

HARDY SCHILGEN

TI:ON

Hardy Schilgen

TI I ON

DJEVOJKA PREMA MLADIĆU

DRUGO IZDANJE

ZAGREB, 1943

PRISTUP HRVATSKOM IZDANJU

U pristupu prvom izdanju iznio je autor misli, koje osvjtljuju samo djelo. Ističe onu poznatu izjavu u ženskom svijetu, kako naime mužkarac nije kadar napisati ovakovu knjigu, budući da ne pozna dovoljno ženske psihe. — Prigovor je opravdan. Pače netko je rekao jednom prilikom, da mužkarac kada tvrdi, ako skroz i posvema proniče dušu žene, već time dokazuje, da je uobće ne razumije.

U ovoj se knjizi ne ide za tim, da se do u tančine otkrije duša žene. Valja iztaći, kako se po vanjštini i vanjskom djelovanju žene, mogu upoznati njezine misli i nakane. Dušobrižnik ne gleda tek vanjski život, već ima priliku, da duboko zagleda i u dušu čovjeka. Konačno, jer se žena ne da skroz na skroz upoznati, može to biti razlogom, da ova okolnost igra vidnu ulogu i u izdanju ovakove knjige, te se može u ovoj ili onoj pojedinosti nužno i očitovati po koji nedostatak. Pa ipak kraj svega toga, veli autor, odlučio sam izdati ovu knjigu s iskrenom željom, da u ovako važnom pitanju pomognem mladoj djevojci, budući da dosada nema kod nas o tom pitanju katoličke knjige, a mene su izričito s više strana za to i molili.

Želeći da u knjizi dođe do izražaja i sud žene, davao sam rukopis na čitanje mnogim ženama, kojima ovime izričem zahvalu na dragocjenim opazkama i primjedbama. Svatko će pametan, čitajući pojedinačne izvode u knjizi, lako zapaziti, kako su i žene sudjelovale. — Jasno je, da je u prosuđivanju pojedinih pitanja nemoguće iznieti sve moguće variante. U knjizi se iznose samo glavne načelne misli, kojima se mogu i moraju primijeniti pojedinosti različitih slučajeva.

Uvjeren sam, veli autor, da će gdje koji u nekim pitanjima oštro kritizirati moj sud, jer je navodno kod njihove kćeri stvar nemoguća. Valja imati na pameti, da je knjigu napisao katolički svećenik, koji temelji svoj sud na vlastitom iskustvu, na sudu mnogobrojnih dušobrižnika i roditelja. Na osnovi svega ovoga mogao se uvjeriti, kako se ono, što se u početku činilo nerazborito, konačno pokazalo mudrim i kako je nešto, što su roditelji kod svoje djece smatrali posve izključenim,

bilo davno i davno činjenica. — Upravo je nevjerojatno, kako se u tim stvarima najširi krugovi vanredno varaju. Često se misli, da će se čudoredne okolnosti i pogibli već time odstraniti, ako se nieću ili neće da vide. Današnje vrijeme traži od nas, da ojačamo naš djevojački sviet u njegovoj unutrašnjosti, da čvrsto i sigurno stupa k svojem cilju i da pri tom ne izgubi svoga dostojanstva.

U dane, kada je kod nas pornografska literatura poplavila tržište, dolazi ova knjiga hrvatskim djevojkama kao naručena. Tko pametan može da zamjeri katoličkoj djevojci, da u času svoje zrelosti za udaju, traži odgovor na tolika delikatna pitanja, koja je nužno zanimaju. Tko će joj pokazati put? Tko će joj izkreno, stvarno, praktično odgovoriti...? Tu joj uslugu ne može nikako učiniti suvremena pornografska literatura.

Kao što u knjizi »TI i ONA« tako je mnogo surađivao i u ovoj knjizi veleuč. gosp. Milan Lang, učitelj u m. u Samoboru, te mu izdavač i ovim putem zahvaljuje.

IZDAVAČ

PREDGOVOR DRUGOM IZDANJU

Kratko vrijeme, u kojem je raspacana prva naklada ove knjige, u razmjerno velikoj nakladi za naše tržište, dokazom je, da je knjiga došla u sto dobrih časa. Kako je već pri kraju prvo izdanje, požurimo se s drugim.

Kolovoz 1943.

IZDAVAČ

UVOD

Želim da se porazgovorimo o jednom ozbiljnom, dapače vrlo važnom pitanju. Neizmjeno mnogo ovisi o načinu, kako ćeš ga riješiti. Jedino pravo rješenje donosi ti zadovoljstvo, ono ponosno čuvstvo, da si dobro radila, a i sreću bez kajanja. Krivo pak rješenje tišti tvoju savjest, i može se izroditi za tebe i za bezbroj drugih u nebrojene zle posljedice.

K tome je još to pitanje, koje ne možeš mimoći. Prije ili kasnije moraš da zauzmeš prema njemu osobno stanovište. Važno je, da promisliš u samoći i miru, kako ćeš se odlučiti i da ne ostavljaš to rješenje draži jednog časa.

Izpravno stanovište u tom pitanju nije tako lako. Raznovrstni utjecaji žele te odvući stranputicom, gdje vrebaju te propast. Poput biljke kaljužnice vrebaju na te puteni nagon, a tko želi da se tom kaljužnicom ošliti, lako i sam zapada u kaljužu.

Miađost većinom u svom neznanju i neizkustvu ne pazi na grozne posljedice, koje može pospiješiti, a često i pospješuje, samo jedan nepromišljeni korak. Da su pošli stranputicom, mnogi to spoznaju tek na razvalinama, koje su si sami stvorili i koje im tako zatvaraju put do prave sreće. Mjesto očekivane radost nalaze gorku bol, mjesto mira i blaženstva — grižnju savjesti.

Rado bih ti stoga bio vodič, da te očuvam od nesreće i sramote. Ne moraš me slijepe slijediti. Želim, da sama vidiš i spoznaš, što od tebe očekuje tvoje dostojanstvo i životna zadaća, koju ti je Bog namienio.

Čitaj mirno ovu knjigu i pronisli pred Bogom i svojom savješću, što ti je dužnost. Opazi li kod pojedinih izvoda neku suprotnost, tada dobro pazi, nije li to samo znak, da je to nelagodno nizkoj prirodi, premda to odobrava i prihvaća tvoj duboki bolji »Ja«. Bilo bi žalostno, da djevojka propusti dobar savjet tek zato, jer joj ne odgovara.

Moglo bi se dogoditi, da je ova protivnost samo nesporazumak. Mlade djevojke zaključuju samo po svojim čuvstvima, pa tako može biti, da naiđu na kakav izraz ili

rečenicu, koju one shvaćaju na svoj način i ne pazeći na vezu. Ti dakle moraš paziti, da se ne spotakneš o samu pojedinu rieč, već da znadeš naći nutarnju vezu s pravim izvodom, ma da se tebi to mjesto ne čini izpravnim. Inače ti se može desiti, da ti se poslije dokaže, kako to uopće ne stoji, što si ti pročitala na pojedinom mjestu.

Moram li osuđivati na kojem mjestu, to je samo radi toga, da ti pokažem ludost i neizpravnost tvoga neženskog načina. Rado bih tebe samu podigao, a i potaknuo te, da se nastojiš vinuti do pravoga dostojanstva punoga ženstva.

Božji blagoslov neka te prati!

POGLED U PLAN PROVIDNOSTI STVORITELJA

U celomu planu stvaranja vlada osnovno pravilo: *što Bog može stvoriti po drugome, to ne čini sam*. On se služi već stvorenim stvorovima, da postigne svoj cilj. Sviet je neopisivo mudro umjetničko djelo, u kome dalje djeluju na početku uložene sile i sposobnosti, koje se uvijek obnavljaju i napreduju, a da Stvoritelj nikada ne mora pružati izvanrednu pomoć.

Posebna pojava u ovome vidljivom svietu jest — čovjek, jer je samo on slobodan. Sva ostala stvorenja sliede po potrebi svoje prirode njima nametnute zakone, tako da se u njihovu carstvu nužno postizavaju namisli Božje. Čovjek se nasuprot može odlučiti, hoće li on na njih pristati ili ne.

No Bog znade postići svoj cilj unatoč slobodi čovjeka. On je naime usadio u čovjeku nagone i dao mu podražaje, koji tako snažno djeluju na te nagone, da se on stvarno tome pritisku i mamljenju uopće ne može oprieti. K tome mu je strogo zabranio ploporabu i tako je uredio, da čovjeka plaše od toga pogubne posljedice.

Kako nas uči najstarija poviest svieta, Bog je stvorio jedan roditeljski par ljudi. Od njih su morali po Božjoj namjeri poteći svi ljudi. Zato je dao čovječjoj prirodi sposobnost da daje život drugim ljudima. Bog je čudesno uredio da i čovjek i drugi stvorovi ne gube tim obnavljanjem i da pod redovitim okolnostima po njemu rođena djeca budu isto toliko puna vrednote, kao što je i on sam.

Božji se planovi mogu postići samo onda, ako se ljudi služe tim sposobnostima. Istina je, da su užitci roditeljski nada sve liepi i puni sreće, ali djeca donose i teret, brigu, muku i bol. Tako je nastala mogućnost, da se mnogi ljudi radi njih boje braka i po tome ljudski rod dođe u opasnost da izumre. Zato se Bog morao pobrinuti, da se ljudi većim dielom odluče na brak. U načinu, kako je to On učinio, očituje se divljenja vriedna Njegova mudrost i dobrota, koja sve tako uređuje, da Njegove uredbe postizavaju svoj uzvišeni cilj, a uz to su čovjeku izvor čistih zemaljskih radosti.

Ponajprije je Bog stvorio muža i ženu posve različne. Njihova ciela bit, njihov značaj i njihov način mišljenja tako su različni, da bi se moglo pomisliti da muž imade drukčiju dušu, nego li žena. Ali to nije tako. Nema nikakvih mužkih ili ženskih duša, već samo ljudskih, i te su jednake u svih ljudi. Različnost stvorova imade doista svoju osnovu, temelj, jedino u različnim svojstvima tiela, pa će tako duša, kada je Bog stvara i udahnuje u klicu, misliti i osjećati kao mužko ili žensko, već prema tome, da li se klica razvija za mužko ili žensko tielo. Po organima naime, koji su spolovima svojstveni, proizvode se sokovi (hormoni), pa se tako zvanom »nutarnjom sekrecijom« prenose u krv, te proizvode različne sklonosti, sposobnosti i duhovne potrebe.

U novije vrijeme počelo se iztraživati duševne osobitosti mužkaraca i žena. Najsigurniji je posljedak postignut kod mužke i ženske sveučilišne mladeži, jer svi ti imadu jednako obrazovanje i slušaju ista predavanja. Svuda se utvrdilo, da sveučilištarke daleko prestizavaju sveučilištarce svojim marom u samome studiju i polazkom predavanja. Isto se tako moralo priznati da one imadu mnogo bolji dar shvaćanja i opažanja i da im je poprečno bolji uspjeh na izpitima. U ostalom su pak bili rezultati povoljniji za sveučilištarce. Najjasnije se to pokazalo u odgovorima na pitanje, koje je obišlo nizozemska sveučilišta, a koja se podudaraju s drugim motrenjima. Postavilo se niz pitanja, na koja se imalo protezati iztraživanje. Uzelo se u obzir samo ono, u čemu se slaže prosuđivanje mužkih i ženskih posmatrača. Pitanja su se ticala:

- a) obće sposobnosti, da se ono, što se naučilo upodpuni vlastitim umovanjem ili vlastitim iztraživanjem,
- b) znanstveni rad, neovisan od izpita,
- c) kritika o naučenom ili-pročitanoj, te izricanje vlastitog mišljenja o tome,
- d) čisto stručno zanimanje za znanstvena pitanja,
- e) redovito pohađanje predavanja i vježbi,
- f) razboriti (ne školski) način studiranja,
- g) sposobnost prosuđivanja,
- h) logika,
- i) abstrakcija,
- k) bogatstvo kombiniranja,
- l) samostalnost u iztraživanju,
- m) veselje kod vlastitog iztraživanja,
- n) znanstveni rad iza svršetka sveučilišta.

U ovom prikazu posljedke označuju brojevi prvog redka, u koliko su slučajeva bili povoljni posljedeći za sveučilištarce, u drugome se redu prikazuje, u čemu su sveučilištarke nadvladale sveučilištarce, u trećem redu, koliko puta su posljedeći bili jednaki.

a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n
51	44	46	40	1	45	27	47	40	34	37	34	34
0	1	2	4	54	0	1	0	1	0	0	3	0
3	3	7	8	15	5	14	5	5	9	5	12	1

Dakle uzprkos znatno veće revnosti sveučilištarke su obćenito, što se tiče abstraktnog, logičnog mišljenja, slobodnoga od čuvstvenog uticaja, iza sveučilištaraca. Ova osobitost ne dopušta ženi da se u teoretskim znanostima udomi.

Mi stojimo nadalje pred činjenicom, da se u popisu najvećih majstora na području glasbe, slikarstva, plastike i drame iziču mužkarci, premda žene mnogo daju reprodukcijom umjetničkih djela. Iztaknutu stvaralačku djelatnost na svim ovim područjima ženske do sada nisu pokazale.

Prelazilo bi granice ove knjige, ako bih htio prikazati razliku duševnih osobitosti između mužkarca i ženske, koja se svuda opaža u cijeloj biti, u nastojanju i radu. Zato sam upozorio samo ukratko na najvažnije razlike. Bog je upravo prema njihovim raznolikim zadaćama dao svakome od njih za njegov djelokrug potrebne sklonosti.

Mužkarca sili njegovo određenje na vanjski rad. Draži ga, da otkriva sile prirode, da ih učini sebi korisnim, da organizira, da izgrađuje i da stvara. Zato mu je potreban triezan, odličan i oštar um, koji ga upravlja neumorno i uztrajno prema cilju, um, koji se ne da zastrašiti poteškoćama, koji pače sav svoj ponos stavlja u to, da ih svlada. Njemu je njegovo djelo sve i on je u stanju, da se žrtvuje za nj.

Posve drugčiju zadaću odredio je Stvoritelj ženi. Dano joj je materinstvo. Ono je veže za dom i prema tome je posve prirodno, da ona preuzima brigu za cijelo kućanstvo. Prije svega treba da nastoji, da dom učini privlačivim mužu i djeci. Ove dužnosti zahtievaju posve druge sposobnosti, nego li djelatnost muževa. Upravo je začudno, kako je Bog opremio žensko srce divnim svojstvima, koje možemo skupiti u jednu riječ: »materinstvo«. Ona nesebična požrtvovnost, predanost, divna strpljivost i dobrota, obzirnost i brižljivost za najsitnije stvari, ono duboko suosjećanje svega, što tišti srce muža i djece,

spojeno sa željom da pomogne, da se smiluje, da tješi, da lieći, da razveseli.

Sve su to vlastitosti srдца! One su bogatstvo i jakost žene, koja se nikada ne osjeća sretnijom, nego kad ih može podpuno razviti. Ona želi, i mora sa svim svojim srcem biti kod svega, a jer joj srće želi svuda da govori, sluša ona kod odlučivanja prerado ne samo glas razbora, već i srća, i rješava često poteškoće samo po čuvstvu. U mnogim se prilikama u životu može prema tome njenim sudom na vriedan način dopuniti pače i popraviti mužev sud, koji često promatra odviše sa stanovišta razbora.

Sada razumijemo zašto žena obično zaostaje za mužkarcem u čisto znanstvenim pitanjima, kod kojih samo razbor smije da govori. Zato se i brzo smućuje u nje mirna djelatnost razuma, čim neko pitanje djeluje na njene osjećaje. Zato ona pokazuje malo ili gotovo nikakvo zanimanje za teoretska razmatranja, za logiku, i misli bez osjećaja, ako se nikako ne odnose na praktični život i vidljivu korist. Sve se ove vlastitosti i karakteristike muževe nje malo tiču, jer ne nalaze odziva u njenome srću.

Razmotrimo li još pomnije zadaću žene, to ćemo već i u njenom najvećem razvitku, da bude majkom, uvidjeti i njeno određenje: da trpi, da podnosi i da se brine za druge. To je prava ljubav, o kojoj pjesnik Chamisso liepo pjeva:

»O, zar od boli ne živi ljubav,
a od ljubavi život?«

Što bi bio život bez ovog materinstva! Svaki je ljudski udes pun biede, boli, odricanja. Pun je razočaranja, pun je gorčine. Često nas zemaljske stvorove nesmiljeno šibaju udarci krute sudbine. Borba života često je okrutna i bez smilovanja. Bičevi čovječanstva bjesne kadšto tako okrutno, da bi ih mnogi jedva mogli podnieti, kad ne bi bilo plemenitih žena s nježnim osjećajima, samilostnim srćem, koje ih podižu, tješe, umiruju, pomažu, pobuđuju na odvažnost za život i lieče hrabreći, tješeći, a zaboravljajući kod toga same sebe i žrtvujući se posvema da ih podignu. Punim se pravom ovo materinstvo, ova nesebična, požrtvovna i predana ljubav nazivlje: krunom života.

I još je nešto drugo Stvoritelj darovao ženi: tako zvano proziranje (intuiciju), to jest poseban način gledanja — pro-
nicavo oko. Ona osjeća ono, što je pravo, a da i ne vidi raz-

loga. Mnogo brže nego mužkarac shvaća ona i uviđa istinu. Mužkarac često živi više u nekom misaonom životu, koji si sam stvara, dok naprotiv žena stoji obično čvrsto na tlu instinskog života. K tomu je u nje neobično nježan i siguran osjećaj, koji je Goethe tako liepo opjevao:

»Želiš li točno da saznaš, što se dolikuje,
zapitaj samo plemenite žene.«

Ove je različne sposobnosti Stvoritelj veoma mudro ure-
dio. Tako se mogu uzajamno muž i žena upodpunjavati. Jedno ovisi o drugome. Svako od njih može drugome da pruži ono, što taj treba. Žena mora mužu biti drugarica, pomoćnica. Kod ljudi istih sklonosti manjkala bi ova veza, koja ih ujedinjuje. Oni bi bili konkurenti, protivnici. Protivnost pak znači borbu. Ona je doduše preduvjet napredka, jer vodi neprestano novim naprezanjima, da damo nešto bolje. Sretan se bračni život temelji na uzajamnom upodpunjivanju time, što svaki od svoga pruža drugome ono, što mu nedostaje. Pače i tada, kada se djevojka ne može ili neće da uda, može da učini velike stvari u čisto ženskim zvanjima, u čemu joj ni jedan mužkarac ne može konkurirati. Ali čim ona želi nastupiti u zvanju određenom samo mužkarcu, ona će obično podleći. Ona može i u tom slučaju da bude mužu savjetnica i pomoćnica. Ali ženu konkurenticu obično će njegov promišljen razum potisnuti s borbenog polja. Ima doduše izuzetaka, kojih sklonosti pokazuju više mužkarački način, i zato ponajviše preziru brak. Te iznimke, kao i uvijek, samo potvrđuju pravilo.

Radi svojih prirodnih sklonosti, muž je po Božjoj odredbi glava obitelji. Bog je to izrično rekao: »Bit ćeš po vlašću muževljom i on će ti biti gospodar« (Gen. 3, 16.). I to ne će moći promieniti nikakova ženska emancipacija. Sama je Majka Božja to uvidjela, kada se anđeo Gospodnji dva puta javio sv. Josipu, da ga uputi na bieg u Egipat i kasnije opet na povratku kući. Ovo gospodstvo muževljevo nije istovjetno s tiranstvom. Kada sv. Pavao opetovano savjetuje ženama: »Budite podložne svojim muževima«, svaki puta dodaje: »Muževi ljubite svoje žene!« Zapoviedanje muža mora da vodi ljubav. Ali, tada je i žena obvezana, da ga i poslušna, ma bilo to i protivno njezinom uvjerenju. Prava se žena ne osjeća nikada zadovoljnijom, nego kada se posvema preda svome ljubljenomu mužu, koji s njome postupa s izvjestnim štovanjem i nježnom obzirnošću. Ona mu se pokorava, a svladava ga svojom ljubavlju.

Vrlo dobro opaža Dr. W. Hoffmann: »Isto je toliko potrebna koliko kobna pojava, da u ženskom pokretu odlučuju voditeljice, koje misle kao mužkarci, a za koje prirodni djelokrug žene znači nepodnosivo ograničenje. No zar ne bismo došli, do izrođenja ljudskoga roda, kad bi žena izgubila duševnu vezu s prirodom, porodicom i djecom? Njegovati pak takovu pojavu izrođenja ne može nikada biti zadaća zdrava odgoja i kulture.«

Ne može se ni opisati, kako se blagotvorno i sveto dadu izjednačiti vlastitosti muža i žene u braku. Djelovanje ovog izjednačenje može se lakše doživjeti i osjetiti, nego li točno prikazati i razložiti. Muž osjeća potrebu da se porazgovori o onome, što mu se desilo, što ga tišti, što ga pokreće. On teži za dragim razumijevanjem, za priznanjem svoga djelovanja, za sučuvstvom i za pobudom. Kada se povrati kući s teškog posla, u olujama i promjenama života on teži za odmorom, u kojem može dati sebe, kakav jest, sa svojim pogrješkama i nedostacima. U svome prijatelju vrlo lako vidi samo zavidnika, takmaca. Tu mora žena da suosjeća s njim, te da ga svojim blagim, mudrim bićem umiruje i ublažuje, da ga hrabri, upozorava na njegove pogrješke i suzdržava od nepromišljenih koraka.

Često je upravo čudnovato, kako blagotvorno, umirljivo i utješno može da djeluje na muža plemenita ženina duša. Ona svim srcem prihvaća sve ideje, koje joj on saopći, da mu ih oplemenjene vrati. I pričinja se, kao da se čisto mužkaračke misli, ukoliko se protežu na obće ljudske odnose, a ne na posve znanstvena pitanja, moraju najprije uroniti u ženski način mšljenja, da zadobiju vrijednost za zajednicu.

Izvanredno se fino izjasnila o tom pitanju uzajamnih odnosa između mužkog i ženskoga načina jedna organizatorica mladeži (Werkblätter 1925 br. 18). Ona odmah na početku priznaje: »Pisanje ne odgovara mome biću, zato to nerado činim«. Zatim nastavlja:

»Žena kao član ljudskog društva isto je tako zanimana za gospodarska i politička pitanja života kao i mužkarac, iako ona najvećim dielom ne traži ili ne dovodi do rješenja stvari neposredno već posredno po mužu. Nalazim to više kao potrebu da žena sudjeluje u svim tim pitanjima, jer cilji naš gospodarski život boluje od posve jednostranog gospodarenja mužkog elementa. Ali ona u tome radu ne smije nadomještati mužkarca, već vršiti ženi primijenjenu suradnju.

Prigovorit će se, zašto žena javno ne objavi svoje zanimanje za ove stvari. Na ovo bih pitanje jednom rado odgovorila, kako ga ja vidim... Uzrok ovim pritužbama (da se žene ništa ne javljaju) ne nalazim ja u njihovu držanju, već u načinu prosuđivanja. Jer sve, što se traži od žene, vazda se mjeri mjerilom mužkarca, a ne mjerilom žene. I nije to samo krivnja mužkarca. Mi žene prečesto ocjenjujemo svoj rad na isti način i razočarane smo, ako nije ravan njihovu. Mislim, hvala Bogu, da one to ne čine. Nije li Bog stvorio čovjeka kao muža i ženu na svoju priliku? Tek zajedničko djelovanje obiju bića u nepomućenoj različnosti, podaje odraz božanske punine... Mislim, da još nismo stvorili u Savezu (Quickborn) položaj, koji bi ženi osigurao mogućnost rada po njenim vlastitostima. Upravo oni muševci, koji žele dati ženi u Savezu mjesto za slobodno razvijanje, izjednačuju prečesto djelovanje i rad mužev sa ženinim. Nije po vrijednosti usporedivo, jer proizlazi iz posve razolikih bića i sila... Mi bismo morali drugoga gledati i slušati kao drukčije biće, koje znade objaviti našem vlastitom biću nešto posve novo. Kod djevojke će se tada izgubiti ona kadšto tako mučna tjeskoba, da izrazuje svoj život i svoje misli kao mužkarac, a ovaj će možda opet otkriti, da i žena djeluje u zajednici i da mu je do sada manjkala samo sposobnost, da to vidi.

Kao svagdje u životu, žena radi većim dielom u malom krugu i u tišini. U velikom se lako izgubi. Tako vodi mužkarac rječ, njemu je dana stvarnost govora. Žena to obično ne može. Ona misli i vidi ne samo u času govora priliku za govor, već i osjeća onoga, koji govori i sluša. I ma da je misli sile da govori, ipak ih ne može izreći u skupu mnogih ljudi, jer je odviše privikla uz pojedinca. Ali — ako ona ipak govori, gubi se u razbacanim obćenitostima. Ona može da govori samo u malome krugu od osobe do osobe. Čula sam više puta, kako mladić govori u javnosti, što mu je djevojka govorila nasamo. Tu prodire dio prirode. Najjednostavniju sliku zajedničkoga djelovanja daje brak, po kome mužkarac iz svoga bića i prasnage žene stvara djela u životu...«

Namjerno sam iznio ove obširnije, jer se time od ženske strane potvrđuje, što je gore rečeno. Tu govori podpuna žena, koja je svjestna svojoj slabosti i jakosti, koja mirno priznaje, da je mužkarac u mnogom pogledu prestiže, ali koja uzto znade, da može mužu neizmjerne mnogo dati, što njemu nedostaje. Sam je Windthorst priznao, da je njegova žena imala veliki utjecaj na sve, što je radio i kako je djelovao, a i sam

je Bismark izjavio, da svojoj ženi zahvaljuje za ono, što je postao.

Ne smijemo međutim pregledati ni to, da žena u porodici razvija svoje pravo i prirodno djelovanje tako, da ne istupa u javnosti. Kao savjetnica muževa, a još više kao odgojiteljica djece, može njen rad u kulturnoj vrijednosti uvelike nadmašiti rad mužev, iako se ona izmiče pogledu javnosti.

Nemoguća je prema tome usporedba mužkih i ženskih vlastitosti, da bi se moglo prosuditi kome pripada prednost. I kada bi se to oboje moglo staviti na vagu, još bi uvijek bilo pitanje, — prema riječima jednoga modernoga psihologa, — koja bi strana pretegnula. Prema tome, ako bi mužkarac malo cienio ženu zato, jer kod sebe opaža prednosti, koje njoj nedostaju, to bi bio tada dokaz, da nema razumievanja za njene duševne prednosti. Ali isto tako bilo bi ludo, kada bi se djevojka stidjela svojih vlastitosti i niekala ih, te nastojala, da čini ono isto, što i mužkarac. Ona bi se tada odrekla onoga boljega diela svoga bića, a da ipak ne bi postigla istu vrijednost, koju ima mužkarac. Pa ako i jest po ženskom ustroju primjerena djelatnost ženina posve drugačija no muževa, zato ona nipošto nije manje vrijedna, već je jednaka njegovoj, dapače može ga i preteći. Istina, rad mužev izstupa više u javnost, ali bi ipak bilo kratkovidno samo po tome prosuđivati vrijednost rada. Iz ovako kriva, pretjerana prosuđivanja vanjskih stvari dolazi se lako do rieči: »Samo djevojka!« Tako može da misli samo onaj, kome nedostaje svako dublje razumievanje za neprocijenjiv i nenaknadiv rad žene i koji prosuđuje samo po vanjskom sjaju.

Najljepše se i najznačajnije iztiče osobito značenje ženskoga djelovanja u braku, u kome žena po mužu primljeni život čuva, hrani, brani, njeguje i odgaja. I slično tomu ide dalje u životu. Što bi postalo od svih bezbrojnih djela mužkaraca, kada ih ne bi žene čuvale, njegovale, izrađivale, te uzdržavale. Od neopisive je vrijednosti djelovanje učiteljica, učiteljica zaba- višta, odgojiteljica djece, bolničarki, socialnih pomagačica, i t. d. Golem je broj žena pomoćnica i namještenica, koje svo- jim radom mnogo pomažu i omogućuju muževima njihovo dje- lovanje i zato može imati svaka djevojka po svojoj osobnosti veliki utjecaj na svoju okolinu. Ti zato moraš biti sviestna velike važnosti, koju u sebi nosiš, i čvrsto u sebi nastoj da se ustaljš i da uspiješ u svome zvanju s blagoslovom raditi na korist mnogima.

Odgoj mlade djevojke, a i ona sama mora težiti za tim, da se u njoj što više razvijaju ženske osebine, da može kasnije postati dostojnom družicom mužkarca, ili da može koristno raditi u kojem drugom zvanju, koje pristaje njezinim prirod- nim sposobnostima. Ona će samo tada postići pravi položaj prema mužkome svietu, ako je posve sviestna svojih vlasti- tosti i ako ih znade sačuvati.

Vlastitosti mužkog i ženskog bića pokazuju se već u dje- tinjoj dobi i sve se više i više razvijaju uzprkos istoj okolini i međusobnom saobraćaju s braćom i sestrama, dok se ne po- kažu podpuno u mladome momku i procvaloj djevojci u svo- j svojoj ljepoti.

Dječaka sili narav, da nešto radi, da stvara. Svuda izku- šava svoju snagu, svoju moć. Neprestano iztražuje, pravi pla- nove, razmišlja o onom, što bi jednoć mogao da načini. Nešto ga tjera, da uđe u život, da pokaže svoju odvažnost, da prkosi opasnostima, da svladava teškoće. Ali i uzprkos svojoj divljoj naravi, oporoj čudi, zna biti nježno odan svojoj majci, podpun vitez prama svojim sestricama, sluša njihove savjete i daje se od njih voditi. Djevojka naprotiv nije nikada zadovoljnija, nego kada igra ulogu majčice, domaćice. Njena naklonost ide kućnim poslovima, već u igri s lutkom pokazuju se sve one osobitosti, koje će je kasnije odlikovati kao vjernu i brižljivu majku. Ona se rado naslanja na oca, u kojega gleda sa svim štovanjem, i trudi se, da ga na svaki način razveseli.

U mudroj svojoj Providnosti usadio je Stvoritelj u srdce svakoga čovjeka naravnu sklonost, koja snažno privlači osobu jednoga spola k osobi drugoga spola. Bila bi zabluda, kad bi se ova sklonost htjela prikazati kao jednostavni nagon, koji se samo svojom žestinom u različnim ljudima različno izpo- ljuje. Već samo to, što taj nagon obuhvaća tielo i dušu, ka- zuje da se mogu u njemu razlikovati različne strane. Ako s nekim modernim psihologom označimo tri elementa, od kojih je sastavljen spolni nagon, to puštamo s vida pitanje o pravu ovog razdieljenja u troje. Prihvatimo ga i mi kao najpodesnije, jer se po ovom razlikovanju daje mnogo toga jasno i stvarno protumačiti. Tri elementa, koja se nalaze u različitoj mješa- vini kod pojedinaca, on nazivlje:

1.) Nagon duše, t. j. želja ljubiti i biti ljubljen.

2.) Nagon prirodni, koji je u samome tielu (dakle kad se govori u ovoj knjizi o prirodnom nagonu, razumievam pod tim uvijek tjelesni elemenat spolnoga nagona, koji samo sje- tilno zadovoljava).

3.) Nagon za množenjem, t. j. težnja za vlastitom djecom.

Posljedica je zadatka, koji zapada muža u braku, da je u njega jako razvijen prirodni nagon, dok se u normalnoj, nepokvarenoj djevojci ne javlja. Ona redovno nema pojma o onome, što mladoga čovjeka gdjekada strastveno uzbuđuje, i stoji prema tome nagonu pasivna. Istina, prirodni se nagon može i u njoj probuditi i da se tada razvije do strašne sile. No kako iztaknuti autoriteti izričito uvjeravaju, ima se to svesti svagda na vanjske utjecaje, kao: kino, lektira, razgovor, zavodjenje, ako nema za to koje druge nemoralne podloge.

Nasuprot, duševni je nagon u djevojke puno jače razvijen no u muškarca. U normalnome životu ona teži za odvažnim, jakim, poduzetnim mužem, uz koga će se privinuti, na koga može s ponosom gledati, pod čijom se zaštitom osjeća sigurna i dobro zakriljena. Zato ona prije svega nastoji oko toga, da je muž ljubi kao ravnopravnu družicu i da s njome tako postupa.

Ali i u muškarca se nalazi taj duševni nagon, koji se u mladića to jače zapaža, što je on znao obuzdati prirodni nagon. Božja rieč vriedi još danas: »Nije dobro, da je čovjek sam, načinimo mu pomoćnicu jednaku njemu.« Plemenit, odrastao mladić osjeća pomalo prazninu u svome životu. On teži za družicom života, koja će mu život uljepšati svojim blagim, dobrotivim, vedrim licem, koja će ga razumjeti, koja će pratiti svom dušom njegove interese, koja će ga bodriti, tješiti u tegotnom poslu i nepogodama života, koja će mu dom činiti privlačivim i udobnim. Rad će mu tada biti dvostruko lagan, kada znade, da radi za ljubljenu ženu, uz koju će nakon dnevnoga i napornoga truda nalaziti ugodan odmor i oporavak.

A i nagon za umnožavanje je u djevojke mnogo jači nego li u muškarca. Prava je žena tek onda posve zadovoljna, kada može bilo na koji način ostvariti svoje materinstvo u nesebičnom radu i brizi za dobrobit bližnjega. Da, s nešto pretjeranosti smijemo reći: »Svaka žilica u njoj kao da dršće za djetetom.« Uvaženi neki autoritet u spolnom pitanju veli: »Žena, koja neće djece, neprirodan je stvor.« Ali i u muškarca je razvijena težnja za djecom, u kojoj hoće da nastavlja svoj život, i koja treba da postanu kao njegov bolji ja.

Taj od tih triju elemenata u različnim mješavinama sastavljen spolni nagon driema u normalnom djetetu. Premda se mužke ili ženske osobitosti očituju već u najranijoj mladosti, ipak se još ne može govoriti o pravom spolnom osjećanju,

osim da se ono bolestnim sklonostima ili izvanjskim podraživanjem prije dobe probudi. Kod normalnog čovjeka počinje buđenje spolnoga nagona u početku tek posve nejasno i mutno, tek na ulazu u doba razvitka, i posljedak je gore spomenutih izlučivanja. To je naime doba, u kome treba da diete dozrije za mladića ili djevojku.

Daljnji posljedak započetog dozrievanja sastoji u tome, što mladić i djevojka, koji su se do tada mirno zajedno igrali, sada osjećaju jedno prema drugom neko odbojno čuvstvo, kako to Schiller označuje: »Od djevojke se oholo odvraća dječak.« On sada s prezirom i omalovažavanjem promatra slabiju djevojku. Oduševljava se za junačka djela, i voli igre, u kojima može da pokaže odvažnost i svoju snagu. Djevojka se nasuprot osjeća zapostavljena divljim i bezobzirnim vladanjem dječakovim, te i ona sa svoje strane gleda gnjevno i prezirno toga »neotesanca«.

I ovu je različnost Stvoritelj mudro uredio. Razstavljeno jedno od drugoga treba da odrastu dječak i djevojčica. Svako treba da se posve razvije u svojim osebinama, da sviet misli jednoga ne utječe na drugoga. Samo se tako može mladić razviti do podpuna muškarca, a djevojka do podpune žene. Samo podpuni muževi, samo podpune žene mogu u braku davati jedno drugome ono, za čim čeznu oboje. Zato se zahtieva razstavljen i raznoličan odgoj, jer je to u interesu same mladeži, ako joj se ne želi oteti osebina, iz koje oni crpe snagu za kasnije osobite zadaće života, koje će im biti namienjene.

Postepenim razvijanjem i porastom godina djeluju i nutarnja izlučivanja sve više i više na mozak i duševnu djelatnost. Slično kao što aprilske oluje najavljuju skoro proljeće, tako se spolni nagon pojavljuje u burama i oluji. U mladića, koji je u razvitku i još nedozrio, sve kao da kipi. Razpoloženje se naglo mienja. Nepoznata ga i nejasna težnja zaokuplja, a da si o tom ne zna dati računa. Postaje sam sebi prava zagonetka.

Teče li razvitak normalno, tada on traži, da se čovjek bavi redovnim, ozbiljnim zanimanjem, koje ga posve zaokuplja, tada se malo pomalo čisti unutrašnjost, i na mjesto nejasnoga čeznuća nastupa spolni nagon, koji se kod pojedinaca pokazuje raznoličnom jakošću. Neki su tako zaposleni svojim zvanjem da jedva dospiju razmišljati o svome unutaršnjem životu. Drugi doduše osjećaju neko unutrašnje nezadovoljstvo, ma da im o tome nije jasan uzrok. U raznim prilikama može se na-

gon probuditi i opet ponovno razplamsati tako da posve obuhvati mladenačko srce.

Najrazličitije prilike mogu dati povoda, da se u srcu probudi sklonost za osobe drugoga spola. Uzvratu li se ta sklonost, to oboje zahvala zanos, blaženstvo, koje se ne da opisati. Što li sve nisu pjevali pjesnici sviju vremena i jezika, da opišu sreću mladenačke ljubavi! Samosviest, da smiješ ljubljenu osobu posve i jedino svojom zvati, biti od nje ljubljen i nju smjeti ljubiti, napunja oboje neizmjernom radošću. Oni misle da su naj sretniji ljudi na zemaljskoj kugli i drže da njihovoj sreći više ništa ne treba. Sve, što mora da žrtvuju ljubljenoj osobi, čini im se da je ništa u poredbi s time, što su postigli.

Ljubav vodi, što je i prirodno, do združenja. Zaljubljeni žele biti zajedno. Ne mogu li biti uistinu zajedno, tada im misli lete od jednog k drugomu. Razstanak zadaje bol i čežnju za ljubljenim i može toliko da muči srce, da više ne mari ni za što drugo. I vrućom željom očekuju čas, koji će ih opet sjediniti. Ljubav ih vodi i dalje da si svoju sklonost iskazuju milovanjem, i nije zadovoljna tako dugo, dok ne dođe do onoga podpunog odanog sjedinjenja u brak, koje je Bog zato odredio.

Posebni i zadnji cilj, koji želi Bog s onim spolnim nagonom u čovjeku, jest — diete. To se zapravo ne može dosta jasno naglasiti: zadnji cilj raznoličnosti muža i žene, glavni cilj ljubavi sa svom njenom poezijom i svom srećom, kao i ženitba sa svojom srećom i radostima, nije zadovoljenje vlastitih želja, nije osobni užitak, niti dobrobit bračnih drugova. Glavno je diete. Sve teži za tim da se djetetu dade život. Nije to dakle, kako neki misle, više ili manje ugodni pridonatak bračne radosti, već je to prvi i glavni cilj ženitbe.

Dakle, ako mlada djevojka osjeti sklonost prema mladiću, ako se osjeća sretnom i blaženom, da ga je našla, i da ga može zvati svojim, ako njeno srce izpunja neizrecivá radost, te vjeruje, da njenoj sreći više ništa ne treba: tada neka joj bude jasno, da joj sve to nije dano prije svega u njenom vlastitom interesu, već da je to meka za brak, da postane majkom. Tada će pod toplim zrakama ovog divnoga sunca uzajamne ljubavi muža i žene izrasti i procvasti nježne biljke ljudskih bića.

Istina, mnogi misle stupajući u brak nada sve na osobne interese, koji ih čekaju. Ali većina ih se uzimlju iz uzajamne naklonosti. Nekoji se žele materialno oboskrbiti, a drugi teže doći do bogatstva ili drugih zemaljskih interesa i zato stupaju u brak. Oni, koji manje plemenito misle, drže da su njihovi

sjetilni užici ono jedino, radi čega su za ženitbom težili. Ali — kako »svi putovi vode u Rim«, i uzprkos najrazličnijim uzrocima, koji ljude privode na sklapanje braka, — ipak je onaj glavni cilj, što ga je Bog odredio: — blagoslov djece — obćenito osiguran.

Ne smijemo zaboraviti, da je sav razvitak spolnoga nagona, počevši od njegovoga korijena, raznoličnost prirodnih sklonosti i potrebe uzajamnog nadopunjavanja, da probuđena sklonost do sreće i radosti vjerenika i tihe sreće bračnih drugova, — da je sve to Bog htio i Svojom voljom postavio u narav čovjeka. Nije to dakle nešto, što su tobože tek ljudi otkrili, da su nešto pronašli, na što Bog nije ni mislio, što nije ni nakanio. Na prvoj strani Sv. Pisma piše: »Tako će ostaviti čovjek oca svojega i mater svoju, pa će prionuti za ženu svoju i bit će dvoje u tielu jednom« (Gen. 2, 24).

Istodobno imade blaženstvo ove zemaljske ljubavi još jedno više značenje. Ono mora biti čovjeku putokaz i slutnja za još mnogo veću i blaženiju vječnu ljubav, koja je kadra čovjeka usrećiti ne samo časovito i nepodpuno, već vječno i podpuno — a to je ljubav prema Bogu. U »Pjesmi nad pjesmama« oertava se jasno težnja duše za Bogom i njena sreća posjeduje Boga, poređujući tu težnju sa zaručničkim odnošajima. Težnja je čovječjega srca preduboka, a da bi je mogla trajno zasititi zemaljska ljubav. I sreća i naj sretnijih bračnih drugova biva pomućena uzprkos toploj bračnoj ljubavi, bilo radi slabosti ljudske, bilo pod udarcima krute sudbine, bolesti, briga i gorčine, a smrću se pretvara u žalost. I zato treba da se duh digne i očekuje podpuno izpunjenje svoga ljubavnog čežnuća istom na drugom svijetu, u Bogu.

NE SMIJEŠ!

Kako smo u početku vidjeli, čovjek je slobodan. Dok svi ostali stvorovi na zemlji idu po svojim instinktima za jednim ciljem, koji im je Bog odredio, čovjek mora da se određuje samosviestno i da vlastitom odlukom svoje slobodne volje uredi svoj život. On mora sam da vlada svojim sklonostima i nagonima, te se daje voditi svojom uvidavnošću i svojim razumom. Ali ne smije da shvaća svoju samostalnost tako, kao da imade absolutno pravo činiti sve, što hoće. On mora vršiti onaj red, koji je Stvoritelj stavio u njegovu narav. On — Bog Stvoritelj, koji je i njega stvorio, koji prema tome i najbolje poznaje njegovu narav, On mu je u Svojjoj dobroti jasno označio taj red i javlja mu ga po glasu savjesti. Jedino ovaj red može da privede čovjeka pravoj sreći, koju mu je Bog odredio. Samo je ono Bog zabranio, što je za čovječanstvo pogubno. Bila bi ludost, kada bi čovjek tražio svoju sreću na putovima, koje mu je Sveznajući Bog samo zato zabranio, jer ga vode u propast.

Bog je stvorio Adama i Evu tako, da su imali podpunu vlast nad nižom naravi. Bilo je to stanje, koje je usavršavalo njihovu narav, jer nije bitno pripadalo samoj naravi čovjeka. Bog ih je iz ljubavi i dobrote uzdigao u taj viši red. Oni su morali sami za sebe i za svoje potomke zaslužiti ovu prednost podlažući se Njegovoj svetoj volji. No budući da su se ogriješili protiv Božje zapoviedi, bili su protjerani iz raja i povraćeni u ono stanje, koje je odgovaralo njihovoj naravi.

Nigdje se nije posljedica iztočnoga grieha praroditelja tako grozno čitovala, koliko na spolnome području. Prirodni nagon, ovaj nizki elemenat spolnoga nagona, koji je snažno razvijen u mladića, nije kao životinjski nagon, koji je vezan na stalno vrijeme i granice, već je slobodan od svih unutarnjih zapreka koje bi same sobom djelovale i zato mora da njima upravlja i da ga obuzdaje duh čovjeka. Ali on se ne da dobrovoljno voditi i upravljati, na suprot on se diže protiv gospodstva duha, nastoji da ga se otrese, što više, da ga za sebe predbije. Neprestano sili, draži, ulaguje se. Tisuć puta odbijen vraća se ponovno s neslomljenom snagom. Da, on sili sam po

sebi i može narasti do silne snage. Pri tom prožme živčani sistem, duševni život tako, da zaokupi celoga čovjeka silno čeznuće, te ga sili da popusti.

Prema njezinim osebinama opaža se kod djevojke na prvome mjestu duševni nagon. Kako veli neki liečnik »pokazuje se neka mješavina snatrivog divljenja muške smjelosti i veličine, s čeznućem za ljubavlju i ljubavnim milovanjem, da bude izvana vladana, a iznutra obuzeta ljubavlju. Ovo snatre-nje spojeno s pasivnom seksualnom ulogom žene, stvara uzbudljivo stanje, koje često graniči s ushićenjem i lomi svako opiranje volje i razborac.

Spolni nagon može biti silno podražen vanjskim osjetnim utiscima. Cijeli lik osobe drugoga spola: oči, kosa, lice, govor mogu moćno da na nj djeluju. Zato je već i u posve normalnim prilikama potrebna velika opreznost, svladavanje samoga sebe i čudoredna šnaga, da se može oduprijeti svim napastima i strastima.

U naše vrijeme taj se nagon svakojako podražuje mnogobrojnim utjecajima. Nečudoredni razgovori, slike, predstave u slikokazu, kazalištu, po vašarima, i t. d., plesovi, razne zabave, odielo, ukratko cijeli život i rad pogotovo izključivo na sjetilnim užicima osnovanoga svieta, budi i draži neprestano spolni nagon. Time ovaj postaje sve buntovniji i bezobrazniji i može da učini strašno zlo, kao svaka prirodna sila, kad joj popuste uzde. Spolni je nagon sliep i teži za tim da postine svoj cilj. Ništa mu nije stalo do sreće pojedinca, već samo do ostvarenja svojih težnja.

Inače se ne brine on ni za što, niti za dobrobit dotičnog čovjeka, a ni drugih. Posve mu je svejedno, da li je ono za čim teži ogavno, pogubno, prosto ili nije. Ne pozna ućbeć nikakovih obzira, već traži samo vlastito zadovoljenje, pa dogodilo se radi toga što mu drago. Da li čovjek slabi dušom i tielom ili posvema propada, da li mu se tim životna sreća razara, da li baca druge u neizmjernu biedu i sam sebe žigoše sramotom i ruglom, da li upropašćuje obitelji i daje život djeci, koja se rađaju u sramoti i rastu u biedi, da li stvara veliku sablazan, bies i uništjuje neprocienjeno mnoga dobra, ili to zaprećuje, da li time priprema otcu i majci golemu brigu i oćaj, da im gorći smisao i veselje za život, te da i prije reda padaju u grob — prema svemu tome ostaje spolni nagon hladan, samo ako se izpunja njegova želja. Nije on zadovoljan, ako mu se malo popusti, on zahtieva neogranićeno zadovoljenje sviju svojih želja. Od njega nema mira. I ako mu se i utaži ćasoviti

zahtjev, on postaje još nasilniji i drzkiji. Nesreća, koju stvara, ne dira ga; suze, što ih prouzrokuje, ne umekšavaju ga. Molbe i zaklinjanja ne mogu ga prinukati da pusti svoju žrtvu. Ne ostavlja je dapače ni onda, kada ju je dotjerao do sloma duševnih i tjelesnih sila. K tome još oduzimlje čovjeku razumijevanje za sve što je uzvišeno i sveto, omrazuje mu vjeru, jedinu još silu, koja bi ga mogla oteti toj kaljuži, zamračuje mu svjetlo vjere, zvijezdu nade, te ga goni u noć očaja, u vječnu propast.

Nema bezdušnijeg, sebičnijeg, okrutnijeg ni bezobzirnijeg tirana od spolnog nagona, ako zagospoduje čovjekom. On pripada kao i svaka prirodna sila pod upravu i stegu duha. Tada — jedino tada — može prema svome određenju usrećiti čovjeka u braku, koji je Bog odredio, da mu bude izvor plemenitih radosti i duboke sreće. Tome se dadu dobro primieniti pjesnikove riječi:

»Blagotvorna je sila vatre,

Kad čovjek njome vlada.

Ali jao, kada ta sila

bjesni, raste bez otpora!« — —

Sada razumiješ smisao, potrebu i pravo šeste i devete zapoviedi. Isti onaj Bog, koji je usadio u čovjeka spolni nagon, veli nama punim svojim autoritetom: »Ne smiješ na nedozvoljeni način popustiti spolnome nagonu!« To je smisao Njegovih zapoviedi. Bog nije stvorio veselje i užitak, koji su spojeni sa zadovoljenjem nagona radi njih samih, već da ljude privuče u brak; ali Njegova se namjera ne bi mogla postići, kada bi bilo dozvoljeno steći ove ugodnosti neovisno od braka. Zato je to Bog morao zabraniti. Čovjek dakle smije popustiti nagonu samo na način, koji njegovu cilju odgovara, t. j. u zakonitom braku.

I tako ti sada stojiš pred odlučnim pitanjem: hoćeš li se pokoriti Božjim zapoviedima ili ne? Valja se odlučiti! Tome ne može izmaknuti ni jedan čovjek. Temeljito ti se valja odlučiti. Veliki dio kušnja, što ih moramo ovdje na zemlji izdržati, sastoji u tome, da zauzmemo izpravan stav prema šestoj i devetoj zapoviedi Božjoj. Čovjek smije jedino u braku popustiti nagonu i to na način, koji je Bog dopustio, inače se mora odreći svakoga svojega zadovoljavanja. On je Gospodar!!! On jedini ima neograničenu vlast, da zapovieda, a naša je neukloniva dužnost da se Njegovoj volji pokoravamo!

Nečistoćom nazivljemo, ako netko popusti nagonu na nedozvoljeni način. Spasitelj kaže: »Svaki, koji gleda s požudom ženu, već je učinio s njome preljub u srcu svomu« (Mat. 5, 28.). Time je Spasitelj označio kao nedopušteno već i samu sviestnu i svojevolsnu želju, da zovemo svojim vlasničtvom osobu drugoga. spola, dakle da popuštamo samoj želji srca ili duševnome nagonu, ako se ne radi o njenom dopuštenom posjedovanju u braku (poređi, što se o tom veli na strani 64). — Sklonost da osobu drugoga spola zovemo svojom svojinom, isto je tako spolne naravi, te bi izpunjenje ovakove želje po prirodnoj nuždi vodilo do spolnog sjedinjenja. Ne smije se zaboraviti, da je duševni nagon upravo kao i prirodni nagon elemenat spolnoga nagona, pa je kao takav s njim unutrašnje i bitno povezan, te da stoji s njime u izmjeničnom odnosu tako, da je u jačem podražaju pogibao, da se i drugi razdraži. No time nije rečeno, da se to svagda događa. Vrlo često nastupa upravo duševni nagon ponajprije sam. On teži posve naravno za konačnim podpunim posjedom ljubljene osobe, a to je moguće samo istovremenim zadovoljenjem prirodnoga nagona. Zato se smije duševnom nagonu popustiti samo tada, ako on ima za cilj brakom dopušteno posjedovanje osobe drugoga spola. Zabranjeno je stoga da odjećom, riečima ili vladanjem budimo u drugima ovakove nedopuštene želje.

Danas se često upotrebljava rječ »erotika« i pod tim se obično razumieva svaka vrst duševne sklonosti prema drugoj osobi, dok se rječ »seksualnost« uzima za oznaku nagona, koji se očituje sjetilnim podražajima i teži za spolnim zadovoljenjem. Prema ovom načinu govora erotika ne znači isto što i duševni nagon, već je šire shvaćena. Ovaj način izražavanja krije u sebi pogibao, da se ljudi zavaravaju kao da erotika nema ništa zajedničkoga sa spolnim nagonom i prema tome sa šestom i devetom zapoviedu Božjom, da se samo nedopuštena seksualnost protivi zapoviedima i da se erotici može posve mirno popustiti. Upravo zato se u ovoj knjizi namjerice ne upotrebljava ova rječ »erotika«, već duševni nagon, koji je isto tako kao i prirodni nagon elemenat spolnoga nagona te je s njime unutrašnje bitno povezan.

Isto je tako zabranjeno zadovoljavanje prirodnog nagona izvan zakonitoga bračnog obćenja, kao i sve ono, što se zbiva s privoljenjem na ovo nedopušteno spolno zadovoljenje. Ne smijemo ga ni poželjeti niti smijemo imati nakanu, da ga učinimo. — Ne smije se ništa činiti, niti išta dopustiti, što bi ga

po naravi stvari moralo ili moglo kod sama sebe ili drugoga proizvesti, ako za to nema ozbiljan uzrok i ako se ne pristaje na nedopuštene osjećaje. — Ne smije se čovjek zabavljati predočbama nećudorednih stvari, a još manje nepotrebno se zadržavati u takovim mislima, koje čovjeka izvrgavaju golemoj pogibli, da padne u teške grješne želje ili djela. — Ne smiju se pripoviedati neslane šale i pričati priče, što proizlaze iz zadovoljstva zbog zabranjenog spolnog užitka ili s namjerom, da u drugih nastanu, ili koje su u stanju da zavedu u veliku pogibao grieha onoga, koji govori, ili koji ga slušaju, a da zato nema važnoga razloga. — Ne smiju se čitati takove knjige, gledati slike, predstave u slikokazu, kazalištu, i t. d., koje svojim nećudorednim karakterom izazivlju zadovoljenje u teško grješnim stvarima, ili nedopuštenim težnjama, ili napunjaju duh požudnim predočbama, koje draže na grieh. Samo važan razlog može sve to dopustiti, ali treba da smo odlučni i da sve učinimo, što je potrebno da se ne popusti ovim zamamnostima na grieh, i da smo uvjereni, da se svemu tome možemo oduprieti. — Ne smijemo sudjelovati kod plesova, koji su po svojoj naravi ili po načinu, kako se izvode, izraz nedopuštenih požuda ili bude u nama pohote.

Da što bolje upoznaš, u čemu sastoji bit nećistoće, što je grieh, a što nije grješno, hoću da ti razložim, što *nije nećisto*.

1) Tielo, kako ga je Bog stvorio, nije nećisto. Bog ne radi ništa nećisto. Tielo je u svim svojim dielovima dobro i čisto. Samo zloupotreba je grieh. Kao katolici osim toga znamo da je tielo hram Duha Svetoga i da su bračni drugovi radi svog uzvišenoga svetoga poziva — da djeci daruju život i da ih odgajaju — posebnim sakramentom blagoslovljeni i posvećeni. Prema tome je potrebno da imadeš počitanje prema tielu, pogotovu prema ovim tako važnim organima, i k tome da si usadiš u srdce onaj nježni osjećaj stida, koji uzmiče izpred svake neuljudnosti i prostote. — Što zahtieva zdravlje i čistoća, ne samo da se to smije, već se i mora činiti. Gospodin Bog ipak neće nikakove nećistoće. Ona može lako prouzročiti dosadni svrbež, i nikako ne valja da se uklanja trljanjem. Nasuprot jedino je izpravno da se ono mjesto drži čisto pranjem i što je još potrebno, a da se upravo tamo pere, gdje se svrbež osjeća, sve to smiješ mirno činiti. Ali uvijek ozbiljno. Bez dražkanja, igranja. Jednostavno, kao nešto samo po sebi shvatljivo. Što u čovjeku nastaje bez njegove krivice kod obavljanja poslova, što ih zahtieva tejelesna njega, to nije grješno, dok se u tom ne nalazi naslada. To vrijedi i onda, kad on već unapried zna, da

će kod toga ta naslada nastupiti, ali on zna da ima dovoljno snage, te ne će svojom unutrašnjosti na nju privoljeti.

2) Obavljanje potrebe i sve, što se na to odnosi, nema s čistoćom nikakove veze. Ali i to moraš obavljati pristojno. Protivno je tomu nepristojnost, ali to nije nećistoća, nećudorednost. To vrijedi i za rieči i šale koje su s tim u vezi.

3) Redovite mjesečne pojave, koje dolaze oko četrnaeste godine, isto tako nisu ni u kakvoj vezi s nećistoćom. No nježni ženski osjećaj ne će ni na koji način dopustiti, da se primiete ove pojave. Ti ćeš se, istina, osjećati tada nešto umorna, potištena. Dobri ti je Bog dao ovdje priliku, da se naučiš nadvladati samu sebe, time da nikako ne popušta ovome razpoloženju, već da si isto tako vesela i ljubezna kao obično, te i dalje revno izvršuješ svoje dužnosti. U tim se danima odlučuje, hoćeš li biti kasnije djevojka ili žena čvrste volje, koja će onda i svojoj djeci moći dati dio svoje jake duše, ili ćeš po slaboj volji popuštati svima razpoloženjima i hirima. Upri svojoj ponos, pa da nitko i ne nasluti da imaš svoje dane. Što zahtieva zdravlje i čistoća — razumije se samo po sebi — obavljaj s mirom. Imade međutim slučajeva u kojima bolne pojave prema odredbi liečnika ili majke iziskuju posebnu pažnju. Izbjegavaj tada brižno sve što je napadno i ne pravi se važnom. — Sve, što će niže reći o radoznalosti, vrijedi i ovdje. Suvišan razgovor o tim stvarima nije dođuše nećist, ali se ne pristoji, te uvijek je opasnost, da ne krene pogibeljnim smjerom.

4) Izvjestna radoznalost nije nećistoća. Svatko smije imati o uredbama Božjim znanje, koje odgovara njegovoj dobi i okolnostima. — Ti znadeš, da svi učitelji i učiteljice na školama, gimnazijama i sveučilištima imaju dugi studij i da moraju polagati izpite, prije nego im se dopusti da poučavaju mladež. Nju naime treba poučavati na izpravni način. Za svakoga je od najveće važnosti, da se znade izpravno odlučiti o svemu, što se odnosi na čistoću. Kod toga je gotovo nepojmivo, kako se mnoge dadu poučavati od pokvarenih ljudi, ili po zlim knjigama. Ne budi tako luda da utaziš svoju žeđu za znanjem u kaljuži nećistoće. Želiš li što znati, a ti pitaj svoje roditelje, svog izpovjednika, duhovnog vođu, ili kojeg drugog ozbiljnog i plemenitog čovjeka. Treba dobro razlikovati prpošnost od radoznalosti! Njoj nije stalo toliko do znanja, koliko do sjetilne pohote koja traži položaj za svoje zadovoljenje.

5) Pokreti spolnoga nagona niesu nećisti, već je to nešto prirodno, što Gospodin hoće. Griehi se tek tada, ako im se popušta na neuredni način. Teži li netko da stupi u brak, zato

da uživa njegove radosti, vesele li se zaručnici, što će se skoro moći posve predati jedno drugome, onda to nije grješno. Oni samo žele da popuste spolnome nagonu na dopušten način. No oni si ne smiju ono, što je u braku dopušteno, predstavljati tako živo, da bi već unapried okušali te ugodnosti.

Ti moraš biti na čistu i s time, da tek onda griješiš, ako *sviestno radiš proti zapoviedi Božjoj, dakle proti glasu svoje savjesti*. Nepromišljenost još nije grieh, barem ne težki. Nije ni na koji način grješno, ako se bez posebne namjere slučajno što vidi ili čuje, dotiče; ako se rode nečiste misli ili želje u duši pojedinaca, ali on smjesta poslušna glas savjesti kada opominje: »To ne smiješ!«. Sve, što se događa u snu, nije grieh, jer u snu ne možemo bez smetnje upotrebljavati svojih duševnih sposobnosti. Pače, ni u polusnu ne možemo počinuti barem ne težki grieh, iz istog razloga. Ako inače čudoređno živimo, ne moramo se ni malo uzrujavati radi onoga, što se događa u polusnu.

Najbolja je odbrana čistoće profinjena stidljivost. Ti moraš upoznati razliku između onog, što je nečisto i što je bezstidno. Zato želim da ti razložim bit i značenje osjećaja stida i stidljivosti.

Osjećaj stida potiče nas, da sakrivamo od javnosti ono naše nada sve osobno, najintimnije. Ne možda zato, jer bi u sebi imali nešto neliepo, već jer je to naša osobna tajna, koju mi ne želimo drugome odati. To se može odnositi na duh kao i na tielo. Mi na pr. zbog stida ne možemo dopustiti drugima da zapažaju najnježnije pokrete našega duševnoga života. Samo nekolicini, koji su nam bliži, koji imaju naše podpuno povjerenje, njima odajemo svoju unutrašnjost, ali ne uvijek posve, pa i kod toga s nekom protivnosti. Na isti način nastojimo da sakrijemo pred očima drugih one dielove tiela, koji su tu samo radi nas. Oni su naša osobna tajna, koju moramo sakrivati pred drugima. Nježnim, osjetljivim osobama već je mučno, ako se radi bolesti moraju pred liečnikom svući i od njega se dati dotaknuti.

Ovaj je osjećaj stida osobito osjetljiv, kada se radi o nečemu, što je u vezi sa seksualnim životom. Svatko pred drugima brižno sakriva pokrete duševnoga nagona i povjerava možda svoje tajne najviše onima, u kojih traži savjet. Prije svega čovjek drži za najintimnije one organe, koji se odnose na otčinstvo i materinstvo, pogotovu što k tome još pridolazi okolnost, da smo po iztočnom griehu izgubili podpuno gospod-

stvo nad sjetilnim nagonima, te se ovi pokreću bez naše volje. Što je čovjek plemenitiji, to mučnije osjeća, kada nagoni traže zadovoljenje svojih želja bez ikakve brige na sve više obzire, a on ne bi ni zašto htio, da bi to drugi opazili. Napokon obuhvaća seksualno područje ono najснаžnije i najuzvišeneje, što u zemnom pogledu može biti za čovjeka, naime: sposobnost, da može dati život drugome čovjeku. Strahopočitanje, plahost, kao pred nečim neopisivo nježnim i velikim, a što je pritom izloženo pogibli grozne zloupotrebe, spojeno s finim taktom čuvstva da sakriva vlastite intimne stvari kao osobne tajne pred nezvanim, — to je dakle izpravno mišljenje, koje svaki čovjek mora imati o seksualnoj stvari, i mi svagda smatramo kao neku vrstu oskvrnuća, ako neko drzko nastoji prodrieti u tu osobnu tajnu drugoga, ili ako bez zaziranja i poštovanja skida zastor sa svoje. Samo kada je Bog svetim sakramentom braka ovlastio za to muža i ženu može ljubav nadvladati ovaj osjećaj stida, da ne naškodi duši, tako da jedno drugome, a da — naravno — ne povriedi poštovanja, dopušta da sudjeluje u njegovoj tajni. No to je još i tada tajna obojice, koju treba da čuvaju pred drugima. Uvijek osjećamo kao nešto bezstidno, ako se zavjesa, koja sakriva bračni život, pred javnošću bilo na koji način bez potrebe skida.

Gospodin je Bog uciepio u naša srдца ovaj osjećaj stida kao opomenu, da budemo na oprezu, jer nam prieti pogibao. Nije sve grješno, proti čemu se bunimo. Sve što zahtieva zdravlje ili koji drugi razboriti uzrok, smijemo i moramo činiti, kao što smo to već rekli. Osjećaj stida uputit će nas pobliže, da sve tako obavimo, da pri tom duša ne će trpjeti nikakve štete.

Stidljivost je dakle krepost, koja — što se tiče vlastitoga ili tuđeg tiela — ne radi bez dovoljnih uzroka ništa, što se protiviti osjećaju stida. Stidljivost se dakle kloni svake lakoumnosti, prpošnosti, ludorije i igrarije. Uzrok joj nije krivo shvaćanje tiela, kao da je ono samo po sebi grišno, već nastojanje da se ukloni sve, što bi moglo nepotrebno nadražiti požudu i tako izazvati napasti.

Bezstidnost dovodi do nečistoće. Njen je najdublji uzrok u pomanjkanju poštivanja tiela. Ona odsranjuje zapreke, koje bi trebale da nas plaše od zloupotrebe tiela. Tko se oglašuje glasu savjesti, kad ona odvraća od bezstidnosti, lako će je prečuti i onda, kada bude htjela da odvrati od nečistoće. Bezstidnik već ne može odoljeti ni lakim osjetnim podražajima. Od-

kuda mu onda snage da se odlučno opre groznoj moći putene naslade? — Tankočutna je stidljivost prije svega uspješna obrana protiv zavodnika. Djevojke koje s izvjestnim štovanjem postupa sa svojim tielom i kloni se svega, što je nepristojno, zacielo ne će dopustiti, da ga drugi nedostojno dira ili dotče. — Zato su i naši biskupi uvijek izticali i davali veliku važnost stidljivosti.

Bio bi posve nemoguć posao, kad bismo htjeli točno odrediti, gdje počinje težki grieh, da si uzmognemo dotle dopustiti svakojake slobostine. Ako igdje, to ovdje vriedi stara poslovica: »Principiis obsta«. — »Tko ne gasi iskre, može plamen da ga spali«. Ako već oni, koji se svom ozbiljnošću trude, da se klone svakoga grieha na tom području, mogu da podlegnu žestini, onda je nemoguće da bi se mogao očuvati od težkih zabluda onaj, koji nema čvrstih načela. Spolni je nagon odviše silovit, da bi mu se u početku moglo nešto popustiti i poslije mu se po svojoj volji oduprijeti. Mnogi prekršaji inače dobrih ljudi imadu svoj uzrok u tome, što su neoprezno popustili niskim željama ili kojoj sklonosti, a poslije, kada se nagon pokazao u svojoj sili, nisu smogli više snage, da odbiju njegove želje.

Često se prigovara da se spolnome nagonu ne može oduprijeti, da suzdržljivost škodi tielu, ako se strogo obuzdava, da to slabi živce, i t. d. Što više, pri tom se može pozvati na izjave pojedinih liečnika. Dopuštam, da tu i tamo pojave nagona mogu biti tegotne i da mogu prouzročiti manje smetnje kod rada. Ali nijedan savjestan liečnik neće uztvrditi, da su te smetnje u pravom smislu štetne po zdravlje. Mnogo bi više škodilo zdravlju, kad bi mladi stvor tada popuštao, prije svega gubila bi se snaga njegove volje. Ima mnogo zvanja, u kojima je vršenje službe spojeno s većim ili manjim neprilikama, pače i opasnostima za zdravlje i život. Tko će na pr. liečniku, koji je noću pozvan težkom bolesniku, dati pravo, kad izjavi, da ne može doći, jer smetanje noćnog mira škodi njegovu zdravlju? Koja bi se majka ili bolničarka iz istoga razloga mogla smatrati da je u pravu, ako se noću ne brine za povjerenog joj bolesnika?

Osim ovih malih, neznatnih smetnja ne dađu se dokazati nikakove druge štetne posljedice života. Naprotiv mnogo iztaknutih liečnika i učenjaka izjavljuju se svom odlučnošću, da oni takve smetnje ne poznaju. Od premnogih takvih glasova evo samo nekoliko. Namjerice su navedeni i neki zavodi, koji se odnose na mlade ljude, jer oni često nastoje smutiti mladu

djevojku tumačeći, da se nagon ne može suzdržati i da je štetno po zdravlje, ako mu se ne udovolji.

Dr. med. W. Gowers, liečnik na klinici u Londonu: »Sa svim svojim uplivom, koji mislim da imam na temelju mojeg izkustva i moga autoriteta tvrdim, da nikada čovjek nije imao bilo kakove prednosti od nesuzdržljivosti ili kakovu štetnu posljedicu od suzdržljivosti«. — Björsern, znameniti norveški pisac: »Vjerujem, da nitko još nije obolio od suzdržljivosti, nego sigurno od toga, što je svoju fantaziju hranio samo spolnim stvarima«. — Dr. med. May: »U mojoj tridesetgodišnjoj, sigurno velikoj praksi, imao sam priliku da sažaljujem premnoge žrtve pale na polju bludnosti, ali ni jedne jedine žrtve krepostne suzdržljivosti«. — Liečnički savjetnik Dr. Schmitz: »Drži se, da je suzdržljivost od spolnog života štetna, a to nije ispravno, jer nam izkustvo kaže, da i nebračni, ali ujedno i čisti život može isto tako dugo i sretno potrajati kao i bračni«. — Tajni savjetnik prof. Dr. Rubner: »Podpuno je krivo mišljenje, kada se radi susprezanja od ovih funkcija želi izvesti nekakva šteta«. — Dr. Touton: »Nikada nisam zapazio da bi spolna suzdržljivost izravno bolestno djelovala«. — Dr. Acton: »Mladi neoženjeni ljudi mogu i moraju biti absolutno suzdržljivi, bez ikakove štete po njihovo zdravlje«. — Prof. Dr. Fournier: »Govorilo se neumjestno i lakoumno o pogiblima suzdržljivosti kod mladih ljudi. Moram priznati, ako ove pogibli postoje, da ih ja ne poznajem i da ih kao liečnik još nisam ustanovio, ma da mi nije manjkala prilika za opažanja na ovome području«. — Dr. Benninghofer »Zdrav i normalan čovjek ne će nikada ozbiljno oboljeti, ako se suzdržuje od spolnoga nagona. Isto tako ne sumnjam, da suzdržljivošću nije prouzrokovano niti će biti ni približno toliko štete, koliko se počinja nedopuštenu spolnim obćenjem«. — Prof. Dr. Forel: »Sigurno je, da su se kadkada tu i tamo upravo smiešno pretjerivale štetne posljedice suzdržljivosti. U normalnim se odnosima dađe ona provesti kod oba spola, iako često s mukom, i vriedi u celosti mišljenje medicinskog fakulteta u Kristianiji, kojim se tvrdi, da nije nikada zapaženo oboljenje radi suzdržljivosti, ali ih je zato mnogo bilo radi spolne razpuštenosti«. — Dr. König: »Ženske podnose suzdržljivost uobće mnogo lakše, nego li mužkarci«. — Prof. Dr. Nyström: »Žene podnose suzdržljivost češće i lakše«. — Prof. Dr. Krafft-Ebing: »Kod normalne sklonosti žene, jer je u nje po prirodni manja spolna potreba, nego li u mužkarca, suzdržljivost će biti manje osjetljivija, nego li u mužkarca«. — Prof. Dr. Mantegaza: »Žene podnose čistoću

mnogo lakše od mužkaraca. Mnogi slučajevi hysterije, koji navodno proizlaze od seksualnosti, mogu se na drugi način protumačiti«. — Sveučilištni prof. Dr. med. von Stein: »Suzdržljivost nije štetna po zdravlje, ona je izvor najjačeg razvitka volje, koji samo pogoduje usavršivanju u zvanju«. — Dr. med. Jakobsohn skuplja odgovore od 35 iztaknutih profesora medicine na pitanje: »Može li se suzdržljivost smatrati neškodljivom?« u ovo nekoliko rieči: »Mladež bi se morala držati suzdržljivosti, jer ona ne može škoditi ni na koji način, nasuprot je korisna i blagotvorna. Ako naša mladež ostane suzdržljiva i bude li se klonila izvanbračnog obćenja, dokazat će visoki ideal ljubavi, a samu sebe očuvati od veneričnih bolesti«. — Dr. Oppenheim: »I spolno zrio mladić bi morao biti sačuvan prožet predočbama, da se pobude spolne požude moraju podpuno suzbijati sve do ulaza u brak«. — Prof. Dr. Ribbing: »Ja sam za moje dvadesetgodišnje prakse dolazio u dodir s osobama, osobito s mladićima iz svih društvenih redova, ali još nisam ni jednoga našao, koji bi podpuno svladavanje — pretpostavivši uz to njegovu dobru volju — držao nemogućim... Bolje je za svakoga mladića, da se drži podpune suzdržljivosti«.

Liečnički kolegij na sveučilištu u Kristianiji dao je ovu izjavu: »Nedavno izrečena od raznih ljudi, objelodanjena, te u javnim listovima i skupštinama ponovljena tvrdnja, da su ćudoredan život i spolna suzdržljivost štetni za zdravlje, po našem je ovdje jednodušno izrečenom iskustvu posve kriva. Mi ne znamo ni za kakvu bolest ili bilo kakvu slabost, za koju bi se moglo ili smjelo uztvrditi da je posljedica podpuno čista i ćudorednoga života«. — Pravo i točno kaže ruski pisac grof Lav Tolstoj: »Da je suzdržljivost moguća i po zdravlje manje opasna i štetna, nego li razpuštenost, naći će svaki oko sebe stotinu dokaza«.

Kod svih tih izjava može se opaziti, da su dane sa sasvim medicinskog stanovišta i da potječu gotovo izključivo od nekakolika. One se dakle ne obaziru ni na koji način na veliku pomoć, koju nam Milost pruža. Napokon i tu vriede pjesnikove rieči:

»Od dobara život nije najveće dobro,
ali od zala najveće je grieh«. —

Izjave liečničkih autoriteta bliže su mišljenju, da se tvrdnjom o škodljivosti ćudoredna života želi izpričati i opravdati vlastiti način života.

Svakom je kršćaninu, koji vjeruje i bez toga jasno, da Gospodin ne zahtieva ništa nemoguće ili što je štetno po zdravlje. Svaki, u koga je dobre volje, može da sačuva čistoću, koja odgovara njegovu staležu, samo ako upotrebljava ona sredstva i opreznosti, koja mu Crkva nuđa i preporučuje.

SUDBINA ŽENE

Postati majkom, znači izvanrednu sreću. — Kada je Gospodin Bog stvorio čovjeka, bilo mu je na volju odrediti, da bi svaki čovjek dobio život samo od Njega, isto kao Adam i Eva. Kako bi tada izgledao sviet! Mi ne bismo imali ni oca ni majke. Ne bi bilo tada muža ni žene, ni braće i sestara, ni porodice. Sve ove nježne srdačne veze, koje zajednicu krvi ovi-
jaju oko ljudi, ne bi postojale. Izvor naime tople, sunčane sreće je ljubav.

To zapažamo već u Božanstvu. Tri su Božanske Osobe neizmjereno srećne u svojoj uzajamnoj ljubavi, a ova se temelji na tom, što na tajnoviti i nama nerazumljivi način Otac rađa Sina, a Duh Sveti proizlazi od Oca i Sina. I tada je Gospodin vidio mogućnost, kako bi čovjek i po tome mogao biti Njegova slika i prilika, da i on nađe zemaljsku sreću u uzajamnoj ljubavi, koja se temelji na tome, da roditelji daju život djeci.

I tako on odluči da ljude učini na neki način sudionicima Svoje stvaralačke moći. To je jedino i pravlastito pravo Božje: da stvara, da iz ništa nešto učini, kao da učini zahvat u ništavilo i da iz njega vadi stvorove, koji prije nisu postojali i inače ih ne bi nikada bilo. Gospodin je htio, da i ljudi budu sudionici ove radosti i časti stvaranja, davši im sposobnost, da mogu darovati život djeci. Ova sreća, ova čast, ne da se shvatiti ni opisati. Niti je ne ćeš nikada moći zamisliti i izkušati, ako Gospodin ne odredi da postaneš majkom. Koliko ćeš blaženstvo osjećati, kad budeš mogla držati na svojim rukama drago stvorenje, koje će te gledati velikim i dubokim očicama, iz kojih se zrcali ciela njegova duša, kada pomisliš, da ona mora vječno dalje živjeti, da je Sin Božji za nj umro, da uza nj bdije nebeski vladar, i ti si tada govoriš: »To je *moje* diete. Ja sam mu dala život, inače ga ne bi nikada bilo«. Ti ćeš ga neopisivim oduševljenjem uvijek iznova promatrati, majčiskom ga radosti na svoje srce privijati, utiskivati mu na čelo svoje majčinske cjelove, ali izkušati, nasititi se ove ugodnosti ne možeš nikada!

Kada je Krist uredio svoju Crkvu na zemlji, uvidio je, kako veliku uslugu mogu bračni drugovi činiti njegovu car-

stvu. Jer ako oni primaju od Boga namijenjenu im djecu, krste je i kršćanski odgajaju, saraduju i oni na velebni način oko proširenja njegove Crkve. To su usluge, kojih nije htio da se odrekne. No poziv je roditelja i težak i pun žrtava. Zato je Krist htio da pomogne bračnim drugovima osobitim milostima. Trebalo je, da konačno i oni upoznadu, da je brak nešto uzvišeno i sveto. I On uzvisi ženidbu do tajnovite časti sakramenta. Jednako kao što je svećenik posvećen za svoj uzvišeni poziv sv. sakramentom, isto se tako i bračni drugovi posvećuju za svoju uzvišenu zadaću: da djeci daju život, da ih uzdržavaju i odgajaju. Time je zadaća roditelja uzdignuta na neku vrst svećeničke djelatnosti oko davanja i obrazovanja članova Crkve, baštinika kraljevstva nebeskoga. Brak je, kao i svećeništvo, stalež posvećen službi Crkve, to je jedan od sedam velikih svetinja kršćanstva, određen za razvitak i proširenje kraljevstva Božjeg na zemlji, da napuni nebo svetcima, koji treba da zauzmu mjesto odpalih anđela.

Što zapravo znači postati majkom, bit će joj tek u vječnosti jasno, kada bude klečala na podnožju prijestolja Božjega, kada bude uživala neizrecive slasti neba i govorila: »Djeca, kojoj sam ja život dala, i njihova djeca i najdaljnji potomci, treba također da uđu u ovo divno nebo. Bez mene ne bi svi oni bili ovdje. Ja sam njima *OTVORILA* život i vječnu sreću«. Tada će tek upoznati, kako je velika i silna zadaća postati majkom, zadaća, koja obuhvaća vječnu sreću celog niza neumrlih duša.

No tad će upoznati i to, kako je strahovita *odgovornost* povezana s majčinskom čašću. U nebo naime dolaze samo oni ljudi, koji su živjeli na zemlji po svetoj Božjoj volji. Glavna je pak zadaća majke: uzgajati svoju djecu tako, da ona izpunjavu svoju životnu zadaću. — Po Božjoj namisli mora brak biti izvor vječne sreće nebrojenih ljudi, ali može krivnjom roditelja prouzročiti i neizrecivu nesreću nebrojenih.

No put do sreće materinstva, koji se otvara djevojci razvijanjem plemenite ljubavi, jest put trpljenja, kao što se svaka prava ljubav očituje trpljenjem i žrtvama, te nije moguće da se zamisli bez njih. Već ono vrieme, kada se tielo djevojke priprema za materinstvo, donosi joj poteškoće, koje se redovito ponavljaju. Brak zahtieva od žene mnogo veće predanje same sebe i žrtvu u zvanju žene i majke, nego li što to traži otčinstvo od muža. Ona nosi obično glavni teret braka. Normalno je, da njen poziv izključuje svaki drugi, dok pravi mužev poziv leži uvijek izvan obitelji. Trudnost, porod, babinje, dojenje

djeteta znače i opet za nju ne samo najveće blaženstvo, već i obilje neugodnosti i boli, i uvijek nemilosrdno iziskuje odricanje i spremnost na službu. Podnositi i trpjeti, to je ženski poziv, ako je pak ožaren čistom ljubavi, onda je ne samo jedan, već jedini izvor njene najdublje sreće i najblaženijeg uzvišenog osjećaja.

No moći postati majkom, znači za djevojku i veliku pogibao. To joj može otvoriti vrata neizmjerne sreće i dovesti je do najljepšega rascvata njezina ženstva — ali može da postane za nju i najgroznije zlo, ako se pogazi zakon, što ga je Bog odredio, pa razuzdanost dođe na njegovo mjesto. Brak, materinstvo i ljubav prema mužu — sve je to neopisivo uzvišeno, sveto i nježno. Tome se ljudi smiju približiti samo na svetim strahopočitanjem, čistim mislima i plemenitom ljubavlju. Radi iztočnoga pak grieha postoji za svakoga čovjeka pogibao da će strast ovo polje oskrvniti i opustošiti, a štetu od toga nosi uglavnom — žena. To je njezin udes, koji joj stalno prieti.

Neizbježiva je pretpostavka materinstva tjelesno sjedinjenje muža i žene. To je Božja volja i odredba. A što Bog određuje, plemenito je i dobro. On je ulio onu duboku, silnu ljubav u muža i ženu, koja nalazi svoj najviši izraz u podpunoj predanosti.

Ljubav je po svojoj najdubljoj biti nagnuće iz poštovanja. »Nekoga voljeti« ne znači nikako, da je to svaki put i ljubav. Tada bi se moralo također zvatil ljubavlju, što zvier osjeća, kada blještećim očima vrebna na svoj plien. Ona voli svoj plien, silno voli, ali svaki čovjek zahvaljuje na ovakovoj ljubavi. Pa ipak imade ljudi, koji zборе o ljubavi, dok se u istinu radi samo o ovakovom voljenju jedne zvieri. Prava, čista ljubav izključuje svaku sebičnost. Ona se naslađuje ljepotom i dobrotom onoga, koga voli. Radi njih mu je ona odana i teži da ga posjeduje, da se s njim sjedini, te mu u isti čas izkazuje najsrdačniju dobrohotnost iz ljubavi i naklonosti, želi mu dobro, samo dobro i po mogućnosti što više dobra.

Spolna je ljubav posve osobite vrste. Ona zahvaća svom silom osobu, koju voli, čiji su je čari posve osvojili, pa teži za njezinim jednim posjedovanjem, kao što se i ona hoće sva i za uvijek da dađe njemu. Ona nalazi u bračnome predanju onaj odgovarajući izraz želje za sjedinjenjem i izraz predanja same sebe, kako Bog hoće.

No u isto je vrijeme ova predanost izpunjenje želja prirodanoga nagona, a radi strašne snage, koju ovaj ima u sebi,

postoji opasnost, da on nadvlada duh i svojim zahtjevom za gluši ljubav, te da bezobzirno zabaci svaki uzvišeni interes, tako da predanost na prvome mjestu znači izpunjenje težnje prirodnog nagona.

Mi smo već prije spomenuli, da je prema zadatku, koji čeka mužkarca u braku, prirodni nagon u njega jače razvijen, nego li u djevojke. Već u posve normalnim prilikama zahtjeva se često od mladića veliki napor da se odupre svojih zahtjevima i čežnjama. Samo ako ga brižan njegov odgoj u čistoci vodi tomu, ako savjestno izbjegava sve, što razuzdava njegovu strast, ako si usrdnom molitvom i čestim primanjem sv. Pričesti izmoli jakost za čisti život, samo mu tada uspieva da prkosi svojim zahtjevima i pobudama.

»Nije nažalost« — tako piše jedan od prvih stručnjaka na tome polju (nekoliko je izraza ublaženo, strane rieči su izmijenjene našima) »naša kultura samo potisnula naravne seksualne odnose i djelomice ih teško povriedila svojim čudoredem, već ih je na svoj način umjetno veoma iznakazila... Zaboravljajući prirodni cilj spolnoga nagona čovječja ga je kultura odgojila za umjetni užitak i izmislila sva moguća sredstva, da povisi osjetni užitak i da mu dađe promjenu... Moderna je umjetnost prije svega postala u mnogome izvanredno pomoćno sredstvo za podraživanje osjetnih naslada, ili recimo izravno, postala je saveznicom mračne, bezsramne literature. Licemjernom srdžbom protiv onih, koji drugačije misle, često se najnevjerojatnija erotska sredstva podraživanja brane i časte pod krinkom umjetnosti. Ukratko, umjetno je uzgajanje naravnoga nagona muževa postalo prava visoka škola opaćina... Nema nikakove sumnje, da se neprestano opetovanim umjetnim podraživanjem u svim mogućim promjenama, koje još umnažaju objekte seksualnih zahtjeva i zaodievaju posebnom privlačivošću, da se tim strast još više razpiruje. Takova umjetna seksualna opdraživanja rađaju među mužkarcima ogavne običaje, koji sa sobom donose najgore posljedice... Nekoji mladići misle, da se moraju izživjeti, jer inače ne bi bili pravi muževi. Ovo glupavo prikazivanje bude time još veće, što onoga, koji je nevješt u seksualnim stvarima, ili koji ih se stidi, otvoreno izsmjehavaju... Ako se ovo uzbudljivo stanje seksualnoga nagona neprestano umjetno podražuje, bez veze s višim, čudorednim ciljem, već samo na temelju životinjske putenosti, to se u duši pojedinca prema tome stvaraju ili odrazuju slike, koje se mogu označiti izrazom 'pornografski duh'. — Sva je fantazija ovakovih ljudi izpunjena ovakovim

požudnim predočbama, tako da je njima označeno sve njihovo mišljenje i osjećanje. U najnedužnijim stvarima nalaze oni smutljive, ponajviše prljave seksualne odnose. Ženu smatraju još samo kao predmet seksualnog uživanja. — Najniže stvari sačinjavaju malo ne jedini predmet misli i razgovora ovakovih duhova. Svaki bi pri tom htio da nadbije drugoga, i svu njihovu vještinu na tome području nadilazi samo njihova duhovna pustoš i neznanje na svim ostalim područjima... Ovo se prikazivanje može u otmjenom društvu činiti pretjeranim, jer fine i otmjene naravi običavaju raditi isto što i ptica noj, te s gađenjem odvrću oči od smrada i instinktivno mu se uklanjaju».

Namjerno sam dao da govori ovaj priznati stručnjak, jer on stoji na nekršćanskom stajalištu i prema tome nije izložen sumnji radi pristranosti ili tjesnogradnosti.

Kako proizlazi iz ovih navedenih rieči stručnjaka svjetskoga glasa, prirodni nagon mladićev nadražuju uvijek iznova nebrojeni utjecaji. Riečju, slikom, knjigama, slikokazom, kazalištem i t. d. ulieva mu se nazor, kao da je užitak spolnoga obćenja nešto najdivnije i najpoželjnije na zemlji. Istodobno se probuđuje neprestani zahtjev za njim, pa tako razigrana strast uzrujava cijelo tielo, sili ga, vuče ga i mami, da popušta.

Prva je žalostna posljedica ta, da u onih mladih ljudi, koji su izloženi ovim uticajima, lako nestaje svako uzvišeno poimanje o braku i ljubavi. Po riečima gore navedenog učenjaka, žena se smatra samo predmetom seksualna užitka. Oni više ne mogu da gledaju ženu, djevojku čistim pogledom. Jedan je mladić od 18 godina priznao: »Kad ugledasmo koju liepu djevojku, pomišljasm o i rekosmo: »Eh, to bi bio užitak, s ovom se jednom provesti«. Jedan drugi: »Ja sam tako nizak, da sam svaku djevojku učinio u duhu objektom svoga zadovoljstva«.

Tako probuđen i umjetno gojen prirodni nagon teži posve naravno, da se razulari od svakog obzira, teži da bude slobodan, i da se može izdovoljiti bez granica. Jedni zapodjenu »odnošaj« s djevojkom, koja treba da zadovolji njihove želje. Drugi se zadovoljavaju s djevojčurama, koje im se podaju za novac, te iz pohotnosti prave trgovinu.

Do kako velike moći može da poraste prirodni nagon, do kako grozne surovosti on dovodi, pokazuje najbolje tako zvana »trgovina bielim robljem«. — Mužkarci pa i žene traže neizkusne djevojke pod raznim izlikama, često i prievarom i silom, te ih odvođe ponajviše u inozemstvo, ili ih namame, te smjeste

u ovakove spilje pohote, gdje propadaju kao robinje putene naslade bludnih mužkaraca. U listopadu 1923. javljale su novine, da je ovakav jedan propalica preveo u toku ljeta 50 djevojaka u Holandiju. U isto vrieme bilo je uhvaćeno jedno pismo, u kome piše: »Ovih je pet djevojaka dobro došlo i sigurne su. One su na putu u New-York. U hamburžkoj luci sve je vrvjelo od redara. Težkom smo ih mukom doveli na brod. Dvije su nas malone odale svojim plaćem, ali ti znađeš, da kloroform dobro djeluje. Bill je uhićen, Jony je na njegovu mjestu. Ja sam djevojke doveo u San Francisko. Tu mogu plakati za otcem i majkom, koliko god žele. Imadeš li opet robe, dovedi je odmah u Hamburg u burzu djevojaka. Ako bi redarstvo bilo upozoreno na te, izgubi se prema Bremenu. Ček od milijun dolara sledi. Ako bi se djevojke protivile, odvedi ih onamo, kuda sam rekao, tamo će već doći do razbora«.

Čovjek se mora zgroziti, kada pomisli na sudbinu siromašnih ovih stvorova, za koje ponajviše nema nikakova izlaza iz njihova grozna udesa. No još se više čovjek mora zgroziti, kada pomisli, kakova neman postaje čovjek, kome je zadovoljenje prirodnoga nagona prije svega. Kako je ipak grozna, jezovita snaga ta strast, koja može da ovako zgazi sreću i čast siromašnih djevojaka, koja baca tolike svote novaca, samo da si pribavi zadovoljenje!

Zašto sam ti sve-to rekao? Ponajprije da te upozorim na pogibao, da i ti jednom ne padneš kao žrtva ovakovim trgovcima djevojaka, koji traže na najrafiniraniji način da odvedu djevojke, koje ništa zla i ne slute. Sada ih pozovu na vožnju autom, ili ih odvuku pače i silom u nj, i odvezu se sa svojom žrtvom. Drugi puta opet mole djevojku, da preda koje pismo ili da izruči kakvu narudžbu, ili ih namame time, što im obećaju dobro namještenje ili ženitbu u inozemstvu. Oni izmišljaju neprestano nova sredstva, te njima ponovno namamljuju siromašne djevojke, koje potom izčezavaju bez traga.

No pravi uzrok, s kojeg ja — premda vrlo nerado — govorim o tim jezovitim stvarima, ipak je posve drugi. Htio sam samo da ti pokažem, kako veliku pogibao znači za djevojku moći postati majkom. A ta je pogibao u tome, da predanost, — koja je samo u braku dopuštena, i koja mora da bude samo odjek plemenite ljubavi, — da to mužkarci, u kojih je prirodni nagon prevladao, traže samo i jedino radi pohotne naslade i tako nebrojene djevojke postaju njihovim žrtvama.

Ova je pogibao to veća, što je djevojke ne shvaćaju u svoj njenoj veličini. Za njih je kobno, što su one posve drugačije

građene nego li mužkarci. Kako sam prije rekao prirodni nagon posve driema u normalno razvijenoj, nezavedenoj djevojci. Ona u najviše slučajeva nema ni pojma o tom, da mužkarac misli i osjeća posve drugačije. I tako stoji bezpomoćna prema ovoj groznoj i neprijatnoj moći. Ona ne sluti, što zapravo želi zavodnik, koji je s njom tako ljubezan, budući da uobće ne poznaje iz vlastita iskustva te pobude strasti. Tako ona i ne uviđa, kolika pogibao na nju vreba, ako se upusti u odnose s mladićem. Ta ona neće ništa zla, pa je uvjerena da ni on, koji joj je toliko dobar i drag, također neće ništa zla, i da on isto tako misli i osjeća kao ona.

Za nju je nadalje kobno, što ona uslied svojih duhovnih sklonosti ne stvara nikakvih zaključaka iz činjenica, koje su joj poznate. Ona čuje i čita o groznim zabludama i prekršajima, no budući da ona u sebi ne osjeća ništa od te strasti, koja do toga dovodi, zato ne shvaća, kako dolaze ljudi do tako sramotnih djela. Ona poznaje samo pojedine slučajeve, ali ne zaključuje da postoji jedna njoj nepoznata, ali u mužkarcu veoma razvijena prirodna sila, koja žestoko traži zadovoljenje i koja ga tjera na ovakova grješna djela.

Kobno je napokon i to, što obratno mladić ponajvećma ne zna, da ona ne osjeća tako kao on. Prema tome on drži njezinu nametljivost, njene zahtjeve za nježnošću, što je traži samo duševni nagon i potreba ljubavi, on to drži znakom, da i ona teži za pohotnim zadovoljenjem.

Pošto se dakle posve prirodno probudi u razvijene djevojke spolni nagon, i to prema njezinim osebinama, prije svega duševni nagon, potreba ljubavi, zato ona često lakoumno odbacuje opomene savjesti, roditelja, a i Crkve, koji joj, kako ona misli, neće da priušte ove nevine radosti. Izкуси li pak jednom milovanje, tada više ne može da se odupre mladiću — i nesreća je tu.

Međutim, ako se ugodnosti, koje je Gospodin povezao sa spolnim nagonom, traže neovisno od njegova uzvišena cilja, već samo radi sebe; ako djevojka sledi potrebu svoje ljubavi, a mužkarac svoj prirodni nagon, bez ozbiljne nakane; ako tako podavanje nije izraz čiste, sv. sakramentom posvećene ljubavi, već grješna strast: tada djevojka postaje prosto sredstvo mužkarčeve strasti: njena je čast pogažena i samo o prilikama, koje nisu u njenoj vlasti, ovisi, kako će daleko doći ovaj njezin pad. Ona, ponajvećma samo ona, mora da snosi sve posljedice i često puta zajedno s najvišim svojim životnim

vrednotama. Pa i u samom braku prieti ženi pogibao, da bude vezana uz muža, kome predanost nije izraz plemenite ljubavi, već sredstvo za zadovoljenje prirodnog nagona; i kojega ona zato ne može niti štovati, a još manje ljubiti. — To je kob žene, koja joj se prieti.

Goethe je u Faustu u slici Grete ocrtao sudbinu mnogih djevojaka. U početku je to »posve nedužna stvar, i nije nužno zbog toga upravo na izpovied«. Faust je zapazi i njegov zahtjev ide odmah do konačnoga. To je ona »zvjerska ljubav«, koja njime vlada i ne miruje, dok je ne zavede. Ona to naravno ne smije zapaziti. Ponajprije valja u nje razbuditi potrebu ljubavi. Kad ga pak zavoli, ne može mu ništa odbiti:

»Zastidena stojim tu pred njime,
i na sve spremno odmah velim: da.«
»I pogledam li te samo, čovječe najbolji,
Već ne znam, što me k tvojoj goni volji?«

I još dalje ne misli i ne želi ništa zla:

»Ah da smijem
uhvatiti ga i držati.
I ljubiti ga,
kako bih htjela,
i na njegovim se
poljubicima razplinuti.«

To je ono, za čim ona jedino teži: dokaz ljubavi. Ipak ona opaža, da s njime nije sve u redu, pa onda ga izpituje, kakav stav ima prema religiji. On joj sve i svašta govori, umiruje njene pomisli, i ona se daje zaluditi. I tada provaljuje na nju kruta kob. Uspavajuće sredstvo, što joj daje za majku, da se ne probudi, bio je otrov, koji joj prouzroči smrt. Ona je sama pala. Pred likom Majke Žalosti izplače se u svom bezgraničnom strahu i nevolji. U crkvi kod sv. Mise za pokojne, spopane je teška griznja savjesti, tako da pada u nesviest. U strahu zbog sramote ubija diete, koje je porodila. Bace je u tamnicu i osude na smrt.

Faust želi da je oslobodi. On dolazi k njoj — ona ga izprva ne prepoznaje — poludjela je. On je ne može skloniti, da pođe s njim. I on odilazi, odilazi nekažnjen, on jedini pravi kriovac — zavodnik. A Greta umire na stratištu.

Kad ju je počelo snalaziti ovo zlo, stade ona jadikovati:

»Ipak, — sve što me na to nagnalo,
Bijaše, Bože, tako dobro, bijaše tako milo.«

Da, to bijaše njena kob! Ona nije ni slutjela, do čega je Faustu zapravo bilo toliko stalo. Ona se dala zaluditi ugodnoštim obćenja s njime, koji su joj se činili »tako dobri i mili«, u kojima ona ne vidje ništa zla, i zato je tako biedno propala.

Kob Faustove Grete nije jedini slučaj! Ona se neprestano opetuje, kada se djevojke neće da odreknu onoga, što se njima čini toliko »dobrim i milim«.

Zato sam te htio upozoriti i sa svom upornošću uputiti na one od tvojih posve različne sklonosti mladićeve, da ti ono, što je tebi nejasno, ne bude ujedno i sudbonosno. Prije su se djevojke mogle mnogo bolje i lakše očuvati, tako da su se mogle mirno pustiti bez svake brige. Današnje doba, u kojem one mnogo slobodnije odrastu i mnogo ranije postaju svojim, zahtieva da budu u svojoj nutrini oboružane protiv pogibli, koje im se priete, i da im se tako ojačane mogu oduprijeti. Prema tome može za tebe biti od najveće važnosti, da su ti posve jasne osobine mladićeve, i da te njegove osobine imaš na umu u svemu držanju prema mužkarcima i kod izbora tvoga životnoga druga.

Moraš u sebi probuditi odluku i jačati se, da se odupreš svem vabljenju i dražima spolnoga nagona, pa činili se oni još »tako dobrim i dragim«, da se nikada ne poniziš do robinje požudne strasti mužkarčeve, da se odrečeš sviju ugodnosti pre-ranog zaljubljenja i istom tada, kad te jedan mladić iz plemenate ljubavi odabere, pokloni mu svoje srce s odlukom, da mu ne ćeš posve pripadati prije, dok Bog vašu vezu ne blagoslovi.

Budi dakle na oprezu i uvaži ovu osobito važnu opomenu, koju Mefisto — davao u ljudskoj spodobi — u »Faustu« dovikuje djevojci, a iz koje opomene govori duboko poznavanje života:

»Čuvajte se dobro!
Sve je gotovo.
I tada laku noć,
Vi biedna, biedna djeco!« ...

KORAK ZA KORAKOM

Gospodin je Bog dopustio, da se spolni nagon javlja već u doba, kad mladež ne može još ni da pomisli na brak, na koji je upravo taj nagon sili. Mladić mora da nauči obuzdavati ga, da bude poslije njegov gospodar. Izprva su njegovi pokreti slabi, prilično je lako oduprijeti mu se. No pomalo ti pokreti ojačaju i mogu biti vrlo tegotni.

Vrlo je važno, da se razvijena djevojka smjesta znade pravo snaći prema ovim pojavama spolnog nagona. Ona mora da si je svjestna, da su ovi znaci dozrievanja u djevojke nešto po sebi razumljivo, čemu se ona ne mora da čudi ili da se zbog toga uzrujava. Spolni nagon po sebi nije grješan, ni zao, već ga je Bog u ljude usadio. Svaka pak djevojka mora da ima na umu značenje i cilj nagona, jer znade da ne smije zahtjeve nagona zadovoljiti tako dugo, dok ne može da izpuni cilj, koji je Bog zapoviedio, te mora biti odlučna, da mu se za to vrijeme odupre. Ona se mora dati voditi razumom prosvietljenim vjeron, a ne sliepim nagonom. Čvrstom rukom mora njezin duh držati uzde u ruci i prirodni nagon svesti u red svoga životnoga nacрта, tako, da ga — ako Gospodin odredi — jednoč unapriedi i dovede do krasnog razvitka. Ona se mora zaštititi, da joj on ne razbije cielu njenu životnu sreću i da joj ne bude sudbonosan.

U podpunom miru hoću sada da opišem, kako se prirodni nagon malo pomalo javlja u odrasloj djevojci i kako je nastoji korak po korak povući u dubine, ali i kako se možeš jednako korak za korakom uspeti do pravoga ženstva.

Ako ja uzto opisujem naravne posljedice, koje može grieh imati, to bih te već sada htio na to upozoriti, da sami ovi uzroci nisu podpuni. Jedini motiv, koji može zadržati sve provale strasti, jest spoznaja Božje zabrane, koja izvire iz žive vjere. On, Tvoj Gospodin i Bog tvoj, dovikuje ti: »Ne smiješ na nedopušteni način popustiti spolnome nagonu!« Ti nisi svoj gospodar, da bi imala pravo, urediti svoj život, kako se tebi sviđa. On je tvoj Gospodar! On jedini imade pravo da zapovieda, a tvoja je dužnost da slušaš. On je najstrože zabranio, da okušaš dragosti ljubavnoga života samo radi njih.

Ti nisi na zemlji, da uživaš život, što više, da si i dopuštaš sve radosti, koje se samo zamisliti dađu. Ti si samo zato stvorena, da Njega slaviš time, što Ga priznaješ za svoga Gospodara i Boga i pokoravaš se Njegovoj svetoj volji. Tada ćeš u sve vieke učestvovati u neizmjernejoj radosti Njegove bezkrajne slave. Jedan od najglavnijih načina, kako ga moraš priznati kao Gospodara sastoji u tome, da ne zlorabiš njegove odredbe o razvitku čovječanstva. Samo tada, ako se budeš toga spominjala u napastima, ako ona ozbiljna: »Ja sam Tvoj Gospodar, tvoj Bog!« ozvanja čvrsto u tvojoj duši, kada god te strast, požuda ili sviet hoće da zavedu, da radiš protiv Njegove svete volje, tek tada ćeš se moći odlučiti da se odrekneš svih nedopuštenih radosti. Snagu, da provedeš ovu svoju odluku, dat će ti samo milost, koju si moraš izprositi molitvom i čestim primanjem svetih sakramenata.

No da uzmogneš odlučno svladati napast, moraš znati da je nešto doista zabranjeno i da ne može biti dopušteno. Lakoumno misli neizkusna i bezazlena mladež, koja drži da nešto nije baš tako zlo i da to ipak ne može biti zabranjeno. Ona ne vidi ništa opasno u nekim stvarima, koje su već vrlo opasne. Zato hoću da ti otvorim oči i da te upozorim na posljedice, koje može imati lakoumnost i nepromišljenost, pa da tim upoznaš kako je Božja zapovied opravdana. Valja ti uvidjeti, što se krije pod izrazima »treba se naužiti«, »mora se nešto imati od mladosti«, i t. d. Koliko zlo može učiniti u životu čovjeka samo jedan čas slabosti, samo jedna mladenačka ludorija. Ti moraš biti uvjeren, da ti se mnogo što zabranjuje u tvom vlastitom interesu, a ne iz nerazumievanja. Neka bude tvoja volja spremna da učiniš sve, što se mora tražiti od tebe, te da nikada i ne pomisliš: »Ja ne smijem«, već: »Ja ne ću!«

Spoznaja užasnih posljedica, koje može imati grieh, neka te čini opreznom, da se ne upuštaš nepromišljeno u bilo šta, što u tvom neizkustvu ne prepoznaješ kao opasno. Treba upozoriti na mnoge pogibli da ih se uzmognemo čuvati. Grieh ti se približuje u najlaskavijoj spodobi, pod vidom veselja i ljubavi. Hoću da ti pokažem, kakova se nemam sakriva pod hinenim sjajem, koliko podlosti i sramote u nedopuštenom nagnuću, da ti se ne uzmogne nikada približiti napast na to bez ovoga sramotnog žiga na čelu.

Preporučuje se, da se protiv ove grozne protivnice upotriebi sva snaga, koja može pomoći da se izvojsi pobjeda. Napokon, neka te spoznaja pogibli natjera da upotriebiš sva sredstva, koja ti mogu dati snagu, da je nadvladaš.

TEŽNJA ZA DOPADNOŠĆU

Duboko je u biti ženskoga stvora usađena želja, da se svojom vanjštinom sviđa. U prirodi je mužkarca i žene, da on djevojku snubi, dok ona nasuprot želi biti snubljen. To još nije ništa zlo. Samo ovaj nagon mora biti, kao i svaki drugi duhovno držan u pravim granicama, da se ne izopači.

Čovjek, slika i prilika Božja, pa i po tielu, najsjajnije je remek-djelo Stvoritelja. Ali je duša ono, što ga tako čini liepim. Ona oživljava ne samo tielo, ona može da proizvodi tajnoviti utjecaj osobito na držanje, krētnje, a nada sve na lice. I doista se kaže, da je svaki čovjek kipar svoga lica. Kolika se uzvišenost, snaga, čistoća i dobrota odrazuje često s plemenitog lica! A kako može strast iznakaziti crte lica! U očima, govoru i smiehu nekih ljudi često puta, kao da se vidi sva ogavnost i prostota ili površnost i lakoumnost njihova značaja.

Nisu dakle samo vanjština, crte lica, koje čine čovjeka privlačivim i vriednim ljubavi, već odsjev plemenite duše, koja iz njega prosijava. Imade ljudi, kojih je vanjština sve prije neprivlačiva, ali, čim počnu govoriti, njihovo je lice kao preobraženo, te nas gledaju tako čistim ljubkim očima, da mi i nehotice osjećamo, kako nas privlače i kako nam je ugodno uz njih.

Gospodin je zato dao mladeži čudnovatu dražest. Istina, može se dogoditi, da zbog nepovoljnih prilika može ta draž pojedina ostati uzkraćena. Ali uglavnom mladež je liepa, kao napola razcvjetali pupoljak ruže. Mladenačka svježina dašak je netaknutosti, njihova vedrina, i nabujala životna snaga razveseljuje svako ljudsko srdce. A plemenito i drago ljudsko stvorenje, komu nije uzkraćena prirodna dražest, gotovo ne treba nikakova nakita da bude vriedno ljubavi. Ono je samo po sebi liepo i privlačivo.

Radi iztočnoga grieha, obćenito uzevši, nisu ljudi sposobni da se nepristrano raduju ljepoti gologa tiela. Naša klima također zahtieva, da ga štitimo protiv utjecaja vremenskih nepogoda. Prema tome je prva zadaća odievanja, da tako pokriva tielo, da se seksualne draži ne ističu i da štetni utjecaji ne

moгу škoditi zdravlju. U isto vrijeme neka ga odielo i kiti, i neka njegovu prirodnu ljepotu, koja se pokazuje najviše u licu i u držanju, upodpunjuje i uzdiže.

Tu je sada na prvom mjestu ženska težnja dopasti se. Žena nastoji da svoju vanjštinu na svaki način učini privlačivom. Priroda joj i u tome pomaže, time što joj daje fini osjećaj — obično se kaže ukus — za milinu i ljepotu. Tako dugo, dok se ovo nastojanje ograničuje samo na dopadnost i liepo odijevanje, ne smije se nipošto osuditi. Međutim postoji opasnost, da se ovo izrodi u pohlepu, koja zavlada svim mislima i djelovanjem djevočinim, te posije za opasnim i nevaljanim sredstvima.

Ta se pogibao očituje, kako poviest uči, osobito onda, kada ima previše djevojaka; ta se pogibao silno povećava čisto svjetovnim zemaljskim naziranjem. Zato je po današnjem silnom višku od dva milijuna djevojaka jasno, da je ova pohlepa spopala najšire slojeve mladih djevojaka i da pravi najveće gluposti. Ljudi, spretni trgovci, znadu izrabiti ovu pohlepu i upravo je nevjerovatno, kolikom se hvalom obasiplju premnoga pomagala ljepote, koja spadaju dakako na toaletni stolić svake »dame«, »koja nešto do sebe drži«, i tako se hvale: »sredstvo za pomlađivanje lica i poljepšavanje«, »balzam za ljepotu«, »crvenilo za usne«, »ovoj za jamice«, »venecijanska čarolija za oči«, »orientalni balzam za obrve«, »eliksir za kovrčice«, »oblik za vrške prstiju«, »izpravljač nosa«, »mast za ljepotu«, »crvenilo za obraze«, »ovoj za ljepotu«, i t. d. Uzput se još upozoruje, kako slavljene »ljepotice« dolaze do svojih »neslućenih uspjeha«. Sapun, tvrde neki, uvijek je štetan za lice. Druge opet podnipošto ne upotrebljavaju običnu vodu za svoje lice. One ga čiste kremom i trljaju ledom. Kičica za puder i razna ličila za ljepotu spadaju među svakako potrebne predmete, koje mnoge ženske uvijek nose uza se, da tu i tamo opet »osvježe svoju ljepotu«. (O nečudorednom odijevanju bit će govor na drugom mjestu).

Prof. Forel, stručnjak svjetskoga glasa, nekatolik, piše o težnji žene da se dopadne (koketeriji): »Tašte žene ne izrabljuju prirodenu ljubkost i ljepotu svoga spola i svoje osobe samo zato da mužkarce namame i da se njima sviđaju, već i zato, da se iztiču među sebi ravnima, i da druge žene zasjene svojom ljepotom ili svojom pristalošću. Upravo je nevjerovatno kolika umieća upotrebljavaju koketne žene. Sve su njihove misli i nastojanja uperena na sjajne kostime, rafinirane toa-

letne domišljatosti, pudere, mazanja i dotjerivanja njihovih draži. Kako se glupavo i sitničavo ovo često događa, jasno označuje ovu žensku slabost. Sve su ovo odsjevi seksualnog nagona, pohlepe, da se svide mužkarcima«.

Jesi li već jednom jasno predočila, kako to ružno mora djelovati na mladu djevojku, ako se daje zaluditi riečima reklame ili primjerima znamenitih »ljepotica«?

Što se više vriednosti i brige polaže na vanjštinu, to se manje imade vremena za nutrinu. Ljudi divna lica imadu često hladno, tvrdo srce. Kako traže da se svide vanjskom ljepotom, ne daju si nikakova truda, da se preporučuju plemenitim svojstvima. Upravo one, koje znadu da su liepe, previše lako zanemaruju obrazovanje srca, jer se i bez toga sviđaju.

Pretjerana dopadnost čini djevojku robkinjom drugih. Ona mora da se obazire na njihove želje. Uviek misli, što će oni reći. Ona ne živi vlastitim samostalnim životom, za nju je odlučan sud drugih.

Zato joj se posve izrodi sud o vriednosti pojedinaca. Ona polaže svu vriednost na vanjštinu čovjeka. Katalog »sredstava i pomagala za ljepotu«, koji mi je slučajno dospio u ruke i iz kojega sam izvadio prije navedena sredstva i naputke, počinje s posve izpravnom rečenicom: »Oplemeni i njeguj svoj »Ja'«. Ali, upravo u onome, što se tamo pod tim »ja« razumieva, kolika nevjerovatna zbrka pojmova nastaje pretjeranim njegovanjem vanjske ljepote. Zar je tvoja vanjština tvoj pravi, du-boki »Ja«?

Promotrimo li izbliza tiek misli djevojaka, kojima je glavna briga da nebrojenim sredstvima uzdignu vanjsku svoju ljepotu, to ćemo uvidjeti, da one jedva imaju neki pojam o bivstvovanju neumrle duše u njihovoj nutрини. Nemaju nikakova razumievanja za svoju čast i veličinu i unutarnju ljepotu. Mjesto da se njihov duh trudi, da njeguje nedokučivu slavu nadnaravnoga života milosti, on se bavi jedino time, da umjetnim sredstvima uzdiže zavodljivu ljepotu tiela, nižega diela našega »Ja«. Ima dijamanata, koji se upotrebljavaju samo za rezanje stakla, a imade i ljudi, koji najvredniji dio svoga bića, svoju neumrlu dušu, samo zato upotrebljavaju, da se brinu za propadljivo tielo. Kneginja će u njima biti robkinja svoga sluge. — Koje pak duhovne vrednote može stvoriti život, komu je glavna briga da namami mužkarca? On nužno dovodi do zakržljanja svih plemenitih svojstava, do površnosti i duševne nevriednosti.

Kada djevojka osjeti želju, da se sviđi, ona se ne ograničuje na to, da samo odiehom postigne svoj cilj. Tada je žensko srđce doista nedohitno, i nevjerojatno je, koja sredstva pronalaze ovakove djevojke i žene da budu napadne, da pobude pozornost, da probude samilost, da se o njima govori, da su središte zanimanja i da potuku svoje suparnice. Ljubomora, zavist, sumnjičenje, klevetanje, spletkarenje, uspievaju uveliko. Ovaj duševni smjer dovodi napokon do boležljive hysterije s njenim zlim pojavama, koje je prate. Takove su osobe neuradunljive i za cilu svoju okolinu prava muka.

A sada istom čudoredne pogibli! Cielom vanjštinom pokazana namjera da mami mužkarce, rietko će biti bez uzpjeha. Samo je pitanje, koja se vrsta mužkaraca daje potaknuti samom vanjštinom, da se približi djevojci i onda još s kojom namjerom. Nastojanje da mužkarca k sebi privuče, razvija se nužno u pohlepu, da ga uza se veže, da ga ne izgubi, a takova želja, odviše lako dovodi djevojku na to, da mu bude i dalje za rasonodu. Kako u njoj nisu mjerodavni viši obziri, pada žrtvom njegovoj strasti. Ako u najboljem slučaju mužkarac, koji se daje zasliepiti samo vanjskom ljepotom, i oženi djevojku, tada su oni jedno drugoga vriedni — ali takav brak nije sretan. Uzajamno je upodpunjavanje podpuno nemoguće, jer oboje nemaju ništa da daju od unutarnjih vrednota. Prava bračna sreća može se osnivati samo na pravoj ljubavi, koja traje do smrti, a ne na ljepoti, koja je prolazna.

Može li se, napokon, doista u nutrinji zadovoljiti i usrećiti ova težnja za vanjskom ljeoptom pače i onda, ako li bi izazivala »neočekivane uspjehe«? Markiza je de Maintenon uzbudila pozornost kralja Ljudevita XIV. svojom ljepotom i on se po smrti svoje žene potajno s njome vjenča. Poslije priznade svojoj prijateljici u jednom pismu: »Ne vidite li, da umirem od žalosti u sretnim odnošajima, koji nadilaze svaki san i samo Božja pomoć sprečava da se pri tom ne slolim? Bila sam mlada i liepa, uživala sam, svuda su me voljeli. U zrelijoj dobi kretala sam se mnoge godine u društvu duhovitih ljudi. Postigla sam najveće naklonosti. Kunem vam se, drago diete, da sve ove stvari ostavljaju groznu prazninu, umorenost, nikakov počinak, i težnju za drugim stvarima, jer u svemu tome nema punoga zadovoljenja«.

Vidjeli smo već, da žensko srđce samo u djelatnosti materinstva nalazi toplu sreću i blaženo zadovoljstvo, a ne na stranicama, na koje bi te htjela potisnuti dopadnost.

Sada ti se valja odlučiti, kakav ćeš stav zauzeti prema dopadnosti. Što je duboko usađeno u tvome biću, to je Bog usađio, dakle nije zlo, ali nagon moraš podvrći vlasti svoga duha. On neka bude tvoj sluga, koji ti pomaže da izpuniš svoju zadaću. Ti ne smiješ biti njegova robkinja, koja vidi svoju zadaću u tome, da zadovoljava njegove želje.

Ti se smiješ i moraš ukusno odievati i paziti na prijatnu vanjštinu. Drži to sve kao nešto samo po sebi razumljivo, što posve odgovara Božjoj volji. Treba da se raduju tvojoj pojavi, kako se raduju liepom cvietku. Pa i u dobi, kada si dorasla do braka, možeš se trsiti, da si stečeš dopadnost mužkarca. Bilo bi tada tek opasno i naopako, kada bi kod toga ostala i ne bi poznavala više nastojanje, viši cilj.

Ne traži dakle odviše i, prije svega, ne samo svojom vanjštinom, već se više preporučuj svojom unutarnjom vriednošću, da ne budeš kao onaj plod, koji je izvana liep, a nutrina mu je sva trula i izgrizena od crvi. Da uzmogneš u kasnijem životu postati sretna žena i majka, ili da uzmogneš bogatstvo svoga srđca darivati na kojem drugom položaju potrebnim ljudima, moraš se usavršiti u svojoj nutринi do prave žene. To ne možeš bolje postići, nego da se trsiš da budeš veselje, ponos otca i majke, sunčana zraka roditeljskom domu, a u zvanju da budeš zadovoljna, radin stvor Božji, čije su oči uvijek otvorene za druge. Zato je opet potrebno da zaboravljaš sebe, da vjerno obavljáš svoje dužnosti, ne brineći se za razpoloženje i svoje hirove, i da nalaziš radost svoju u tome, da druge usrećiš, da druge razveseliš. Na ovaj način nastoj da budeš ljubimica sviju, tako da će tvoja ljubka vanjština biti samo odsjev tvoje plemenite i liepe duše.

Tada, samo tada, svidjet ćeš se dobrome Bogu, a ta dopadnost nije opasna, nego vriedna da se preporučuje. Svoj ponos ulož i u to, da si budeš sviestna, da te Gospodin Bog, nebo i svi plemeniti ljudi moraju gledati s oduševljenjem, jer si ti plemenita djevojka. Tvoje glavno načelo neka bude, da ne učiniš nikada ništa, što bi moglo uzbuditi negodovanje dragoga Boga, tvojih roditelja, ili plemenitih ljudi.

SANJARENJE — SNATRENJE

Kod mladih djevojaka — ako i ne izključivo, ali ipak uglavnom kod onih, koje nisu cijeli dan dosta zaposlene — pojavljuje se u vrijeme razvitka »sanjarenje« (snatrenje). Može to još i kasnije nastupiti, pače i tada, kada bi se moglo misliti da se poodmakla dob digla nad ove mladenačke pojave.

Važno je, da su ti posve jasni uzrok i značenje ove pojave, pa da te ne zavedu na glupost, već da služe obrazovanju tvoga karaktera.

Do trinaeste godine po prilici djevojka je diete. Tada počinje doba razvitka. Ona se razvija do djevojke, tjelesno i duševno. S tim je rastom vezan i razvitak spolnoga nagona. Normalno, nezavedeno diete, ne može još nikako da misli i osjeća seksualno. Sada to biva drugačije. Kao što cio čovjek za vrijeme razvijanja lagano sazrieva, dakle za to vrijeme još nije gotov, isto je tako i sa spolnim nagonom. Ovo doba sazrievanja donosi sa sobom vanredno živahnu razdražljivost. Mladež se kreće u ekstremima, u protuslovlju. Upravo joj još nedostaje zrelosti, jasnoće, izravnjanja. Drugo se i ne može očekivati. U proljeće se još ne skupljaju nikakovi plodovi.

No opasno bi bilo, kada bi se bez zapreke podavala svim utjecajima i svakome raspoloženju. Duh mora i ovdje uzeti uzde u svoje ruke. Lakoumnost, nepromišljenost, površnost, mora da se nadvlada. Prije svega manjka mladeži još životna mudrost, iskustvo, koje si mora malo po malo usvojiti, da može uočiti važnost i težinu posljedica pojedinih djela, koja joj se čine posve neopasna, te tako da se očuva od »mladenačkih podviga«, koji bi možda mogli da unište njenu cilu životnu sreću.

Kod razvijene djevojke razvija se sada prema njenoj osebini, prije svega duševni nagon. On se odmah ne pojavljuje tako, kako se iztiče kod podpuno razvijene djevojke. On je najprije još neodređen. Pokazuju se nejasna osjećanja, neizvjestno čeznuće provlači se cilim bićem, a da djevojci nije jasno, koji je cilj ove čežnje. Istovremeno se zapaža zahtjev, da se na nekoga osloni, da kod njega nađe sigurnost i upodpunjenje vlastitoga bića.

I tada kao da počinje potraga za predmetom ove čežnje. Nezreo mladić ne može joj ništa pružiti. S puno prezira gleda ona na divljega »derana«. U svojim drugaricama nalazi najprije razumijevanje za svoje zanimanje i tako se često započimnju prijateljstva između mladih djevojaka, koja bi se po srdačnosti i nježnosti jedva mogla nadvisiti. Na početku ili na kraju ferija, kod oproštaja ili dočekivanja na stanicama blizu odgojnih zavoda, može se to redovito zapaziti. Tada najednom postaje predmetom njihova snatrenja koja učiteljica, bila kojega staleža. O tome bi se mogle napisati ciele knjige, kako se objavljuje ovo poštivanje i oduševljenje. To je pravo zaljublivanje, samo s tom jedinom razlikom, da u isto vrijeme može snatriti za istom osobom više djevojaka, pače i cijeli razredi.

Ponajvećma se tek u zrelijim godinama upravlja ovo snatrenje na mužkarca. Sad su to tjelesne prednosti, sada duševna svojstva, radi kojih se upali žensko snatrenje: vojničko držanje, odora, crna valovita kosa, roznate naočali, ili inače nešto »osobito«, može djelovati na dotičnoj osobi. Prije svega su to vanjski uspjesi, koji na djevojku prave snažan dojam: znameniti glumci, pjevači, pjesnici, učenjaci, sportske veličine, često su od celog jata okruženi, — i ne samo od mladih djevojaka, već kadikad i od starijih neudatih, ili pače udatih osoba. Pa bile te »slavne osobe« vrlo sumnjive vrijednosti, ipak nalaze »štovateljica«.

Kako smo već spomenuli, sve su ove pojave samo odsjev duševnoga nagona, koji teži za predmetom, koji mu odgovara. K tome još dolazi ona u ženskoj osebnosti osnovana duhovna sklonost, da može teško lučiti svojstvo od osobe. Ideja, abstraktnost, ne čini na nju nikakav ili tek slabi utisak. Ona bi htjela vidjeti sve ideale utjelovljene pred sobom. Čim ona tada bilo koga zamieti, koji ima ona svojstva, koja joj se čine osobito vrijedna, prenosi tada sve oduševljenje za ideal na tu osobu. Radi lakše duševne uzbudljivosti, koja je također svojstvena ženskomé biću, sve, što je čuvstveno, čini velik dojam, i tako samo malo treba, i ona se plamom razbukti. One tada ne nalaze više niedne rieči da izreknu što osjećaju, jer »zanosno«, »divno«, »čarobno«, neizmjerno«, sve su to preslabe rieči.

Ovo snatrenje kod mladih djevojaka ne treba previše tragično uzeti. To su više ili manje djetinjarije, popratne pojave u dobi razvitka. Ovdje ne vrijedi ono rečeno sa str. 25. Ne radi se ovdje o ozbiljnoj želji, da posjedujemo jednu osobu na

nedopušteni način. — Bilo bi ipak opasno, kada bi se sliepo podavala takovim željama, koje su same po sebi posve prirodne.

Svaki se mladi čovjek mora naučiti, da se ne da voditi osjećajem, već savješću i razborom. To je za mlade djevojke zato osobito važno, jer kod njih i onako prevladava čuvstveni život. Život treba karaktera, koji, ne obazirajući se na razpoloženja i osjećaje, provodi svoj životni cilj u vjernom izpunjavanju dužnosti, a ne leptira, koji okolo leprša bez određena puta i svakoga predomišljanja. Tko je samo iz »snatrenja« za jednog učitelja marljiv i poslušan ne će to više biti, čim nestane ovih krila. Ti moraš nastojati da ne ovisiš o ovakovim slučajnostima.

Još je važnije da se ne dadeš zavarati vanjštinom. Nekoji vjeruju da u nekoj osobi vide utjelovljen svoj ideal, te u svome sanjarskom oduševljenju ne vide nikakvih nedostataka, ni pogrešaka. Ali iz toga dolazi vrlo lako do bezgranična razočaranja. Kako su se mnogoj djevojci, koja se »smrtno zaljubila« u mladića, grozno otvorile oči iza vjenčanja! A za svakoga je čovjeka težak udarac, kad uvidi da se prevario u svojim idealima. To odaje dosta i neizkusnost i lakovjernost, kada se dade zasliepiti kojom osobitošću druge osobe, k tome ponajviše vanjštinom, da je kao »obožava«, i drži je nesposobnom bilo za kakovu nesavršenost ili koju pogriješku. Moraš se naučiti da gledaš život, kakav jest, a ne kako ti ga slika tvoja snatriva zaljubljenost.

Prije svega pak moraš naučiti, da se ne daš smjesta uloviti odlikama mužkarčeva bića. Inače ćeš uvijek odviše lako podleći utjecaju mužkaraca, koji ti inponiraju. Ti ćeš se, kao i svaka druga djevojka, u svom životu mnogo puta susresti s mužkarcima svake dobe, čije biće i nastup tebi odgovara, tako da si zauzeta za njih i osjećaš, kako se tvoje srdce njima priklanja. To bi moglo imati za te najpogubnije posljedice, da dopustiš, da se to samo i zamieti. Zato moraš biti gospodarom svoga srдца, moraš čvrsto držati u svojim rukama uzde, kojima upravljaš svojim čuvstvima. A za to se pruža mnogo prilika u mladosti, kad se ne brineš za navale čuvstva, kad svoje uzrujano srdce smiruješ, i svoju naklonost, svoju ljubav, svoje divljenje ne potrošiš uludo na prvoga, na kojega naiđeš.

Tim ludim snatrenjem čini se mlada djevojka samo smiešnom i dokazuje, da je ne treba nitko držati ozbiljnom, jer nije

naučila syladavati svoja čuvstva i da još nije razborita. Budi ponosna, nemoj robovati svojim čuvstvima i ne slušaj ih sliepo. Moraš se u svojoj nutrinji izgraditi, da si slobodna i sigurna i da se obraniš od spona, kojima žele tvoje srdce vezati, dok se jednoć, ako je Božja volja, ne daruješ sama po svom slobodnom izboru mužu, kome želiš pripadati sav svoj život.

LJUBAKANJE

Živimo u doba dubokog moralnog propadanja. Zato nas ne smiju zavaravati neočekivani uspjesi na tehničkom polju. Neki indijski katolik, koji je nedavno boravio u Njemačkoj, zgrozio se nad slobodom, kojom saobraćaju mladići i djevojke, te je rekao vrlo ozbiljno: »To ne može uroditi dobrim plodom«.

U čistoj i urednoj okolini lagano i stalno teče spolni razvitak. Podpuna spolna zrelost nastupa tek nakon svršetka dobe razvijanja, kada su tielo i duh podpuno dozreli. Osobita je prednost za skladni sveukupni razvitak, da poslovi zvanja i druga zanimanja tako zauzmu mladiće i djevojke, da im ne preostaje suvišna vremena za nerad. Ovdje se obistinjuje riječ: »Bezposlenost je majka svih opačina«. Ove su godine prije svega za to, da se oni pripreve za svoj kasniji poziv u životu. Obrazovanje duha mora ići uporedo s tjelesnim razvijanjem.

Probuđeni spolni nagon normalno još ne sili u ovim godinama na zadovoljenje. Pravo odgojena mladež znađe, da mu još ne smije popustiti. Toj će mladeži biti lako da potisne ovakove požude. Život je spolni nešto, što je se još ne tiče, za što ona u normalnim prilikama ima malo sklonosti i razumjevanja. Zato se obraća više svojem zadatku i zanimanju, što joj je bliže. U svojoj se nutrinji zdrava mladež veseli, da je još mlada i odbija sve, što je u vezi s odraslošću.

Nažalost, vremenski su odnosi i prilike kod velikoga broja mladeži otešćale ili onemogućile ovaj tihi blagotvorni razvitak. Pozornost se mladeži prerano upućuje na spolni život. I sve, što ona tu vidi, čuje i čita, draži spolni osjećaj, prikazuje joj se spolno zadovoljenje kao nešto najsjajnije u životu, dok je nažalost vrlo malo njih poučeno na izpravni način o Božjim odredbama i slabo su izpunjeni poštovanjem prema roditeljskom dostojanstvu.

Najveća je šteta od slikokaza, u kojem se mladeži često ništa drugo ne prikazuje nego »ljubavne pustolovine«. A ona to zajedno i proživljuje, zajedno osjeća. Time se budi zahtjev, da i ona isto i slično okuša. Uz to joj se prikazuje kao po sebi razumljivo i kako se mora ponašati u takovoj situaciji. Ukla-

nja se prirodni stid, koji inače osjećaju nedorasli mladići i djevojke, jedni prema drugima, jer uopće i ne imaju pojma, kako da se drže kod povjerljivog susretaja. Oni treba samo da oponašaju, što su u kinu vidjeli. U veće prije spavanja fantazija izvodi još jednoć ono, što se vidjelo, razpreda se to dalje, dočarava se to najsjašnjim dražima i povisuje pohotne zahtjeve. Primjer drugih i njihovo pričanje o vlastitim doživljajima isto tako potiče da oni to jednom također okušaju.

Kod toga je opet kobno za djevojku, da se u nje najprije probudi duševni nagon, tako da ona gotovo i ne sluti što se u istinu krije pod »ljubakanjem«. Nagon se odmah tada upućuje na pravi cilj, na saobraćaj s mladićem i ujedno se zbog ovih utjecaja umjetno razvije do nezdrave i pogubne prerane zrelosti.

Uvijek je dakle znak ćutilne nakaženosti, kada se u mnogim napola zrelim mladićima i djevojkama javlja želja za međusobnim saobraćajem, da mogu već sada okušati sve ugodnosti ljubavnoga života.

Prije nego li prikažem pogubne posljedice »ljubakanja«, upozorujem samo u kratko na to, da ne može biti dopušteno, da se spolnome nagonu popušta na način, koji se protivi Božjoj volji. — Iztičem nadalje već unapried, da u početku ljubavnih tričarija nema nećudorednih namjera, ali čim se ove pojave, »ljubakanje« postaje odnošajem.

Da se uklone nesporazumci, evo prije kratka napomena. U prijateljskom saobraćaju porodica može se desiti, da bi dvoje mladih liepo pristajali jedno drugome. Oni se pače sviđaju jedno drugome i naskoro je njima i njihovim roditeljima jasno, da će se poslije uzeti. Oni se susreću prigodice u krugu porodice, ali se inače ne susreću nikako. Oni upravo čekaju jedno na drugoga, mole jedno za drugoga sve do onog vremena, kada će se uzeti.

Tome se ne može ništa prigovoriti. Oni će popustiti spolnome nagonu tek na dopušteni način u braku. To može pače za oboje biti od velike koristi, da su se već našli, jer bi im se intimnost s nekim drugim mogla pričiniti kao sramotna nevjera. Oni moraju ostati vjerni jedno drugome, ali moraju se odreći međutim svakoga bližega saobraćaja izvan porodice, i moraju misliti na to, da se izobrazu za podpune i vriedne osobe, koje će poslije moći jedno drugog usrećiti. O tome uostalom nije govora, već se govori o ljubavnim tričarijama mladih ljudi, koje se vode bez ikakve ozbiljne namjere ili u doba, kada još ne mogu ni pomisliti na brak.

Može se čak dogoditi, da još nepokvareni mladić i djevojka na početku dobi razvitka, bez prave sklonosti već samo zato, jer je to »moda« i trčkaraju kojekuda zajedno, a da to odmah ne vodi do zlih posljedica, kako to dokazuje sliedeće priznanje: »Kada smo bili u II. razredu, ja sam imao četrnaest i po godina, bila je parola, da svaki od nas ima »pucu«. Prije nismo nikada mislili na djevojke, ali jedan, koji je s djevojkom išao pričao je uvijek o »ljubakanju«, i tako se i u nas rodila želja, da trčkaramo s jednom djevojčicom. Sada i ja idem već godinu i po s djevojkom. Ali ja ne vjerujem da ju volim. Pošto sam već jednom započeo, ne bih htio djevojke razstužiti. Do ljubavnog očitovanja nije došlo, ali odprilike prije pet tjedana prvi sam je puta poljubio. Nisam osjetio u nutrinji duševnu sreću ili strast (ne znam, kako da to nazovem) o kojoj se čita ili govori«. Na sreću po oboje, njihovo je susretanje imalo brzi kraj. Dotle je to bilo samo djetinjarija, uglavnom stoga, jer se u mladića još nije probudila strast i on je bio u svakome pogledu još diete.

Ima sličnih slučajeva, u kojima ovakove ljubavne tričarije ostaju bezazlene, ako se na pr. dvoje u nutrini još posve zdravih mladih stvorenja prolazno zaljube jedno u drugo, ili ako ostaje više međusobno »snatrenje« samo u daljini, jer nemaju prilike da se jedno drugome približe. Isto se tako može dogoditi da saobraćaj ostaje u početku bezazlen kod čudoredno nepokvarenoga mladića i djevojke, t. j. da ne dođe do teškog grieha. Oboje čavrljaju zajedno, govore o svojim tajnama, planovima, doživljajima. Veselo ih čuvstvo obuzimlje, koje još ne mora biti seksualno. Uslied njihova dobra odgoja i radi odvratnosti od svakoga grieha oni i ne misle i ne će ništa zla. Takovo je nešto izključeno. Valjda nema u tom ništa zla, ako se malo vole. — Upravo kod još veoma mladih, posve nepokvarenih i k tome nerazvijenih duševno mladih ljudi, taj je slučaj shvatljiv i razumljiv.

Ali upravo takovo »ljubakanje« može biti za djevojku početak propasti. Ona se naučila da imade štovatelja, ona je okušala ugodnosti takvih ljubakanja. A ako se ovakav saobraćaj prekine bilo kojim povodom: ona tad započinje novi saobraćaj, jer se više ne može odreći »ljubakanja«, i ako tada još i ne dođe do grieha, to će u mnogo slučajeva doći kod sliedećeg.

Može se kadkad ustanoviti, da u pojedinim slučajevima prođe ta ludost bez osobito zlih posljedica, jer su sve prilike iznimno bile povoljne, i jer je ovom djetinjarijom, koja je kratko trajala, stvar bila posve završena. No i tada se poka-

zuju neke štete, koje ću vam odmah opisati. U najviše slučajeva mora se govoriti o upravo vrlo teškim posljedicama, što ih ima trajnije ljubakanje osobito za djevojke.

Koliko se dragocjenog vremena i snage, što bi trebali upotriebiti za svoju naobrazbu, izgubili ludim zabavama, »šetnjama po mjesecini«, pisanjem »ljubavnih pisama« i smiešnim čeznućem. Mnogi su mladi ljudi priznali da su govorili samo »gluposti«. Dvoje napola zrelih ljudi zapravo još nemaju što da si međusobno dadu. Sklonostima manjka svaka ozbiljna namjera, dopušten cilj, i prema tome sve se njihovo mišljenje i nastojanje upravlja samo na zadovoljenje njihove sklonosti. Svaka težnja ideza tim, da izključivo zaokupi krug čovječjih misli, a ostale interese iz njih iztisne. Istom kada je postignut cilj, nastaje mir. Kolike li ludosti, možda i godinama podržavati neku težnju ili čežnju, a da ne možemo ili ne ćemo doseći cilja. Možda mnogi obećavaju, a možda si to i utvaraju da će se kasnije uzeti. Izkustvo uči, da se to gotovo nikada ne događa, i ako se dogodi, tada je put do braka pun grieha. Mladi ljudi u toj dobi i ne mogu da prozriju značenje i zamašaj ovog izbora, tako da bi već sada bili sposobni da pogode razboriti način.

Obrazovanje karaktera mnogo se i snažno sprečava ljubavnim djetinjarijama. Djevojka i ne pita više što pravo i dužnost zahtievaju. Ona ide za slielim nagnućem uzprkos osvjedočenju i savjestnosti. Najvažnije sredstvo da se obrazuje jaka i samostalna ličnost, odgoj same sebe i svladavanje same sebe, sve se to ostavlja neizkorišteno. Propuštaju se najbolje prilike za razvitak nutarnje snage i slobode. Svi hirovi, voljice, namisli, raspoloženje i sklonosti upravo su zato tu, da se naučimo svladavati ih. Ona ne smije da bude njihova ropkinja, već ih mora svladavati svojim duhom. Upušta li se sada u ljubakanje, tada su joj mjerodavne samo želje niže prirode. Ona se uplela u njihove mreže i misli samo na to, da izpuni svoje želje. Njeni pravi, lični, viši interesi moraju podpuno uzmaknuti. Ona ne će biti samostalna ličnost, koja soplni nagon uređuje, prema svom životnom planu, već koja prepušta nagonu da je formira i vodi, a nagon formira sve jednako. Njen bolji, pravi »Ja« zakržljavi.

Po tom je ljubakanje uvijek znak biedne slabosti. Djevojka nema čudoredne snage da se odupre sili probuđenog nagona ili se dade podpuno osvojiti vanjštinom mladićevom. Vrlo značajno govori Goethe na usta zaljubljene Grete:

»Njegov gordi korak,
plemenit njegov lik,
smiešak njeg'vih usta,
čar njegovih očiju
i njegova govora
čaroban tiek,
stisak njegove ruke,
ah, i cjelov njegov« ...

Sve je to samo vanjština, koja je toliko zaludila njene misli, da mu se predaje bez volje. I tako se to uvijek događa. Viši ciljevi uobće ne dolaze u obzir. Tako priznaje jedan mladić: »Mi smo sudili djevojke samo po vanjštini, glavne su bile noge, i t. d.«

Odrasli imaju u najboljem slučaju samilost s tim »mladim damama«, koje se drže važnim, jer trčkaraju s- napola dozrelim »mladim gospodičićem«. A zapravo su preslabe, da se odupru ludim težnjama i želji za dopadnošću, te smatraju svojim glavnim zadatkom, da zadovolje to čeznuće za sjetilnim ugodnostima. Prvi pokreti nagona, koji je htio da zagospoduje, pobiedili su. I mjesto da ga zauzdaju i podlože duhu, postale su njegove robinje, koje gorljivo izpunjuju voljice i sve željice svoga gospodara. Štogođ rade nije izraz njihova duha, njihova boljeg »Ja«, sve je to odredio spolni nagon i nosi njegov pečat.

Još je žalosnije, da će cijelo njihovo biće biti seksualno okuženo. Da se djevojka izgradi u plemenitu, uravnoteženu i pročišćenu ličnost, prieko je potrebno, da njezin razvitak pro-teče tihim tokom, da ga ne smetaju ili požuruju nikakovi nepovoljni utjecaji. Spolna pak sklonost znađe sada snažno za-hvatiti cijelu nutrinu čovjeka i razrovati je. Prema tome je ne-minovna posljedica ljubakanja, da se mladež zadržava nepre-stano u takovom svijetu misli. I tako se spolni nagon jedno vrijeme, dok je još u razvitku, neprestano draži i umjetno po-jačava. Time se i seksualni nervni sustav bolno nadražuje, a to djeluje i na ključnu žliezdu, te je ona napokon trajno u ne-zdravoj razdražljivosti, koja će još i u kasnijem životu biti iz-ovorom težkih i žestokih napasti. Cielim njezinim mišljenjem struje seksualne predodžbe tako, da više nema interesa ni ra-zumievanja za što više. Duševno dozrievanje izostaje, način mišljenja biva plitak, te se pojavljuje omalovažavanje dušev-nih vrednota. Takova djevojka biva u svakom pogledu malo vriedna.

Djevojka, za koju se znađe da ljubaka, silno škodi svojoj časti. Ona odmah gubi na obćem štovanju i izlaže se sumnji, da je svoju nevinost proigrala. Kako ću naime odmah reći, lju-bakanje se svršava, ako se na vrijeme ne prekine, ponajviše grie-hom. To znađe svatko, tko poznaje život, i zato djevojka, koja ljubaka, ne može tražiti, da je drže nepokvarenom. Ne zna se naime, kako je daleko došlo njezino druženje s mladićem.

Koliko je već puta mlada djevojka došla na zao glas, samo radi toga, što se sastajala s mladićem, i s njime se zabavljala! A opet se ne zna, što su zajedno govorili, je li to bilo nedužno časkanje ili su se oni svašta dogovarali. Tako se širom otva-rajaju vrata najružnijim naslućivanjima, a ljudi su i onako brzo skloni da sve tumače nepovoljno. Što je viši društveni sloj, kojemu mladić pripada, što je uglednija njihova familija, to se više na njih pazi i to će im se lakše zamjeriti, ako im pona-šanje nije bezpriekorno. Ljubakanjem gubi djevojka najviše u štovanju kod mladih ljudi. Oni naime znađu, što se obićno sakriva iza ljubakanja i prema tome je njihovo mnienie, da je ona spremna na sve. Oni je izsmjehuju i preziru. Često se može čuti, kako mladi ljudi, kada »međusobno« govore, i najmanje pojedinosti kazuju, što je koja djevojka kazala i što su si oni s njom dozvolili. I zato čim opaze jednu, da je »slobodna«, kako se oni izrazuju, već je za njom cijelo jato onih, koji drže ili znađu, da se dade grješno zlorabiti.

Spomenuh najveću sumnju protiv ljubakanja. Ostaje li ono samo puko voljenje, ljubakanje, koje se očituje najviše ko-jom nježnošću?

Ako su mladi ljudi toga mnienja, onda pri tom posve pu-štaju s vida, da oni, slušajući svoje čeznuće, popuštaju spol-nome nagonu, i da se ova u čovječjem životu najgroznija i naj-neprijatnija sila, umije posve protisnuti, ako joj se nešto popusti.

Već u samoj prirodi naklonosti leži zahtjev da se pokaže vanjskim znakovima. Tako onda lako dolazi do draganja, do ljubljenja i grljenja. Ali se ne nalazi ono, što se očekuje. Tako se čovjek nada i očekuje od srdačnijih, češćih nježnosti izpu-njenje čežnje, kako to veli Greta u Faustu: »da mi se na nje-govim poljubcima razpliniti.« Ali i to ne donosi još podpuno ispunjenje onoga, za čim se teži. I tako nagon tjera uvijek dalje. Neprestano on nešto zapaža, ali u isti čas i draži čežnju za onim, što obećaje dalje i što već daje okušati nekom slutnjom.

Sjeti se sada onoga, što sam pisao u članku o ženinoj sudbini, pa ćeš razumjeti kako se ovim nježnostima nužno budi prirodni nagon mladića. Mnogi mi je priznao, da je izprva ljubakao bez ikakove zle pomisli, ali da je naskoro uvidio, da mora prekinuti, ako ne će da sebe i djevojku unesreći.

U djevojci se po spomenutim već riečima prof. Forella, »probudilo neko stanje uzbuđenja, koje često graniči s oduševljenjem, te koje lomi svako opiranje volje. Ona podlieže grljenju mužkarca, sliedi ga bez opiranja i u tome je stanju sposobna i spremna na sve ludosti«.

Kada oboje mladih na taj način razuzdaju u sebi strast, tada se ona gotovo već ne može zaustaviti. Nagon tjera dalje i dalje, i istom se tada smiruje, svakako samo prolazno, kada se podpuno zadovoljio. To je strašna tragika sklonosti srca, koja se podržaje samo radi svojih ugodnosti. Budući da joj manjka dopušten cilj, ona se odriče ćudoredne ozbiljnosti, koja bi je jedina mogla držati u granicama. Ako se netko ne može da odupre mamljenju nagona, kada mu se on približuje slabim draženjem, još će mu manje moći odoljeti, kada mu ona pruža i najviše. Tko nema ćudoredne snage da se suzdrži od manjih ugodnosti ljubakanja, taj ne će moći suzbit onu najjaču provalu strasti. To je, kako nas uči nadasve žalostno iskustvo, nuždan završetak prirodnoga razvitka. Ne može se naglo zaustaviti na pola puta, kada se nizbrdice spuštamo saonama. Prohujati se mora — prirodno — sve do kraja.

Za djevojku je ovdje obično to kobno, što ona tu stvar uzima vrlo ozbiljno, naprotiv mladić često puta to smatra igrarijom. To imade svoj uzrok najprije u tome, što u djevojke prevladava duševni nagon, što je njena prva sklonost često najjača. K tome dolazi i to, što je ona mnogo ranije zrela nego on. Između početka dobi razvitka i mogućnosti za udavanje imade kod nje manje godina, no kod njega. Djevojka dakle može prije misliti na udaju nego on. Ali ona često pregleda i gubi iz vida da se razvitak mladićev — ljubakanje — razvija ponajviše između vršnjaka — mnogo duže traje i da on zato obično nikako ne može da misli na brak i ona ima nakon 10—15 god. suparnica, koje su mlađe i ljepše. Kako ću kasnije protumačiti, mnogi mladići započinju ljubakanje s grješnom namjerom. Oni rade upravo kao Faust s Gretom i trude se, da ona to najprije ne primieti. Tako biva sklonost u nje sve jača i dublja. Sa svim nitima svoga srca ona obuhvaća mladića. Ona i ne računa s mogućnošću da bi joj mogao biti nevjeran. Da ga zadrži uza se, da ga ne izgubi, kako ona misli, svojom kriv-

njom, ne može mu na koncu ništa odbiti. A poslije dolazi veliko razočaranje, ako je ostavi mladić, koji ne će da se veže, ili uvida, da mora prekinuti saobraćaj, jer mu to nalaže njegova savjest.

Sve je to u najdubljem korienu kod djevojke ponajviše posljedica čežnje za dopadnošću, njene lude oholosti, da imade što je moguće više i što ranije »štovatelja«, da ne zaostane za drugima, nego da ih pače prestigne. A što sve to koristi djevojci...? Ništa. — Nasuprot, djevojka, koja ne dopušta da njome vlada dopadnost, već sluša svoj razbor, misli i drži da je u najviše slučajeva sklonost mladića prema njoj samo jedna »zvjerska ljubav«, t. j. voli je tako kao što zvier voli svoju žrtvu. Ona je prepametna, a da bi si radi toga utvarala, i dobro se čuva, da ne bude žrtvom njegova zadovoljenja.

Nekoje se možda dadu zavarati, što odluče, da će odmah prekinuti, čim primiete da prieti pogibao. Kod toga međutim podpuno puštaju iz vida da pogreške — bar prva — kod onih, koje tako misle, nisu nikada posljedica mirnoga razmišljanja, već jednog neopreznog momenta, kad se dadu zavesti strašću. One nadalje ne promišljaju, da djevojka po nježnostima zapada u takovo razpoloženje, u kojem više ništa ne može odbiti mladiću. I napokon, ne znaju, da se ovim draganjem, riečima i pogledima i nama možda još nepoznatim tjelesno-magnetičnim utjecajima proizvodi takovo stanje, te se čine posve drugim ljudima. Što je inače na njih djelovalo, izgubilo je svoju snagu. Podpuno sjedinjenje čini im se sada kao najveće od svih dobara, dok su svi ostali obziri kao izčezli iz kruga njihova vida. Gotovo bez volje zahvatila ih sjetilna vrtoglavica.

Kasnije se kaže: »Već nisam znao, što sam radio«. »Ne shvaćam više, kako je do toga došlo«. — To su istine, koje se mogu znati samo iz iskustva, a toga još mlade djevojke nemaju. Pa kada one neće vjerovati onima, koji poznaju pravi život iz priznanja mnogih mladića, i koji imaju mnoga žalostna opažanja, morat će kasnije ipak priznati, da su oni ipak iamlj pravo, ali tada je već prekasno. Podsjećam još jednom na dirljive rieči Grete:

»Ipak, — sve što me vuklo k tebi,

Bože, bijaše tako dobro, tako milo!«

Sada bih rado ukratko odgovorio na pitanje: Da li je grieh cjelivati se...? Cjelov je znak, kojim se daje izraza naklonosti. Njegova ćudoredna vrijednost ovisi posvema o tome, kakove je vrsti naklonost, koja se njim izkazuje. Da se može iz-

reći sud o dopuštenosti poljubca, moramo se sjetiti, da je želja, da možemo osobu drugoga spola zvati svojom, samo tada dopuštena, kada se radi o njezinom dopuštenom posjedovanju u braku. Prema tome može se ovakovoj želji cjelovom dati izraz, samo tada, ako je ona dopuštena. Kao znak nedopuštene želje, poljubac je grješan.

Treba nadalje imati na umu, da spolni nagon, a prije svega duševni nagon, traži da zavede čudoredne mlade ljude time, što ponajprije dolazi sa slabim dražima, budući da u njima budi zahtjev za sjetilnim ugodnostima, koje još nisu izravno grješne. Tko nema snage, da se odupre ovom mamljenju, već se naslađuje takovim nježnostima, dolazi u pogibao da ga sve dalje odmami, kako je to već prije spomenuto.

Isto se tako događa ne baš riedko, da mladi ljudi, koji hoće da zavedu djevojku na grieh, ponajprije pokušavaju, da li ona dopušta ovakove nježnosti. Iz njena držanja spoznaju tada, da li imade izgleda njihova daljnja želja. Prema tome može se pad djevojke odpočeti time, što dopušta takove nametljivosti. — Jednako tako postoji opasnost, da djevojka izgubi otmjeno suztezanje, stanovitu nepribliživost prema mladićima, ako se lakoumno na pr. kod igre »zaloga« ili u drugim prilikama dade ljubiti. Ona pomalo ne vidi u takovim nježnostima ništa, pače joj se i sviđaju, traži ih i na taj način još lakše postaje žrtvom zavoditelja. Ova se pogibao povećava još time, da mladići i ovdje zaključuju po njezinom slobodnom ponašanju, da je takovo i njeno nutarnje mišljenje. Drže je sposobnom i za daljnje »sloboštine« i nastoje, da je na to zavedu.

Iz toga se jasno vidi, da čudoredna vrijednost cjelova između dvoje mladih ljudi nikako nije za obje strane jednaka. Poljubac može na pr. kod mladića da bude, jednako kao i druge nježnosti i doticanja, izraz nedopuštene težnje, dok to djevojka smatra kao znak »voljenja«. Ona mnogo puta uobće ne može jasno razpoznati, što hoće mladić cjelovom, osim ako se radi o dopuštenoj sklonosti, koja treba da vodi do braka. Prema tome ženska čast i čudorednost zahtievaju, da se djevojka ne da lakoumno ljubiti od mladih ljudi, već da štedi ove dokaze ljubavi za onoga, kome će jednoć pripasti kao žena za cijeli život.

Bogatstvo je djevojke u čistom, pobožnom, tankočutnom, dobrostivom, samilostnom, nesebičnom i požrtvonom srcu. Po naravi ona je odlikovana vanredno iztančanim, finim, ostrim pogledom za sve, što se pristoji, što je pravo i plemenito. Nikada nije sretnija nego li onda, kada može u svojoj nesebič-

nosti da posve zaboravlja sebe i da se sva žrtvuje za druge. Upravo je dirljivo, kako se njena vlastitost često odražuje na njenom licu i u njenom oku. Zrcali se dobrota i blagost. Odražuje se čednost, osvaja prijaznost, požrtvovnost. Udivljen je čovjek čistoćom i odanošću, tako da dolaze na pamet rieči pjesnikove:

»Ti si, djevo, kao ruža
tako mila, krasna, čista.
Pogledam te i već sjeta
u srdce se moje šulja.
I bude mi, ko da bi ruku
na glavu ti stavit trebo,
moleć da te Bog uzdrži
tako čistu, krasnu, milu.«

Gospod je djevičanstvo uresio neopisivom dražesti. To je onaj fini dašak netaknutosti, koji se oko nje razprostranjuje, njena samosviestna suzdržljivost, koja spaja neku vrstu nepristupačnosti s izkrenom srdačnom i očituje se u dostojnoj pristojnosti i otmjenoj čednosti. Njezin pogled podiže čovjeka, ulieva mu strahopočitanje pred ženskim dostojanstvom.

Zašto su posljedice ma i samo jednog prekršaja nada sve žalostne? Nježan je dašak djevičanstva izčeznuo. Netaknutost, neoskrvrjenost tiela otišla zauviek, nepovratno je izgubljena. Duboki osjećaj, da se nije zaboravila, dragocjena sviest o nedužnosti, sve je to razoreno zauviek. Kao što su nekoć Adam i Eva stajali pred zatvorenim vratima raja i bolnim se pogledom osvrtni za izgubljenom srećom, tako sada stoje i ove sirote pred rajem nevinosti srдца, iz kojeg ih je pognao grieh. I za njih su također vrata zauviek zatvorena. Posve čiste, nedužne radosti, što su ih prije kušali, ne vraćaju se više. I njima su se otvorile oči, kad su ugledali nesreću, u koju ih je grieh strovalio. Mogu sada uzdisati, jadikovati, mogu opet čiste postati, ali raja nedužnosti ne će im ništa više vratiti.

Uz to je nestao i naravni stid, što ga čovjek imade upravo protiv toga grieha. Skršena je borba i odporna snaga protiv napasti. Oslabila je nutarnja ustaljenost. I spomen na prekršaj izrabljuje strast, da pobuđuje želju za opetovanjem, što i sam kralj David tako potresno pjeva: »Moj mi je grieh vazda pred očima« i ponavlja se uvijek. Takav se prestupak ne može zaboraviti. Poput pliesni pokriva sve radosti. Taj grieh muči dušu i ne izčezava nikada. Spočitava joj sve do u sitnice, što je učnila, i kao da se naslađuje mukama, što ih zadržavaju uspomene.

Još su gore posljedice, ako se ona nakon pada ne osviesti, već nastavi grješni saobraćaj. Odriče se tada onoga najboljeg, što ima. Ona se podaje, a to se često odrazuje već i na njenoj vanjštini. Ponašanje joj je lakoumno. Izčeznula je samosviestna suzdržljivost. Njezin je pogled, izraz njezina lica drzak, bezstidan. Ocaklina se netaknutosti izgubila.

A sada tek ona pustoš u njenoj duši! Posve je opustošen osjećaj nježnosti, ta neobična nježna plahost ispred svega što se ne pristoji. Njen duh zaokupljaju samo pohotne misli. Viši obziri šute. Ne mari više za glas savjesti, ne sluša opomene svete Crkve, opire se odredbama roditelja. Podaje se nedopuštenim nagnućima i sledi ih. Njihove su joj želje zapovied. Ona u svojoj zasljepljenosti ne spoznaje više, da je njena životna zadaća u tome, da goji svoj duhovni život, da se pripravlja za svoje buduće zvanje, da izpunja svetu volju Božju. Ona samo jedno misli, kako će uživati sjetilne radosti, ne mareći pri tom ni za što drugo, pa ni za strašne posljedice tih prekršaja.

Govori se zaista o dvostrukom moralu, jer se čudoredni prekršaj često kod djevojke oštrije žigoše, nego kod mladića. Ovaj sud ima svoje izvjesno opravdanje. Ne zato, što bi taj grijeh bio teži kod djevojke nego kod mladića. No u jednakim okolnostima njoj je lakše da ostane čista nego njemu. Ali prije svega zbog nečudorednosti trpi ona u mnogo većoj mjeri štetu na bivstvu svoga bića nego li mladić. On može inim svojim radom i nastojanjem barem djelomično odvratiti razorne posljedice grieha, budući da je to kod njega više zabluda prirodnog nagona. Kod djevojke je to naprotiv zabluda duševnog nagona, koji njezinu najnutarnijem biću zadaje najteže rane. I kaže se, da je ljubakanje za mladića životna epizoda, dok je za djevojku često životna tragedija. Oboli od toga za cijeli život, a često od toga i propada, dok mladić naprotiv leti dalje kao leptir od cvjeta do cvjeta.

Mnogo su se djevojci prije ili kasnije otvorile oči. Možda je bila više žrtva svoga neznanja ili lakoumlja, nego li da je htjela privoljeti na grijeh, ali sad je upoznala, što je učinila. I svom odlučnošću prekida svaki saobraćaj s mladićem, jer je uvidjela, da je išao samo za tim, da je zlorabi za pohotu.

Gospodin je nada sve dobro uredio, da se svaki čovjek nakon pada može obratiti i poštenim trudom najveći dio štete opet popraviti. Neki stari plemeniti svećenik reče iz svog stranog iskustva, da »na putu u nebo ima više obraćenika, nego utjelovljenih anđela čistoće«. Ma da je raj nevinosti izgubljen,

čistoću mogu opet postignuti. Mnoga se djevojka nakon pada osviestila i iz svega toga crpila korist za svoje životno izkustvo, jer je sada znala kakove sve opasnosti vrebaju na nju, te kako treba da se vlada u saobraćaju s mužkarcima. Ona je svoj prekršaj okajala i izvojevala si novim čudorednim životom svoju čast i poštovanje kod ljudi.

Nažalost ima i drugačijih. U nastojanju, da ne izgubi svoga štovatelja, a nadajući se, da će je kasnije ipak oženiti, ona mu se poda. No on, kako smo to već opazili, i ne misli na to. Bilo iz kakova god povoda prekine saobraćaj. Kako se često tada događa, da se onda dadne od drugoga zaluditi i zlo upotrebiti, pa ako je i taj napusti, poda se trećemu. Napokon eto ti tog biednog stvorenja! Postigla nije ništa. Tek jeokusila neke nedopuštene naslade, ali je zato izgubila svoje najdragocjenije. Čuvstvo joj je podivljalo, srce joj opustjelo. Mir je izgubljen. Smisao za uzvišene stvari izčezao. Volja je oslabila. Niski su nagoni ojačali, a opasna su nagnuća probuđena. Religiozni je osjećaj otupio. Iz srca je izčupan svaki osjećaj odgovornosti i čudoredne ozbiljnosti. Šteta se teško, samo djelomice a često baš nikako ne može popraviti! I takove djevojke da budu kasnije — majke!!!

Od kolike je važnosti dobra majka! Veliki biskup Ketteler reče u jednoj od svojih propovied: »Najveće dobročinstvo što ga je Gospodin dao čovjeku u redu naravi, bez sumnje je *dobra katolička majka* . . . Neizrecivo je sretno ono diete, koje u istinu imade dobru katoličku majku, sve da odraste u dronjcima i u njima da lieže u grob . . . Poput kuge zlo djeluje nekršćanska majka na diete, ma da se naziva kršćanskom, a kako blagoslovno djeluje klica, što je usadi dobra majka u srce svoga djeteta! Pa ako već i majka odavna leži u grobu, a sin joj je zahvaćen burama života i bacan amo tamo, blizu pogibli da izgubi vjeru i čudorednost, pa da propane zauviek, ipak će mu još tada pred očima osvanuti lik drage pokojne majke, i čudnom će ga silom opet dovesti na put vjere i kreposti«.

Što li sve niese pjesnici i govornici svih vjekova govorili i pjevali u pohvalu plemenitoj majci. Rieč »majka« ima za nas poseban topao zvuk. U njemu leži more dobrote, ljubavi, blagosti, obzirnosti, strpljivosti i požrtvovnosti, nesebičnosti i povjerljive srdačne ljubavi. Dobra je majka svom djetetu sve i sva. U svim nevoljama utječe se samo njoj. Majci se izjada u svakoj nevolji, svakoj boli. U dvojbama se savjetuje opet samo s majkom. Pogriješ li, sve prizna majci . . . Potreslo nas

je u duši, kad smo za svjetskoga rata čitali, kako su mladi ratnici na bojnim poljanama u strašnim mukama zazivali ime »majko, majko«.—

Narod kaže, da je žalostan onaj čovjek, koji ne poznaje svoje majke. Mladost bez prave majčine ljubavi, jest kao proljeće bez sunca.

Nije li to neoprostiva lakoumnost i neodgovorna nesavjesnost, ako li ona, kojoj je pravi poziv da jednom bude majkom, umjesto da se svom ozbiljnošću i radostnim vršenjem dužnosti pripravlja za to zvanje, da bude dobra majka, plemenita žena, ili da u kojem drugom zvanju uzmogne blagotvorno djelovati, — ludo prosiplje bogatstvo svoga srдца, oskvrnjuje svoje lijepe mlado doba u nedopuštenom ljubakanju, da bude danas sutra nevriedna majka.

Uza sve to još nisam promotrio onu najgrozniju kob, što prieti svakoj djevojci, koja se pada griehu. To će tek obraditi u odlomku »odnos«.

To je eto živa istina o ljubakanju, kako to zbilja života uči, a prikazuje nam djevojku bez razbora, bez stege, lakoumnu i strastvenu, koja se posvema prepušta svojim čuvstvima.

Sada biraj! Treba ti se odlučiti! Što će od tebe jednom biti, ovisi o tome, kako ćeš se izgraditi.

Želiš li da budeš prava, plemenita djevojka, tada ne smiješ u doba razvitka lakoumnno razsipavati onaj slatki pjenušac mladenačkih osjećaja, tako da sve razdaš, a tebi da ništa ne ostane. Moraš se uzdržati, da sazriješ u nutrini svojoj tako, da uzmogneš kasnije bogato sipati ono čisto vino plemenite ljubavi mužu i djeci, ili da uzmogneš u duhu materinstva djelovati u kojem drugom zvanju.

U današnje se vrijeme traži od djevojke zaista *mnogo odvažnosti i samosviesti*, da je ne zarazi zao svjetski duh mnogih djevojaka, koje drže svojom glavnom zadaćom da se okuse sve slasti i lasti svieta. Umjesto da u unutrašnjosti svojoj zriju, da rastu i da jačaju, one se posve podaju vanjštini, razsipavaju sva dobra svoga srдца. Kad odrastu, pripadaju onima bezutješnim prikazama, koje su posve nesposobne da izgrade i osnuju liep i sretan obiteljski život. Svojom taštinom, kićenjem, svojim hirovima i namislama, svojim neshvaćanjem za kućanstvo i duhom tihog obiteljskog života, dovode muža do očaja i posve zanemaruju djecu. To su nakaze od žena i majki, kakve često nailazimo u humorističkim listovima, te pobuđuju na smieh i porugu, samilost ili prezir kod razboritih ljudi. Kasnije one oplakuju ne samo izgubljenu mladost, već i promašen život.

Ako ne želiš, da se i ti jednom k njima pribrojiš, a ti misli na svoju čast i svoje dostojanstvo. Misli na uzvišenu i sjajnu zadaću, koja te jednoć čeka. Promatraj mladenačko doba kao pripremu za pravi život, u koje doba moraš da siješ, skupljaš i zriješ za budući život. Pa ako ti se i izruguju, ako niska narav u tebi možda također stravstveno teži za tim, da se povedeš za drugima, ne daj se zavesti! S ponosom se trsi, da budeš drugačija nego one, koje ne žive svojim pravim životom, već se dadu izgrađivati po duhu vremena i modi, a do kojih se u javnosti malo drži. Strpi se samo koje vrijeme, pa ćeš i ti iz onog divnog djelokruga, što si ga stvorila kao prava žena, puna unutaršnjeg zadovoljstva i onog osobitog čuvstva tvoje prave vriednosti i blagoslova, što proizlazi od tebe, gledati samilosno na one, koje su ludim nevriednim namislama bezglavo žrtvovalе svoje najbolje, i svu svoju životnu sreću.

FLIRT

Nekoliko riječi o flirtu. Pojam »flirt« ne poklapa se s pojmom ljubakanja, premda se često upotrebljavaju kao rieči istog značenja. Dok se pod ovim zadnjim razumieva ponajviše ljubavno tričarenje između odrasle mlađarije, flirtom se označuje kada se mladi ili odrasli, dapače i oženjene osobe sviestno i namjerno zabavljaju spolnim odnosima, a da ipak — barem obično — ne čine iz ćudoređa, već iz obične pristojnosti ili sličnih naravnih uzroka. Žele probuditi seksualne osjećaje u sebi i u drugome i njima se podavati, ali spolnog se obćenja ponajviše klone, jer se boje posljedica.

Nije nadalje potrebno naglašavati, da je flirt *skroz nedopušten*. Njim se nastoji izazvati pohotno osjećanje u sebi ili u drugima. Iako manjka ono zadnje, t. j. spolni saobraćaj, ipak će si razigrana strast naći oduška na bilo koji drugi način.

Sad ćemo ukratko upozoriti, da »flirt« djeluje osobito nepovoljno na zdravlje. Opetovano, neprestano spolno uzbuđivanje izaziva napokon bolestno razdraživanje celog živčanog sustava, a ovo prouzrokuje mnoštvo živčanih trpljenja. Svaka se zloupotreba prirode osvećuje sama sebi.

Flirtovanje djeluje osobito nepovoljno na duševni život djevojke. Sve one štetne posljedice, koje smo vidjeli kod samodopadnosti, snatrenja i kod ljubakanja, pojavljuje se ovdje u većoj mjeri. Ako se djevojka već za rana nije naučila da prostrogim ćudorednim pravilima uredi i svladava svoj prejaki osjećajni život, ubrzo ne će znati ni mjere, ni granica. Posvema propada u tome svietu misli, koji okuži sve njeno mišljenje i nastojanje. I tada je žensko srđce nedohitno u svojim namjerama i sredstvima, da postigne svoj cilj.

Osobito opasan način flirta provode neke ženske osobe iz neke izvjestne dopadnosti, taštine i da se svide mužkarcima, pokazuju svoje draži i uporabom najrafiranijih trikova namjeravaju ih dovesti dotle, da se za njih strastveno zapale. One pače s nekim osobitim ćastohljepljem nastoje i oženjene muževe zainteresirati za se tako, da oni njima posvećuju ne

samo pažnju, već zahtijevaju i nedopušten saobraćaj s njima. U mnogo su slučajeva zadovoljene kada »mužkarca smotaju«. Njihovo ponašanje, njihove rieči pri tom tako su dvomislene, da dospjevši do cilja daju možda svemu nedužan smisao i čine se veoma iznenađene ili pače ogorčene, ako se nešto drugačije shvatilo. Druge se opet ni od krajnosti ne žacaju.

Nijedan izraz nije preoštar da dolično žigoše licemjerstvo, zlobu i ogavnost takvoga ponašanja. To vriedi za osobe, kod kojih je niži »Ja« postao središtem svega mišljenja i nastojanja, jer u njih nema nikakova osjećaja odgovornosti prema Bogu i ljudima, koji bi ih spriečili. Što više, one to smatraju svojom životnom zadaćom, da bez ikakvih viših obzira idu za svim sebičnim, taštım i ljubomornım namislıma i hirovıma, i tek onda osjećaju neko izvjestno zadovoljstvo, kad taj muž jadno propada radi nedopuštene strasti za njih, koju su one same izazvale.

Upravo u ovim vanjskim obilježjima spolnoga nagona pokazuje se velika pogibao za svaku djevojku, koja ne nastoji da uzgaja prava svojstva svog ženskoga srđca. Ne može se dosta često i snažno naglasiti, da žena može onda posve razviti vriednost svoga bića, i uza to biti sama sretna i zadovoljna, kada svoje materinstvo zaposli nesebičnom požrtvovnom ljubavlju. Ne dospije li do toga, tada izgubi svoje ženstvo i »postaje psihički abnormalna, zakržljala i nekoristna egoistkinja« (prof. Forel). Ali za žensko srđce ništa nije pogubnije, nego kada se u nju uvuće umjesto nesebične ljubavi prema bližnjemu, sebično sebeljublje. Ako je duševni smjer jednoć napak, tada radi pretežnoga osjećajnoga života nedostaje sposobnosti da pogrješku izpravi razboritim promišljanjem i da si potraži primjerenu naknadu za svoje zaposlenje. Takove su osobe sposobne »za sve hire i ludosti« (Forel).

Još je najnedužnije za okolinu »ako mačka, psić, i sitne brige za taj svoj dragi »Ja«, i za malenkosti kućanstva uz neke ili neke osobite ludorije zaposljuje svu dušu njezinu« (Prof. Forel). Opasno je pak, kada joj srđce zaokupi neka pomama da igra kakvu ulogu. No izravno su pogibeljne one, koje seksualni nagon tjera da traže u flirtu naknadu za neudovoljeno ćeznuće. K ovima pripadaju ne samo neudate, već i žene, koje su nesrećno udate, ili kojima je radi njihove težnje, samo za užitkom blagoslov djece, pretežak, a uredan obiteljski život predosadan, i zato traže ljubavne pustolovine.

Djevojka, koja ne želi jednom da postane nakaza od žene, mora biti već u najranijoj mladosti prožeto ljepotom, uzvišenošću, silnim značenjem i srećom majčinstva ili Bogu posvećena djevičanstva. Ovaj ideal mora ona braniti protiv frivolnog duha vremena i požuda niske naravi. Snagu, koja joj je potrebna za to, ne nalazi ona u samoj sebi; mora ju tražiti i naći u duboko vjerskom, kršćanskom životu.

»PRIJATELJSTVO«

Zar ne može biti »prijateljstva« između mladića i djevojke? Ta se riječ može razumijevati u širem i u užem smislu. Jasno je, da se prijateljski saobraćaj, kako to naravno biva među poznatim obiteljima, može protegnuti i na mladež. Posve je razumljivo, da će ovakove prilike imati prisutnošću mladića osobitu draž za tebe, i da ćeš se s jednim bolje zabaviti nego s drugim. Ti smieš imati i razumijevanja za prednosti mužkarčke. Bilo bi žalostno, kada mlada djevojka ne bi mogla u takovim prilikama prijazno i pažljivo saobraćati s mladim ljudima, a da ne dođe ni do kakova intimnijeg približavanja.

Upotriebi takove prilike da si prisvojiš izvjestnu sigurnost prema mužkarcima, tako da ćeš moći mirno prosuditi njihovu nutarnju vrijednost, a da se ne daš zasliepiti vanjštinom. Ti moraš naučiti, kako se veli »da stobom ne pobjegne i srdce«. Samosviestno suzdržavanje nastoj spojiti s izkrenom prijaznošću i veseljem. Moraš biti vazda spremna, da ne popuštaš ni kojim sklonostima čuvstva, ako bi se možda pojavila, i da ne odaš svoga zadovoljstva, ako koji mladić pokazuje osobit interes za te. Budi prema svima jednako ljubezna i drži vrata tvoga srca dobro zatvorena. Ne puštaj ništa unutra niti van. Uviek moraš imati snagu, da se odupreš časovitim podražajima!

To isto vrijedi kada tvoj zvanični poziv sa sobom donosi da radiš zajedno s mladićima ili muževima, te moraš s njima i saobraćati. Upravo tada vreba na djevojku osobita pogibao, jer u bezbroj slučajeva nastoje lakoumni muževi da izrabe takove prilike, da započnu s njima ljubavno tričarenje. To ne znači ništa drugo, nego da žele djevojku poniziti do igračke svoje pohotnosti. Sklonost, koju pokazuju prema njoj jest samo »zvjersko voljenje«. Moglo bi za te biti pogubno, ako bi ma bilo čime pokazala, da nalaziš u njihovim prijaznostima neku dopadnost, ili pače da dopuštaš i najmanju nježnost. Ti moraš odmah pokazati, da niesi za to. Budi za njih nepristupna,

i zabrani odrješito svaku nepodopštinu. S druge strane možeš si upravo u ovakovim prilikama prisvojiti sigurnost nastupa i poznavanja ljudi, time da prijazno, drugarski s njima saobraćaš i da uznastojiš bistrim i mirnim pogledom upoznati svoje drugove.

Gospodarski preokreti iza rata stvorili su za saobraćaj mladih ljudi podpuno nov položaj. Prije su rasle mlade djevojke ponajviše odvojeno od mladića. Sada pak izobrazba za njihov poziv ili sam poziv dovodi njih oboje često zajedno. K tome dolazi još i to da je nastojanje — koje hoće da postigne »izjednačenje spolova«, a osobito pomužkarčenje djevojke i žene — zahvatilo i šire slojeve puka. Knjigama, slikama, časopisima, knjižicama, novinama, slikokazima i t. d. raznose se ove ideje slobodnijega obćenja između mladih ljudi i u najzabitnija sela Mladež, koja se oduševljava za sve, što odgovara njenom neobuzdanom porivu za slobodom, te u svakoj novotariji vidi i neki napredak, pohlepno prihvaća ove ideje i smjesta ih provodi u djelo. Sada se smatra zastarjelošću odvajanje obaju spolova kad putovanja, tjelovježbe, kupanja, a osobito na obali i kod sunčanja. Sve granice, koje su postojale prije za međusobni saobraćaj mladih ljudi, sada su ukinute. To je eto »tlo«, na kojemu niču »prijateljstva«. Mladić, često još zeleniš, upoznaje kod ovakove zgode djevojku, koja mu se sviđa, i otda obće »prijateljski«, kod čega je — tako barem oni tvrde — daleko od njih svaka nedopuštena namjera. Što da držimo o ovim pojavama današnjega doba?

Činjenica je, da su ove moderne »tekovine« veoma opasne pojave izopačenosti. Ozbiljni ljudi, seksualni psiholozi, političari naseljivanja upozoruju na neminovne posljedice, koje su nužno povezane s odstranjenjem granica, što su do sada dielile mlade ljude. Žalostno je, da tako mladići kako i djevojke gube svoje osobine, ako odrastu zajedno u dobi razvitka. Dapače jedan profesor, bezvjerac zahtieva na temelju svojih bioloških studija i opažanja, razdieljeno uzgajanje mladića i djevojaka, zabacujući sva nastojanja, koja smjeraju na nivelaciju, t. j. za izjednačenje spolova. Kako je naime već naglašeno, samo podpun muž i podpuna žena, koji su se podpuno razvili u svojim vlastitostima i različnostima i to svako na svoj način, mogu si kasnije u braku uzajamno pružiti ono, što druga stranka traži, a zajedničkim rastenjem mladić se podjevojučuje, a djevojka se pomužkarčuje. Zato imade upravo pomužkarčenje djevojaka katastrofalne posljedice za

brak. Mužkarac traži družicu, koja je drugačije nastrojena, koja će dopuniti njegovo biće svojim ženskim odlikama, ali ovakova mužkarača izgubila je svoje ženske osobine, a ono što si je prisvojila, ima on u većoj mjeri. On u nje ne nalazi ono, što je očekivao. Broj rastava braka bio je u Sjevernoj Americi god. 1925 triput tako velik kao u Njemačkoj. Uzrok ove pojave leži u tome, što je tamo sloboda obćenja obaju spolova prije braka bila mnogo veća nego u Njemačkoj.

K tome dolazi i to da radi slobodnog obćenja mladeži obojega spola seksualne napetosti budu često tako jake, da ih oni više ne mogu svladavati, kako će se odmah vidjeti. Drugi opet nasuprot otupe — to isto može da nastupi i kod prvih, ako bez granica popuštaju razularenom nagonu — tako da više nemaju smisla za normalne seksualne podražaje braka, te nastoje sve većim bezramnostima i perverznošću probuditi taj gotovo utrnuti žar. Ali treba spomenuti jedno: ovake zle posljedice uvelike nastupaju kod tako zvane »kulture golotinje«.

Papa Pijo XI. u svojoj Enciklici o kršćanskom uzgoju mladeži živo odvrća, od svih nastojanja, koja teže za većom slobodom obćenja obaju spolova i osuđuje ih. Isto je tako nastran i za kršćanski odgoj opasan tako zvani sistem koedukacije, za mnoge isto tako osnovan na naturalističkom niekanju iztočnog grieha. Osim toga vlada kod pristaša ovoga sistema žalostna zbrka pojmova, budući da oni zamjenjuju opravdani zajednički život ljudi-s nivelirajućim miešanjem i jednakošću spolova. Stvoritelj je htio po zakonu i redu zajednički život obiju spolova podpuno samo u jedinstvu braka, ali i razne nejednakosti u porodici i u društvu. Ne da se nadalje iz prirode, koja iznosi raznoličnosti u organizmu, u sklonostima i nastrojenju, izvesti nikakav dokaz, da bi se miešanjem ili pače neka jednakost u odgoju raznih spolova dala provesti ili da je potrebna. Prema divnoj nakani Stvoritelja spolovi su što više upravo određeni da se upodpunjuju u porodici i u zadrugama naroda upravo radi njihove raznolikosti. Ovo se posljednje mora čvrsto držati u odgoju i izobrazbi, i njima pogodovati s potrebnim razlikovanjem i primjerenim odjeljenjem prema dobi i prilikama«.

Ovime smo o svakom slobodnom obćenju raznih spolova i o »prijateljstvu« izrekli osudu i obrazložili je. Tko želi da kasnije uživa sretan i harmoničan bračni život, ne smije se u mladosti unapried podati radostima, tako da mu kasnije uredan obiteljski život ne može ništa više nova pružiti, nego mu se možda pričinja dosadan, nepodnosiv radi svojih dužnosti i

obveza. — Sada ćemo mirno promisliti, da li uobće može postojati »prijateljstvo« između mladića i djevojke i da li je ono doista tako nevino, kako se to čini mladom svijetu.

Izkustvo uči, da je prijateljstvo — kakovo postoji između dviju djevojaka ili dvaju mladića, — upravo nemoguće između mladića i djevojke. Dapače ni u rietkim slučajevima, kada je — kako to Alban Stolz kaže — »duša izvojštila uzvišeni jaki smisao«, a spolni nagon ili nalazi svoje podpuno zadovoljenje u braku ili je obuzdan krepošću, koja je postignuta jakom borbom i izkušana u mnogim slučajevima.

Sklonost između mladića i djevojke nužno je spolne naravi ili već od početka ili će takova biti prije ili kasnije.

To je upravo duševni nagon, koji zbližuje jedno drugome. To oni možda u početku i ne zapažaju, ili neće da priznaju, te tako sami sebe zavaravaju, ali u istinu ne dadu se izključiti djelovanja draži, koje su vlastitosti svakoga spola. Bilo bi ipak začudno, kada njihova prirodna i potrebna privlačiva snaga ne bi mogla djelovati na mlade, tako lako uzbudljive ljude, dok se pače zreli, razboriti ljudi često tek s velikom mukom mogu od njih obraniti. Za djevojku je osobito teško da primieti razliku između prijateljstva i duševnoga nagona, jer u njoj prirodni nagon obično šuti, dok njegovo buđenje upozoruje mladića da ga je spopala spolna sklonost.

Priznanja mladih ljudi, koji su htjeli da budu prijatelji, ali na koncu moradoše uvidjeti, da to nije više bilo samo prijateljstvo, koje ih je vezalo, potvrđuje rečeno. »Jedan koji si je izabrao jedan drugi životni poziv, upoznao se s djevojkom, prema kojoj je osjetio sklonost. Ona je znala za njegov životni poziv. Između njih je trebalo da postoji čisto plemenito prijateljstvo. Nisu poznavali nikakova ljubakanja, nikakovih poljubaca. Iza odlaska mladoga čovjeka bili su nekoliko mjeseci razstavljeni, a kada se on vratio, izjavi joj, da je njegova čvrsta odluka ostati dosljedan životnom pozivu. Ona odgovori: »Morala bih se tome veseliti, ali ti shvaćaš, da mi je to teško«. I on prizna svome prijatelju: »Toga nisam smio učiniti, jer ja ne znam, hoće li ona biti kasnije sposobna da drugoga čovjeka tako izkreno ljubi kao mene«. A neko vrijeme kasnije priznade on, da su se sami prevarili, kada su mislili, da je to samo prijateljstvo.

Kod jednog drugoga mladića bila je slična stvar. Oni su dakako osjetili buđenje spolnog nagona, ali su odlučili, da će se protiv njega boriti, te da će biti samo prijatelji. Kada su ga

nešto kasnije zapitali, kako si predstavlja budućnost, reče on: »Ja ću, — tako bar držim — moći doprinieti žrtvu. Hoće li to ona moći, ne znam!« »A što ćeš učiniti, ako ona izjavi da ne može? Da ne može živjeti bez tebe, da će biti nesretna? Može si i učiniti štogod«. I nije dugo potrajalo, a on se odlučio, da napusti nakanjeni studij i nju oženi.

Pet podpuno idealno nastrojenih gimnazialaca u dobi od 18—19 godina održavalo je literarna sijela. Pade im na pamet, ne bi li pozvali i nekoliko djevojaka. Pitanje se dugo veoma dugo razpravljalo. Jedan je bio protiv toga i pritom je i ostao. Drugome se ova namisao nije svidjela. Ostala su trojica provela napokon svoju namisao. Cilj je imao biti: da upoznaju misaoni svijet djevojke u razgovoru o čitanom, i da se priuče na neprisiljeno obćenje s njima. Bile su pozvane dvie sestre u dobi od 19—21 god. koje su isto tako studirale. Za svu petoricu bilo je već unapried zaključeno, da iz posebnih razloga nije dan i ne pomisli na eventualnu kasniju ženitbu.

U početku je išlo sve glatko. No za kratko vrijeme započne ljubakanje. Trojica, koji su bili za taj plan, opaze kako se dobro slažu s djevojkama. Zovimo ih: A, B, C. Najprije se rodi ljubomor između A i B, koji su osjetili sklonost za mladu sestru. Kad se A odrekao, premda iza teške unutarne borbe, jer je uvidio da nema izgleda za bliže obćenje, rieši se ovo pitanje na razmjerno dobar način. Pravi je interes za literarna čitanja naskoro izčezao radi osobnih naklonosti, i tako se društvanje razpalo. Starija se sestra skoro zaruči s jednim drugim mladićem, a C — njen štovatelj iz kružoka — bio je sav utučen, nesretan do smrti. Ona ga je sažaljivala, ali mu nije mogla pomoći. B je ljubakanjem izgubio svoje prijašnje idealno mišljenje, počele su mu se nasuprot sviđati spolne ugodnosti i bacio se u vrtlog svjetskog veselja. A — koji je taj slučaj objavio, znao je za više ovakovih kružoka, u kojima se slično dogodilo. Čim su bili zajedno s djevojkama, nastalo je ljubakanje i ljubomor, i društvo se razpalo. Posljedica je bila čudoredno propadanje i duševne rane.

Ovi i slični primjeri pokazuju, da u ovakovim slučajevima sklonost između mladića i djevojke nije prijateljske vrsti, već se tu pokazuje duševni nagon. Kako samo izkustvo uči, lako je pojmljivo, da ljudi jake volje i osobe čudoredno na visini popuštaju duševnom nagonu na izvjestan način, ali zato silovito susprežu njegov prirodni razvoj. No svatko lako uviđa, da ovo nasilje ne može ostati bez štete po duševni razvoj.

Može se čovjek bez škodljivih posljedica podpuno odreći da popušta spolnome nagonu, pa da suzbija njegove navale. Kako smo već gore vidjeli, može u vrlo riedkim slučajevima da postoji prijateljstvo kod posve zrelih ljudi čija je duša staložena i njihovo zvanje života posve im zadovoljava dušu.

Mladi, ali ne zreli ljudi, koje nalaze zadovoljstvo u povjerljivom obćenju s osobom drugoga spola, sliede time u svakom slučaju duševni nagon, smatrali se oni i držali kao brat i sestra. Po prirodnoj nuždi teži sklonost, koja se obćenjem jača sama po sebi, za svojim daljnim razvitkom. Neprirodno je tada silom je priečiti, te ovakova sila mora vući za sobom štetne posljedice. One su se doista i pokazale kod takovih, koji su gojili »bratski« saobraćaj. Kako se radi o nasilnom potiskivanju duševna nagona, pojavljuju se štete više kod djevojaka, jer se on u njih uvijek osjetljivije osjeća.

Vrlo je poučno, da se ovakav »bratski« saobraćaj dađe postići gotovo samo kod odraslih mladih ljudi, dakle ne u doba razvitka. Djevojke ne pokazuju u to doba nikakove sklonosti za brak. Nekoliko godina kasnije bude se te sklonosti, i one upoznaju da su si same svojim vlastitim držanjem zatvorile put do braka i do časti majčinstva, te da su se prevarile u svojoj životnoj sreći. One se nisu brinule za druge mlade ljude, i možda odbile po kojega prosca. Sada su se previše postarale. Mnoga je djevojka bila mladome čovjeku, kako on tvrdi, anđeo — ali na riziko svoje vlastite životne sreće. Od toga boluje cijeli svoj život. — U drugim slučajevima, imalo je to prijateljstvo za posljedicu da dotični nisu našli kasnije u braku pravi stav prema ženi ili mužu i brak bijaše nesretan.

Mladi ljudi u vrijeme razvitka ne postizavaju nikako bratski (sestrinski) odnos. Zato donosi kapelan Lins vrlo poučan primjer u »Freundschaft« (od Dr. Keckeis, Herder). Jedan mladić i djevojka pitali su ga pismeno, da li smiju i mogu biti prijatelji. Pisma obojice točno su navedena. Iza duljega razmišljanja zaključio on da učini pokus, da li doista nije moguće prijateljstvo između mladića i djevojke. Odnos je njihov bio ugodan. Mladić priznade da je družeći se s njom postao drugi čovjek. Roditelji djevojke pristali su uz taj uvjet, da uvijek znadu, kada se sastaju. On je pisao vrlo ozbiljno, i povukao stroge granice. Cilj je trebao biti: uzajamno uzdizanje do svietlih čistih visina. — Poslije dužeg vremena oboje su se složili, da su bili u zabludi. — Dakle unatoč povoljnim odnosima, unatoč tome, što je duhovni vođa sigurno predvidio da je

oboje, koje je od mladosti poznavao, obuhvaćeno ozbiljnim nastojanjem i što su oni htjeli čisto, plemenito prijateljstvo te se nisu sastajali bez znanja roditelja, ikak nije ostalo kod čisto prijateljske naklonosti. Naravna posljedica je, da se nužno pojavila spolna sklonost i raspirila unutarnju vatru, kojom mladi ljudi nisu više mogli upravljati.

Uzmimo napokon, da se doista ostane kod »prijateljstva«, makar da je to izključeno po onome, što je prije rečeno. Pače i tada postoji najveća bojazan radi pogibelji, koju »prijateljstvo« krije za budućnost. Mladež je ne vidi, jer joj manjka životno izkustvo. Ona ne zapaža i ne sluti, kako se mnogo šta, što se njoj čini neopasnim, može grozno izroditi.

»Prijateljstvo« se stvara doista samo tada i može održati samo onda, ako se oboje osobito dobro razumiju. Oni govore o svemu, povjeruju si uzajamno svoje tajne, uzimlju najtoplije učešće u svemu, što se drugoga tiče. Tako se neopazice duševno sve više stapljaju. — Kako smo već opazili, djevojka je mnogo prije zrela nego on. Zato postoji za nju mogućnost da se znatno prije uda. Prilike naime iz kojih nastaje prijateljstvo, dovode obično jednake dobe zajedno. Tako se lako dogodi, da se djevojki pruži prilika za brak, i ona je prihvati, jer joj predugo traje, a osim toga nije ni dosta sigurna, da čeka »prijatelja«. Ta i u biti »prijateljstva« leži, da oboje druguju bez namisli na kasniji brak. I tako započinje svakojaka kob.

Bračni drugovi, koji su provodili sretan bračni život, priznali su, da baš nije nikako tako lako, kako su mnogi mislili, s drugim se stvorom tako uživjeti, da im bračni život bude sretan. Svatko ima svoj način kako se vlada. Svatko ima svoje nazore, svoje nesavršenosti, svoje pogreške. To opet znači, da se treba dobro sabrati, treba uzeti u obzir želje, interese, a često i razpoloženja i osebine drugoga; da podnose strpljivo i blago, kad jedan drugome nanese bol, bilo to svietno ili ako ga uzrujava. Brak je prema tome zaista težak zadatak, koji se ne rješava dobro sam, već se rješava nakon duge teške borbe. A to je samo tada moguće, kada je oboje bračnih drugova protkano dobrom voljom, da se sporazume u svim prilikama, da se međusobno podnose i sve više stope jedan s drugim, tako da budu doista jedno srce i jedna duša. — Za rješenje ovoga zadatka ne može se zamisliti veća zapreka nego kada se u nje preprieči pomisao na prijatelja iz mladosti, s kojim bi se inače možda bolje razumjela nego sa svojim zakonitim mužem.

Prečesto se događa, da se oboje u svojoj zaljubljenosti još prije braka, prevare jedan u drugome. U zaljubljenosti prelako se pregledaju pogreške i nesavršenosti, dok se odlike veličaju bez granica. Tek se u braku osvieste. U stalnom zajedničkom životu pokažu se, kakovi doista jesu. Sada treba da započne velika zadaća, da se užive jedno u drugo. Zato treba da su prožeti odlukom: nas oboje spada zajedno, ovisni smo jedno o drugome, treba da se slažemo. Žena mora stoga da pripada samo svome mužu, kao što inače ne pripada nikome. No ona je prije pripadala prijatelju, s kojim je vežu duševne veze. Te se ne dadu jednostavno razkinuti. Uvijek se u njenom srcu iznova dižu uspomene na nj, stavljajući se između nje i njenog muža. To će se pokazati upravo na strahovit način, ako ona primieti da se ne slaže sa svojim zakonitim mužem tako kao svojim prijateljem. Svaki puta, kad joj se nešto ne sviđa kod muža, ona misli na svog prijatelja, kako bi se on posve drugačije ponio, nikada to ne bi od nje zahtievao, njoj ovako što učinio. Umjesto dakle da dobro promisli, kako bi se složila sa svojim mužem, pomisao na prijatelja povećaje nesporazum, srdžbu i razočaranje. Ona postaje sve većma nezadovoljna i razdražljiva. Nastaju svađe i prepirka. Ona bi rado da se izjada, izgovori. Kome će poći?

Pogibao može također tek kasnije nadoći, ili još porasti, kada se prijašnji njezin prijatelj oženi, i poslije nekog vremena otkrije na sličan način, da se on ne može dobro sporazumjeti sa svojom ženom, kao nekoć sa svojom prijateljicom. Tada uzkrсне u njemu uspomena na nju i njegova fantazija slika blaženstvo, koje bi osjetio, kad bi ona bila njegova. Mogu doći i bolesti žene i druge prilike, koje mu nalažu suzdržavanje. Njegove misli i želje lete tada i odviše lako nekadašnjoj prijateljici, a mnogi i nađu put do nje.

Kada se nekadanja prijateljica ne osjeća sretnom u braku, tada se pogibao pojačava daljnim okolnostima. Kako izričito uvjeravaju liečnici i stručni učenjaci, ne nalazi žena uz neljubljenog muža nikada zadovoljenja, i dok je to obratno uvijek moguće. Tako dakle ostaje u njoj neko prirodno duboko čežnuće, koje se — jer je neutišana — uvijek iznova budi, i zahtieva sve žešće zadovoljenje. Naravno da njene misli lete k prijatelju mladosti. Ona osjeća, kako je nešto tjera i goni, da se s njime porazgovori, da mu se potuži, izjada. Sviestno ili nesviestno znade i osjeća ona, da će kod njega naći ono, za čim teži. On bi je naprotiv tješio i pokazivao joj svoju radost. Moralo bi se dogoditi skoro čudo, ako ne bi došlo do nevjere.

Da pogibao raste do u nedogled, ako se ne radi o čistome prijateljstvu, nego se već počino grieh, nije zbilja potrebno ni spominjati. Izpunja se rieč pjesnikova:

Prokletstvo je zla djela,
da zlo samo zlim rađa.

Ako njen muž opazi, ili samo naslućuje, da ona ima još prijatelja, s kim se bolje slaže nego s njim, koga po koji put sreća, od koga dobiva pisma i posjete, budi se ljubomor, ova uaznasna strast. Muž želi da posjeduje svoju ženu posve i sam. Tu se opet iznova doživljava, do koje sile može narasti ova strast, koja napokon ni od čega ne preza. Mnogi je muž uhađao svoju ženu, o kojoj je znao ili nagađao, da se sastaje sa svojim prijateljem, i tada oboje ubio. Jedan je muž iz puka jednom izjavio: »Pištolj leži spreman, a tane je unutra — za moju ženu, ode li još jednom svome prijatelju!«

Kako često javljaju novine ljubomorne scene, umorstva, a i ubojstva. A ciela nesreća, skandal započeo je možda jednim — »nedužnim prijateljstvom!« — Iako nije nužno da to uvijek ovako izpadne, može i tako da bude, i nitko ne može reći niti s malo sigurnosti, da se kod njega ovako što ne može dogoditi. Tko se u mladosti upušta u intimni odnošaj s mladim čovjekom, bude nevidljivim nitima, koje se time pletu, upleten u kobnu mrežu i kasnije ne će znati, kako da se oslobodi. Toga se treba više bojati, ako se međutim dogodilo nešto nedopušteno. Što će ona da uradi, ako joj on prieti, ili ako se ona boji, da će on to sve otkriti njenom mužu, ako ne popusti ponovno njegovoj volji?

Hoće li djevojka da bude sigurna, pa da ne bude kasnije upletena u bilo kakovu obiteljsku tragediju ili kakav skandal, ne smije se upustiti u povjerljiv odnošaj, ili kako to ona naziva prijateljstvo s mladim čovjekom. Ona mora nastojati, da je posve slobodna od ovakovih okova, koji bi je možda kasnije okovali nerazrješivom sudbinom muža. Ona se smije samo tada približiti mladome čovjeku, ako ima doista ozbiljnu namjeru i opravdan izgled, da će ga kasnije uzeti. Nije nemoguće da o tome sudi s kakovom sigurnošću u doba razvitka, kada u njoj još sve buji, kada se neprestano mienjaju nazori i razpoloženja. Ako se pak u iznimnom slučaju našlo dvoje već rano u familiarnom drugovanju, tada vrijedi ono već prije rečeno: »Oni smiju jedan na drugo čekati, ali ne smiju jedno drugome pripadati.«

Ako dakle ona opazi, da joj se mladić osobito sviđa, kad osjeća, da je nešto k njemu vuče, da je neprestano progoni misao na nj, neka to shvati kao zgodnu priliku da zagospodari svojim srcem, jer to može i kasnije opet da nastupi. Neka može biti osobito sretno udata, imati odličnog muža, pa ipak može jednoga dana upoznati drugoga muža, koji je toliko zaokupi, da treba upravo sile da ne podleigne njegovu utjecaju. Prema tome mora svaka djevojka da nauči držati uzde srдца svoga, da je ne prevari. Ona mora naučiti da bude s njime prijazna i pažljiva, ali da mu se ne približi odviše, a prije svega ne smije dopustiti da on opazi, da ona osjeća sklonost prema njemu.

Osobito veliko životno iskustvo i duboku mudrost kriju riječi Colome u njegovu romanu »BOY«: »U životu muževu imade zapravo mjesta samo za dvie žene: za njegovu majku i za majku njegove djece. Što prelazi iznad ove dvostruke čiste i svete ljubavi, pogibeljna je nastranost ili grješna zabluda«. — Tako je »prijateljstvo« ili opasna stramputica ili grješna zabluda. Treća mogućnost ne postoji.

Djevojka dakle nema pravo da po svome mišljenju podražava odnose s mladim čovjekom, ona se mora ravnati po volji Božjoj. A on dozvoljava samo tada želju, da jednog muškarca nazivlje svojim mužem, ako se radi o dozvoljenom posjedovanju u braku. Svaki drugi bliži odnos prema mladom čovjeku krije pogibao, da ona padne u težki grieh, da se da-
de zavesti i da se razori kasnije njezina i njegova životna sreća. Toj se pogibli nitko ne smije izložiti.

ODNOŠAJ

Nastavak ljubakanja, kako smo vidjeli, vodi po svojoj naravi do grieha i time do nečudorednoga odnosa, ako se ne prekine na vrijeme.

Bila bi zabluda, kada bi se držalo da djevojka odmah napušta odnos s mladićem, ako je on nečudoredno napastuje. Bezbroj njih ne nalazi za to snage. One su se dale tako zaplesti od osjetilnih ugodnosti, da se toga ne mogu više odreći. Jedan mladić priznaje: »Bio sam u društvu s djevojkama. One su mi se priljubljivale, pritiskivale. Pače došlo je i do toga, da sam dobio prvi poljubac. Time sam stvarao svaki put mišljenje, da su još nepokvarene. I to je mene dražilo. Pokrenuo sam sve poluge i sve su redom podlegle. Tada su došla smućena lica, brzi rastanak. Drugo večer stajalo me manje muke, a treće još manje. Sada tek uviđam, da se ovo popuštavanje zbivalo samo od straha, da me za sebe zadrže, da me ne izgube. Kada je tako daleko došlo, gadilo mi se, i ja sam učinio kraj. Naskoro sam imao drugu, i započnem istu igru. Nikada nisam imao obzira, ako je koja plakala!« Po svemu sudeći sve su to bile stvarno još nepokvarene djevojke, koje su se pače tada, kada ih je zaveo na grieh, vraćale k njemu, da ga ne izgube.

Kako sam spomenuo, započeli su mnogi mladići odnos izravno s nečudorednom namjerom, ali nisu pustili, da to djevojka odmah zapazi. Mnogo je puta žalostna nečudoredna surovost mladića, čiji je naravni nagon uzbuđivan bezbrojnim spolnim podražajima. Neka ti to pokažu neke izjave: »Mienjati često djevojke, da grišim, držao sam kao posve razumljivo«. — »Ona me voljela, veoma voljela, a ja nju samo zato, da zadovoljim svoju putenu nasladu«. — »Moji su drugovi obično ponedjeljkom pričali svoje ljubavne zgode, koje su u nedjelju doživjeli i izjavljivali, da bi život bez djevojaka bio ništa«. — Jedan je pisao svome prijatelju: »Moj temeljni princip, što se tiče djevojaka, tebi je poznat. Gdje je izgledalo, da će biti teže, to me je više podraživalo i ja sam radio. Ne radi sladkog lica, ili kratke kose, ili liepo izgrađenih nogu. Što je teško, moram imati. Pa sam tako često uspio, gotovo uvijek. Pače

tako daleko, da je bila posve, posve moja. Tada sam je odgurno nogom. 'Tvoja — i ti je puštaš da padne'. To je bilo načelo. Kod toga nisam nikada osjetio kajanja, već samo sladki osjećaj, biti — pobjednik«. Treba li se tome čuditi, kad znamo što mladi ljudi vide, čuju i čitaju, a prije svega bezbrojne djevojke same svojim ponašanjem narivavaju shvaćanje, koje je dan ovako izražava: »Dosada sam smatrao djevojku samo kao oruđe, kojim može mužkarac zadovoljiti svoju putenu nasladu«.

To je više ili manje sav misaoni svijet mnogih mladih ljudi, koji započinju odnos s djevojkom. Mnogi su otvoreno priznali, da oni ne bi imali ni volje ni snage, da se do ženitbe odreknu zadovoljavanja nagona i zato su podržavali odnose. Nesavjestni liečnici možda su im još nabajali, da je »suzdržavanje škodljivo za zdravlje«, ali mi smo vidjeli, da je ovakova tvrdnja kriva.

U današnje doba nije u cieni, ako djevojka neće ništa da zna ni da čuje o tim ogavnim stvarima, te se od njih odvrća s punim gađenjem. Imade zaista u svim krugovima još uvijek plemenitih djevojaka, kao i odličnih mladića, ali svuda imade i onih drugih i zato mora djevojka budno paziti. Ma da ona pripada tako zvanim »boljim krugovima«, ipak ne može biti sigurna da joj se jednog dana ne približi mlad, možda i stariji, što više i oženjen čovjek, da započne ovakav odnošaj. On joj prilazi najvećom pažljivošću i prijaznošću, te se ponaša tako uljudno i interesantno i ulaguje joj se, da ona, ako nije čvrsto odlučila da se kloni svake neuljudne intimnosti, dolazi u opasnost, da padne kao žrtva njegova zavodljiva umieća. I zato je dobro, da znade, što vrebja iza ovih prijaznosti.

U raznim prilikama može za neke djevojke postati golema napast, da započnu »odnošaj«. Mnoge nemaju dovoljnog okrija i pazke u samoj roditeljskoj kući. Osim toga imaju pred očima primjer svojih zlih drugarica, kojima njihov »kavalir« kupuje elegantne haljine. One ne bi htjele da za njima zaostanu, već bi htjele da se i one mogu pojaviti kao »dame«. Ta sve nose svilene čarape, elegantne cipele, kovrčastu kosu, odievaju se po najnovijoj modi. Koja ne radi kao one, koja se jednostavno odieva, štedi svoj novac, ta ostaje sama, na nju se nitko ne obazire, a ne dolazi tako lako ni u svome zvanju dalje. Njezin pak skromni dohodak ne dozvoljava takove izdatke i ovaj ili onaj luksus. Zato se djevojci lako narine napast, da čini isto, što i njezine lakoumne drugarice, kojima »štovatelj«

kupuje lijepe stvari i u nedjelju se s njom provodi. I tako se događa, da mnoga djevojka proda svoju nevinost radi elegantne vanjštine.

No imade još mnogo drugih slučajeva, u kojima mužkarci izrabljuju taštinu djevojke, da je dovedu do pada. Oni joj posuđuju novac, da si može kupiti sve lijepe stvari. Kada oni kasnije zahtievaju svoj novac, ona je naravno u najvećoj neprilici, i tada to mužkarci izrabljuju da ih podlože svojoj želji. Ima i djevojaka, koje čine isto kao i mladići, što se tiče ćudoredne »slobode«, te hoće da se naužiju, a i ne misle, da tada postaju samo robinje putene naslade bludnih mužkaraca.

U biti je odnosa da sve škodljive posljedice ljubakanja nastupaju kod njega u povišenoj mjeri. Hoću da upozorim samo na one posljedice, koje su tu osobito važne.

Pero se ustručava da napiše, koliko se djevojka ponižuje, ako podržava odnos. Tu se spolni odnošaj odriješio od svoga pravoga cilja i plemenite, sakramentom posvećene ljubavi, koje bi po Božjoj volji morao biti izraz, a tu se eto traži samo radi putene naslade. Tu se s djevojkom ne postupa kao s čovjekom, već kao s običnom stvari. Kada je mladi čovjek više ne treba, ili je ona bolestna, odbacuje ju kao ocieđeni limun ili kao lutku, koja se u igri na komadiće razbila. On se više ne brine za nju.

Ne mogu se ni opisati grozne posljedice za srdce, za duševni život, za način mišljenja ove nesretnice. Njena je nutrina u tim godinama upravo u punome razvitku. Kod toga je od velike važnosti za svaku osobu utjecaj onih, s kojima dolazi u dodir. Neopazice poprma njihove nazore i povodi se za njihovim željama i njihovim sudom. Sav njihov misioni svijet prodire pri tom u nutrinu i ostaje čvrsto u mašti i uspomeni. — Po odnošaju pada oboje obostrano sve dublje do niskog shvaćanja odnosa između muža i žene. Tu nema one snage, koja jedina može da oplemenjujući uzdigne, nema međusobnog štovanja i od Boga zahtievane čiste ljubavi. U njima vlada samo strast, zvjerska strana spolnog nagona, i tako podivlja ćudoredni osjećaj. Nogama se gazi osjećaj stida i nježnosti za ono, što se pristoji. Sve više iščezava otporna snaga protiv spolnog nagona, razumievanje za uzvišeno i duševno gubi se polagano. Naskoro im se čini, da je puteno uživanje najvrednija težnja na svijetu.

Osim toga mlada djevojka gubi sposobnost za pravu, duboku ljubav, koja bi mogla kasnije biti temelj njene životne

sreće. Ona već sada porazdaje osjećaje, koje za to treba, a u odnose prema njenom mužu guraju se kasnije uspomene, koje joj smetaju i prebacuju njezine prijašnje čine. Prava, puna bračna sreća može se samo tada zamisliti, kada se može uživati s neslomljenom snagom. Zato je upravo zločinstvo protiv vlastite sreće, kada mlada djevojka podieli prve nježne osjećaje, sklonosti svoga srca u odnošaju s jednim mladićem, koji nje nije vrijedan tako, da joj kasnije za muža preostanu još samo biedni ostatci.

Većina djevojaka počinje odnošaj s mladim čovjekom u nadi, da će se kasnije za nj udati. No kako bi to mogao biti sretan, od Boga blagosloven brak, ako se oboje pripravlja na nj na ovakav način...!? Većim dielom ne misle mladići na to, kako smo to već vidjeli. Osebina je pak djevojke, da se ona ipak nada, makar i ne imala nikakova izgleda. Ona sluša u prvome redu sklonost srca, dok mladić hoće da zadovolji prije svega prirodni nagon. Sa svom toplinom svoga srca ona obuhvaća svoga dragana, a naklonost utiskuje svoj korien duboko, u cielo njeno mišljenje i nastojanje. Ona naime misli, da mladi čovjek osjeća upravo kao i ona, pa drži, da je nevjera kod njega nemoguća. Ona ne može i neće da vjeruje, da bi je on napustio, pa tako izpunja sve njegove želje. Razočaranje je tada tim veće, kada on prekida odnos. Posljedica su: teški duševni potresi. Mnoga djevojka nije mogla godinama pretrpjeti boli, što je bila napuštena. Druge su se odrekle Boga i Crkve, jer nisu mogle shvatiti, da ovako što može učiniti jedan katolik. Jedan je mladić htio odpraviti djevojku novcem, ali ona reče: »Ne ću njegov novac, hoću njega!«

Daljnji je uzrok, koji smeta kasnijoj bračnoj sreći i često je uništava, što djevojka ne može zaboraviti mladića, s kojim je drugovala. Dirljivo kaže Goethe:

»Nikad više ne ću biti vesela,
Tako je prohujalo veselje i cjelov,
i vjernost isto tako!
Sve je to jednoć moje bilo,
što je tako dragocjeno.
Da se to na svoju muku,
nikada zaboraviti ne da!«

U biti je svake ljubavi, da ne zaboravlja one, koje je jednom izgubila. Ona kao da daruje svoje srce dragome i ne može da natrag primi, a da nešto ne ostavi. Ali podpuna, duboka bračna sreća predpostavlja, da se nedjeljiva ljubav pre-

daje samo jednoj osobi. Ljubav je ljubomorna i želi, da dragi samo njoj jednoj pripada i nikome drugome! Mnoga se životna sreća razpala, jer je jedan od bračnih drugova opazio, da je drugi prije imao odnošaj, kako je to već prije navedeno.

I sada dolazimo do *grozne sudbine*, koja ledbi nad svakom djevojkom, koja se podaje mužkarcu. One nastoje da sprieče prirodne posljedice odnosa, a uz to žive neprestano u strahu, da bi ipak jednom mogle nastati. Mi ne ćemo dalje o tom govoriti, kako je sramotno i odbojno njihovo ponašanje, na što ih tjera ovaj oprez. K tome nisu sigurne, da ipak koji nepažljivi trenutak ne dovede tu kob.

Tko će tada opisati duševne muke i neizrecivu tjeskobu osobito u djevojke! Liečnici bi mogli o tom pričati, kada dođu k njima ovako nesretni stvorovi s tim tjeskobnim, zdvojnim pitanjem: »Gospodine doktore, zar sam uistinu tako daleko?« A kada liečnik mora uztvrditi, da je strah opravdan, često kleknu pred njega na koljena i mole: »Gospodine doktore, pomozite mi! Ne smijem se više kod kuće pokazati! Otac će me iztjerati. Moja će majka od plača izgubiti oči. Pomozite mi!« — A one pritom ne misle, da je ono, što žele prosto umorstvo. Nijedan savjestan liečnik ne bi smio ovdje pomoći. — Što tada?

Mnoga ide u svojoj zdvojnosti bespravjestnom liečniku, zloglasnoj ženi. O zahvatu, koji oni čine, sudi prof. Dr. Alfred Labhardt, direktor ženske bolnice u Bazelu (časopis »Buduće pokoljenje«, I, 2—3, 1921, str. 76): »Nijedan liečnik, ma bio on i najbolji, ne može preuzeti jamstvo, da će majka proći bez velikih težkoća i taj zahvat preživjeti«. Prof. Dr. Sigwart, Berlin, (str. 95): »Nisu osamljeni slučajevi, koje smo doživjeli, da je zahvat teško ošteti zdravlje majčino, pače i ugrozio joj život. U nekoliko zadnjih mjeseci poznata su mi tri slučaja, gdje je majka podlegla posljedicama zahvata«. — Tajni savjetnik prof. Dr. Bumm, Berlin (str. 96): »Slažem se s mišljenjem gosp. prof. Dr. Sigwarta u svim točkama... Samo u zadnjim sedmicama imao sam opet četiri slučaja teškog oboljenja, od kojih je jedan smrtno svršio«. Prof. Abdehalden, Halle na Saali (str. 96): »Zahvat znači težku katastrofu za cieli organizam. Ona se može pretrpjeti samo pod posve povoljnim uvjetima, bez ikakove štete. To nije u našoj ruci! — Tvrđnja nekih, da se prema današnjima prilikama radi samo o nedužnom zahvatu, stoji u najoštrijoj protivnosti s činjenicama. Svaki zahvat krije u sebi veliku pogibao«. U Kölnu je po službenim

utvrđenjima, koje sadržaju samo jedan dio slučaja u god. 1923, devet osoba umrlo za vrijeme operativnoga zahvata, a 16 odmah iz toga. Broj onih, koje godišnje u Njemačkoj ovako umire tek je premalo označen s 10—12.000.

Sveta Crkva drži ovakav zahvat *umorstvom* i sve, koji kod zahvata sudjeluju kazni izobćenjem. Prema tome, svaki je pokušaj, svaka privola, svako sudjelovanje, svako nagovaranje i nakana težak grijeh, svejedno da li taj prekršaj uspije ili ne. Država kažnjava taj prestupak zatvorom.

Tko može shvatiti grižnju savjesti i neizreciv strah djevojke, koja se podvrgava zahvatu! Ona mora biti na sve spremna. Uspije li zahvat, izvršeno je umorstvo — na vlastitom djetetu! — koje će cijeli život teretiti njezinu savjest. — Neka jedva 16 godišnja gimnazijalka je pala. Bila je već šest mjeseci u trudnom stanju. Nije znala kuda da se okrene od straha. Da li da to prizna roditeljima? Oni to moraju naskoro opaziti. Tada joj dade jedna prijateljica adresu neke žene, koja bi joj mogla pomoći. Djevojka izrabila priliku jednog ferialnog putovanja, te se uputi k toj ženi, pošto je roditeljima ukrala ovcu svotu novaca, koju je žena zahtievala. Djevojka se prestraši, kada prekorači prag ove kuće: bila je to javna kuća. U svojoj biedi ona ipak odluči da ostane. Sredstvo, koje su joj dali, djelovalo je, te usliedi prerani porod. Diete se rodi živo. Čula ga je gdje plače. Kada se malo oporavila, zamoli, da joj donesu diete. »Već smo ga usmrtili«. — Tri je tjedna trebalo, dok je opet mogla na put, pa je morala cijelo to vrijeme slušati nedjela propalih žena s mužkarcima. — Vjeruješ li, da će ona ikada više provesti jedan veseli čas? Ovakove se uspomene ne gase. A ona ne smije dopustiti, da se isto opazi! Mora biti ljubezna, vedra i vesela, a pri tom je muči čežnja za njenim djetetom!

Ako pak zahvat ne uspije?! — I ona najednom osvane pred Vječnim Sudcem?! Ili ako se jednog dana izvuče njeno mrtvo tielo iz vode, u koju se u očaju bacila?! Ili kad je nađu ubijenu uz mrtva svoga zavodnika, s kojim je pošla u smrt?! Gdje je tada njena duša?

Ima li ona ipak tako jaku vjeru u Boga da se straši čedomorstva, te odluči li, da snosi posljedice svoga prekršaja, — možda će je sviet poštivati, jer nije htjela groznim prestupkom prekriti svoj prekršaj, ali celoga svoga života ostat će ožigosana kao nezakonita majka. Nijedan državni zakon ne će moći promieniti ovu čudorednu osudu, a ponajmanje osudu,

što je ima o samoj sebi. I ako bi njen porod u najboljem slučaju za njenu vanjsku čast ostao zatajen, pa njeno diete odraslo u kakovu sirotištu: u njoj leži cijeli život gorko predbacivanje. Kako je pak užasno djetetu, ako bez otca i majke odraste i tada jednog dana dozna svoje porietlo! Duboko su dirljive rieči nekog 19-godišnjeg mladića: »Tko je moj otac — ne znam. Moja majka živi, ali, ja je ne poznajem. Nisam je još vidio. Kada postanem punoljetan, doznat ću, tko je ona i naći ću put do nje. — Kada drugi mladići nedjeljom izlaze, često ležim na krevetu i plačem, jer ne imam nikoga svoga, jer sam posve sam na svijetu!«

Ostane li diete kod majke, ono je za nju neprestano predbacivanje i strepnja pred onim danom, koji će doći, da je diete zapita: »Šta to znači, da ne nosim imena svoga otca?« A tada...? — Kako će ga upućivati na dobro? Kako ga štiti od grieha? Kako će se diete vladati prema njoj?

Razumljivo je, da su takova djeca nesretno naklonjena. Duševno stanje djevojke koja će postati majkom vrlo nužno utječe na diete, koje nosi pod srcem. Isto kolanje krvi obuhvaća oboje i što god majčino srce plaši ili tišti, to isto upravlja i srdašcem djeteta i djeluje na njegov nježni živčani sustav. Stoga mogu biti grozne posljedice za diete, ako preveliki strah pred sramotom, gorka spočitavanja i priekori samoj sebi, žestoka uzrujavanja šibaju živčani sustav maloga bića, i prevrću njegov nježni mozak. — Tko promatra život, često s užasom prati sudbinu nezakonita djeteta, nad kojim — čini se — lebdi tajnovita kob.

No može još i gore doći. Mnogi su roditelji toliko ogorčeni radi prestupka svoje kćeri, da je odbace i tada ostaje jedno stvorenje na cesti. Ona može govoriti o sreći, ako je tko primi k sebi, ili nađe posao, i mora joj se s pohvalom priznati, ako tada nastoji da se na pošten način probije kroz život, da prehrani sebe i diete. Mnoge, kćeri pače dobrih, poštivanih porodica izgubile su se i zašle na put opaćine. Nigdje naime ne nalaze zaposlenje, a nesavjestni ljudi izrabljuju njihovu biedu i dovode ih do obrtnog bluda.

Pa i onda, kada nesretnica može ostati u roditeljskoj kući, prieti joj opasnost, da je napastuju svi razkalašeni mužkarci njene okoline, jer misle da je spremna i na daljne prekršaje.

K cijeloj toj njezinoj nesreći dolazi i neizreciva tuga roditelja i braće. Nema veće zemaljske sreće za roditelje, nema plemenitijeg ponosa za njih od dobre djece. Ona su sunčane zrake rođenog doma. Ali nema zato ni gorčeg bola, nema

strašnijega razočaranja od lakoumne kćeri, pale djevojke. Sunčane su tada zrake iščezle iz kuće i ne će se više vratiti. Možda i to dovodi roditelje u prerani grob, jer im je ova tuga otela veselje i snagu za život, slomila im srce.

A ova žalostna sudbina sa svojom biedom, koja često djevuje sve dalje i dalje, započela je možda s jednim cjelovom, s jednim — kako je ona mislila — nevinim ljubakanjem, jednim malim povjerenjem!

PRIGODNO OBĆENJE

Kod »odnošaja« sam pretpostavio da se radi o odnosu s *jednim* mladićem. Tamo oertane grozne posljedice još su mnogo pogubnije za djevojkę, ako se upušta lakoumno sad s ovim sad s onim mladićem.

Gospodin je Bog upravo djevojci usadio u srce jedan nada sve nježan osjećaj stida, koji je nehotice suzdržava od podavanja. Ona vidi u njemu neko izvjestno izlaganje osobnjega i najintimnije tajne, te kako ovo donosi sa sobom i gubitak djevičanstva. Sve, što je drsko i bez štovanja, odbija iz najdublje dubine duše. Jedino sviest, da samo po sakramentu braka imade pravo podavanja, čista plemenita ljubav prema mužu, koja nalazi svoj najveći izraz u tjelesnom sjedinjenju, te čežnja za materinstvom, čemu je ta ljubav preduvjet, može da svlada ovo nježno čuvstvo bez pogibli za dušu.

Kakova nevjerovatna čudoredna surovost, kakovo strašno opustošenje toga nježnog osjećaja mora nastupiti u srcu djevojke, kada se bez stida podaje mužkarcima, koji je zlorabe samo da zadovolje najnižu strast. To uključuje u sebi izlaganje zadnjega ostatka nježnog i čudorednog osjećaja, te je ponizuje i opoganjuje na neizreciv način. Svi su viši obziri, osjećaji, nastojanja izključeni. Gospoduje prostaštvo nizkih nagona.

Tu vreba još jedna druga opasnost. Radi se naime o zaraznim bolestima, koje se kod mienjanja odnošaja osobito jako šire, te izlievaju neizrecivu biedu na život pojedinca i celih porodica. Već jedan jedini prekršaj često je neizlečivo otrovao cielu životnu i porodičnu sreću dotičnika.

Uglavnom dolaze u obzir dvie bolesti. Prva je tako zvani kapavac (triper ili gonoroja). Njegov začetnik jesu sasvim male bakterije, koje se mogu vidjeti, tek ako se nekoliko stotina puta povećaju. One se prenose spolnim obćenjem, naglo se umnažaju i izazivaju za nekoliko dana prve pojave bolesti, gnojno tečenje. Dok se ta bolest može razmjerno lako izliečiti kod mladoga čovjeka, ako se odmah povjeri savjestnom liečniku, naprotiv je po liečničkom sudu kod žene u mnogo slučajeva neizlečiva, čim naime otrov prodre u unutarnje organe. Teška

oboljenja bubrega, upala srđanih klijetki i oboljenje krvi, koje se smrću svršava, kao i druge unutarnje boli, sve to može biti posljedicom ove zaraze. Vrlo često ne uspieva, osobito ako se ne potraži odmah liečnička pomoć, da se ustavi unutarnji proces gnojenja. Kako izgleda tada ovakovo biedno stvorenje! Nestrani bolovi i teškoće ogorčuju joj život. Blagoslov djece često joj je uzkrćen.

Postoji nadalje opasnost da djeca kod poroda osliepe. Treba samo malo zaraznog otrova doći u oči, i nesreća je gotova. Jedan liečnik izjavljuje, da je u nekoj obitelji poslie poroda troje djece redom osliepilo. Slučajno su roditelji nadošli na to, da je to bila posljedica gonoroje, a to je bila posljedica mladenačkoga grieha otčeva. Odprilike tri četvrtine bolestnika jedne münchenske bolnice za oči izgubili su vid radi gonoroje.

Druga je bolest sifilis. Ove ulaze kod doticaja s jednom oboljelom osobom preko ma i najmanje ozliede u kožu, te prouzrokuju tamo za kratko vrijeme mali čir, koji se čini posve neđužan. Nerietko se prenosi zaraza cjelovom, ako su usne samo malo hrapave ili izpućane. Lako se događa da oboljela osoba ne pazi na taj čirić, a pogotovu kad skoro on sam izčežne. Liečnici zovu početak ovog oboljenja: prvi stadij. U tom vremenu može se ova bolest izliečiti jedino savjesnim liečničkim postupkom i to razmjerno lako.

Ne usliedi li takovo liečenje, otrov prodire dublje u krv i tada je cijelo tijelo otrovano. Sada poćnje drugi stadij, koji se oćituje na najrazlićitije načine. Crvenkasti osip pospe cijelo tijelo. U ustima se stvaraju razni ćirovi, javljaju se mrlje na koži, otekline žliezda i druge pojave, pa se opet gube, da ponovno osvanu i muće oboljelu osobu.

Prema težini oboljenja, djelovanje i temeljitosti primienog liečenja i sveopće tjelesne otpornosti može bolest nestati, te nastupiti ozdravljenje. Obićno traje kod nastupa drugog stadija liečnički postupak ćetiri do sedam godina, ali se može desiti da pojave bolesti same od sebe nestanu, pa nastupi vrijeme dobrog zdravlja.

Ako pak zarazni otrov nije podpuno odstranjen, onda za nekoliko godina nastupa treći stupanj ove bolesti. Budući da je tijelo okuženo, može bolest zahvatiti svaki ud, svaki organ i proizvesti grozna opustošenja. Često se stvaraju duboki prodrli ćirovi, koji podpuno unište na primjer nosnu hrskavicu. Nutarnji organi budu uništeni, prouzrokuje se uzetost mozga i živaca. Napokon su tu dvie najgroznije bolesti: sušenje hrpten-

njaće i omekšanje mozga, što nastupa tek 10—20 godina iza prvog oboljenja, gotovo uvijek kao zakašnjele pojave sifilisa i to često kod ljudi, koji su mislili da su podpuno izliećeni. Sušenje hrptenjaće dovodi, iza mnogogodišnjih muka do smrti, a omekšanje mozga oduzima pomalo mogućnost svake duševne djelatnosti, osjećanja i kretnje, dovodi do podpune slaboumnosti i »promjeni — po riećima jednog liečnika — ćovjeka u najžalostniju ruševinu, što se daće zamisliti, dok se napokon ne smiluje smrt ovome, jedva još i malo ćovjeku sličnom a duševno već davno mrtvom i nesposobnom, živom tielu«.

Daljna je pogibao još u tome, da se i ćiete zarazi pod majćinim srdcem. Pokriveno ćirovima po svem tielu, da se ne zna ni gdje bi se moglo primiti, rodi se djetesće na sviet i bilo bi za nj veliko dobroćinstvo, kada bi po mogućnosti što prije umrlo. U drugim se slučajevima javlja bolest istom nakon više godina i tada ona zapoćinje djelo svog pustošenja. Što veli prorok: »Naši su otcevi (roditelji) sagriešili, a mi podnosimo posljedice njihova grieha«, ovdje postaje najgroznija istina. — S ovime nisu nikako izbrojeni svi oblici što se javljaju kod ove bolesti. Radilo se samo o tome, da se ukratko oćrta tiek i posljedice. Stvarnost je još groznija.

Što se u javnosti ništa, ili tek malo govori o ovim bolestima, tome je uzrok u njenoj vlastitosti: svak se stidi te bolesti, a oni, koji bi mogli govoriti, t. j. liečnici, vezani su dužnoću ćutnje. Toliko su ipak smjeli odati, da po njihovim podaćima možemo zaključiti, da broj spolno bolesnih u Njemaćkoj doseže nekoliko milijuna. U gradu, na selu, pa sve do u najmanji zaselak prodire i biesni ova nesretna pućka pošast i traži uvijek nove žrtve. Sve oblastno i zakonski poduzete mjere, da se zaprieći daljne širenje ove zaraze, sva tako zvana »zaštitna sredstva«, nisu mogla stati na kraj tome zlu. Zaraza se ponajvećma širi nakon lakoumnog prigodnog općenja, osobito iza veselica i zabava, kada alkohol slomi duševne sposobnosti i razbukti strasti.

Mi stojimo na rubu ponora, nesreće i pokvarenosti, u kojem nestaje bezbroj ljudi, koji su tada izgubljeni za brak, za ljudsko društvo, za blagoslovljeni poziv. Nerietko se događa, da jedan jedini ćudoredni prekršaj unesreći ćitav život.

Samo je jedna, neosporno pouzdana zaštita proti ove nevolje: mirna, nepokolebiva odluka, koja je tako ćvrsta da ne poznaje nikakova krzmanja i premišljanja: »Za mene ne postoji nikakav nedopušteni odnošaj!«

NESHVATLJIVE ZAGONETKE

Vidjeli smo grozne posljedice, koje mogu stići djevojku, druži li se lakoumno s mužkarima. Moglo bi se prema tome misliti, da su one prema njima osobito suzdržljive i da svaku priliku, koja bi mogla biti opasna brižno izbjegavaju. Mora se upravo protivno utvrditi. I ovdje stoji mužkarac pred nerješivom zagonetkom. Izjava jednog iztraživača: »fiziološka slabost žene« obćenito je zabačena, ali ona ipak pokazuje, kako može kadšto mužkaru biti neshvatljivo držanje žene tako, da si ga on ne može drugačije tumačiti. Zagonetke se dadu lako riješiti, ako se ponešto poznaje osebujna logika ženskoga srca, čije misaone putove ne vodi toliko razum koliko osjećaj, tako da kod njih vazda moramo biti spremni na t. zv. »skokove« t. j. na podpuno neočekivane i stvarno posve nemotivirane promjene mišljenja. Osjećajni je život kod njih mnogo puta pretežniji, da do mirnog razmišljanja razbor naprotiv i ne dolazi ili bar ne može prodrijeti, osobito ako se o tome radi, da se sviđi mužkaru. Zadnje je naime rješenje zagonetke ženska taština, koja je zadovoljna, ako joj uspije da mužkarca za sebe zainteresira i zato prepušta sva ostala dobra.

Prof. Forel uvjerava: »Nebrojeni su slučajevi, u kojima djevojke, uzprkos tome što poznaju one za njih grozne društvene i osobne posljedice svojih slabosti, uzprkos tome što su ih možda već i izkusile, daju se seksualno izrabiti, bez i jedne rieči pritužbe, predbacivanja, jednostavno zato, jer to on želi, jer je on tako drag i prijazan... One se daju povući u kal, daju si oplieniti imanje, ugled porodice. One se daju dapače od mužkarca, koji su ih zlorabili, nogama gaziti i ostaju im ipak dobre... Mužkarac ponajvećma ne može da shvati, ni da razumije ovakav prezir sama sebe, ovakovo ponižavanje svih obzira i interesa za svoj vlastiti »Ja«. Za razjašnjenje može samo da rekne: »One su slaba stvorenja, nespособna za kakav odpor..., te tako podliežu utjecaju mužkarca, da ne mogu shvatiti, kako bi se tu mogle protiviti«. I ako su to skrajni, ali ipak dosta česti slučajevi, to »ilustriraju ipak sveobću pojavu ženskoga ljubavnoga snatrenja. Ra-

zumljivo je da su ozbiljne, uzvišenije, prije svega promišljene žene u svojoj ljubavi posve drugačije i razboritije«.

Ovo na prvi pogled često nerazumljivo ponašanje ženske proteže se uglavnom na držanje prema ćudorednim pogiblima, o kojima treba najprije dati načelno obrazloženje.

Kao što su sve kreposti izvrgnute pogiblima, isto je tako i čistoća. One po svojoj biti, kako uči iskustvo, ljude tako podražuju na grieh, te im ponajviše podlegnu. Svaki je katolik u savjesti dužan da ih izbjegava. Najopasnije su one, koje očitó ne uzrokuju pada, već vrše zlokobni utjecaj na sve mišljenje i osjećanje, a da se to i ne zapaža i da se odmah i očitó ne pojavljuju opasne posljedice. One naime prouzrokuju poguban duševni smjer, koji si polagano prisvaja vlast nad celim životom i nastojanjem.

Treba nadalje imati u vidu, da nekoje pogibli nisu za sve jednako velike i pogubne. Za neke mogu biti posve neznatne, jer srećne sposobnosti, dobar odgoj, okolina, u kojoj žive, i druge prilike prieće da na njih djeluju. Baš u otmjenim krugovima mnogo puta i stroga društvena etiketa onemogućava da djevojka bar u vanjskim prestupcima ne posrne. No time nije nipošto dokazano, da pogibli uobće ne postoje i da svima ne priete.

Ovakovi, kojima ove pogibli, kako znadu iz iskustva, ili kako možda samo misle, ne priređuju nikakvih osobitih napasti, odviše su lako skloni, da ih naprosto zatajuju, te zabaćuju opomene Crkve kao pretjerane. Za mladež pak može biti upravo sudbonosno, ako čuje ovakav sud i gleda primjer ovakvih ljudi, jer ona iz toga zaključuje, da pogibao uobće ne postoji. Crkva da je zastarjela i da ne razumije moderno doba.

Crkva vrlo dobro razumije ovo doba. Ona razpolaze s iskustvom gotovo od 2000 godina i zapaža sa zaprepaštenjem, kako se i kod nas u sve strašnijem obliku pokazuju oni znaci izrođenja, koji su najavljivali konac Grčke i svjetskog rimskog carstva. Ona pri tom ne vidi samo vanjski svjetski život, već gleda i u ljudska srca, te zapaža grozne posljedice mnogih »modernih tekovina«. Ne manjka Crkvi razumjevanje za njih, već joj duboko poznavanje njihova pravoga značenja daje povoda da opominje. Kao u svako doba tako se i sada čuju glasovi, koji kažu, da bi ona morala promieniti svoje stajalište, jer će joj inače bezbroj ljudi okrenuti leđa. Crkva je posve sviestna svojoj odgovornosti, koju ima prema Bogu, a ne prema ljudima. Kako poviest uči, ona radije pušta da odpa-

daju ciela carstva, nego da i najmanje popusti u pitanjima vjere i Božjih zapoviedi.

Poradi toga drže Crkvu zastarjelom i nesnošljivom. Ona jest i ostaje nesnošljiva samo protiv svake zablude, svake opačine. Ona se ne protivi istinitom napretku, već samo nazadovanju s visine kršćanske čudorednosti u dubinu onog poganskog nečudoređa, koje je ona našla, kada je počela ljude oslobađati od neizrecive čudoredne biede. Ona uzdiže svoje zahtjeve, ne iz pohlepe za vlašću ili radi nedostatnog razumievanja za prave tekovine našega doba, već u probitku svoje djece, koju bi rado sačuvala da ne padnu u davno doba nečudoređa, i zato ne shvaća, kako se može povratak k poganskoj nečudorednosti, koju je ona pobiedila prije 1500 god., smatrati kao napredak.

Zato sveta Crkva opominje uvijek iznova ženski sviet, koji je ona i šamo ona, uzdigla iz neizrecivog poniženja na njezin častan položaj, neka žena ostane sviestna svog dostojanstva i neka ne pada opet u prijašnje stanje. Sigurno je naime, kako je već naglašeno: *Ako u čudorednom odnosu bilo kako provala t. zv. »sloboštine«, te poštovanje izgubi cieniu, to ide uvijek na štetu ženske časti i ženskoga dostojanstva. Ako nadalje djevojka izgubi osjećaj štida, onda ona ne poznaje više nikakva ustavljanja i nema nikakvih granica.*

Veli se doduše, da je Bog stvarajući ženu skupio sve što plemenito, nježno, fino, uzvišeno, blago i dobrostivo, i time uresio ženu.

Upravo se zato i mora ona čuvati najvećom pomnjom, jer se inače prelako ošteti, i pokvarenost je tim groznija. Radi toga opominje Crkva svom upornošću ženski sviet, neka ne prihvaća poganske običaje i neka se ne boji toliko, što joj se predbacuje zastarjelost i natražnjačtvo, već neka se boji propadanja u pogibeljne nazore i nečudoređe. To je upravo razlog, zašto razboriti roditelji čuvaju svoje kćeri tako savjestno i ne dozvoljavaju im, da prihvate »moderno« nečudoređe. Razborita je djevojka za to zahvalna i iz unutarnjega uvjerenja izbjegava sve, što vrieda njenu takoćutnost.

Neka će se pitanja, u kojima je ponašanje ženskog svieta mnogo puta neshvatljivo, razglabati u sljedećim odlomcima.

KINO, LEKTIRA, I T. D.

Mladež teži za zabavom i daljnjim obrazovanjem. Oboje je podpuno u redu. No ona mora težiti i za tim, da se uzto uzgaja njezin »Ja« i to na prvome mjestu njen duh, njena duša. Ona mora iz svega izvući dobitak za svoju osobnost. Samo ono ima vriednost, što je čini boljom.

Iza rata počela je sve više osvajati vanjština i plitkost u svim smjerovima. Duh nebrojenih teži u prvome redu za užitkom. Zato se bez granica precjenjuju čisto vanjski uspjesi, a obrazovanje duha i dizanje nutrine malo se cieni ili se uobće i ne zapaža. Prema tome želi svatko prije svega doživjeti ili čitati nešto »interesantno«, a da se ne mora naprezati duh ni misaona snaga. Ljudi računajući samo na dobitak, i ne mare za zle posljedice kod mladeži, ali znadu izvući korist iz ovakvih težnja širih slojeva. Oni nastoje jedan drugoga preteći i pobiediti raznim senzacijama. Kod toga upiru na najniže instinkte u čovjeku i nadmeću se pohotnim, pikantnim dapače direktno nečudorednim slikama, opisima i prikazivanjima.

Da bude čitateljima lagodnije, izlaze uvijek samo slike s vrlo malo teksta. Što više izaziva, to više privlači. Slaba primjena zakona protiv smrada i nečistoće dopušta, da preslobodni i plitki listovi niču kao gljive, isto tako kult golotinje po raznim revijama, čiji bezsramni plakati zahvate djevojku, jednako kao i kino svojim »napetim« ljubavnim zgodama, te prema tome udešenim plakatima i slikama na samome ulazu. Industrija pita samo: što privlači, što se kupuje. Sve joj je ostalo ravnodušno. Zato se duh glavnog diela mladeži sve više obraća onome, što mu obećaje zabavu i što draži živce, dok sve ostalo, što je poučno, i prije svega što obrazuje karakter, potiskuje u pozadinu.

Šteta, što je trpi mladenačka ćud, ne da se opisati, ako se u nju uvuku predodžbe i shvaćanja ovih slika, prikazivanja i lošega pisanja. Nikada se ne prikazuje idealna slika prave žene, već samo njezina nakaza. Iz srдца se potiskuje štovanje čistoće, vjerne ljubavi, roditeljska čast, ustupa se mjesto prostim, nečudorednim slikama. Istodobno se izazivlje, kako je

već rečeno, težnja za sličnim doživljajima, budi se život nagona i djevojka je zrela za pad.

Vrlo nepovoljno djeluje već pomisao, kako se ženski svijet vlada prema tim prikazivanjima. Svuda, počevši od reklame u »ilustrovanim«, šaljivim listovima, u časopisima, romanima, slikokazu i kazalištu i t. d., svuda se gazi i ponizuje žena do prostog, pohotnoga dražila mužkaraca. Mnogom robom, na primjer cigarama nastoji se privući mužkarca time, što je na njoj prilijepljena slika pohotno odjevene ili razgoljene žene. Izvjestne »ilustrovane« revije zahvaljuju svoju razširenost uglavnom sličnim pikantnim slikama. U knjigama, slikokazu, kazalištu, svuda se neprestano opisuje i prikazuje, kako se djevojke i žene zavode, kako se ponizuju do igračke strasti. Gotovo sve proste šale i priče protežu se jedino na ovu temu. Svuda isto: žena kao sredstvo užitka za mužkarce.

I mi vidimo nešto nevjerojatno, nepojmljivo: žene se i djevojke ne ljute! Što više: one to ne zabranjuju! One se i ne tuže. One dopuštaju, da se to događa! One to smatraju, kako se čini, kao nešto po sebi razumljivo, kao da se to pristoji. One same idu tamo, plaćaju novcem da vide, slušaju, čitaju, kako se gazi njihova čast i povlači u kal, kako se ponizuju, kako ih izrabljuju. Što više: one se tome dapače i smiju, zabavljaju se time. Utvrđeno je, da baš djevojke najviše kupuju i čitaju najprostije šaljive listove i »ilustrovane« časopise.

Čovjek mora da se hvata za glavu i pita: »Kako da se to protumači...? Mužkarci, koji triezno misle, znaju da ovu zagonetku rješava ženska taština, koja se zadovoljava samo tada, kada žena stoji u središtu zanimanja, ali ipak ni oni ne mogu da shvate ni da pojme, kako je već spomenuto, ovo preziranje samoga sebe, ovo zabacivanje svih obzira i probitaka svog vlastitog »Ja«. Neka se onda djevojke ne čude, ako mužkarci, koji vide njihovo držanje, njih ne cijene više, nego što to one same čine, i tako s njima postupaju, kakvima se i same drže.

Želiš li da se tvoje držanje ne čini mužkarcima neshvatljivim, da te ne preziru, jer se sama ne poštuješ — tada se sjeti svoga dostojanstva i ne daj ga u svojoj prisutnosti blati. Izbjegavaj načelno sve, gdje se na to ne pazi, i zabranjuj da te takovom prljavštinom uznemiruju. Nastoj, naprotiv da ozbiljnim štivom obogatiš svoje znanje, da unapriediš plemenitu težnju, obrazuješ svoj značaj, te da tako duhovno napreduješ. Ta ima toliko plemenitih, liepih stvari, koje obrazuju

duh i srdce, koje te doista zadovoljavaju, jer pomažu težnju tvoga višega »Ja«. Ako si u mladosti ne plemeniš ukus, ne usvojiš li već za rana smisao za plemenitu zabavu, i upodpuniš svoga znanja, vjeruj, ne ćeš to moći ni poslije steći. Ostat ćeš cio svoj život površna i malo ćeš vriediti. Ne želiš li to, tad ne prezaj i ne boj se napora, koje ti donosi dolično obrazovanje.

ODIEVANJE

Daljnja nam je zagonetka stav ženskoga svieta u pogledu odievanja. Svuda se čuje, kako mužkarci gube sve to više poštivanje prema ženi. Nećudoređe ide vazda istim korakom s poniženjem žene, koja se tada snizuje do predmeta pohotne naslade. Trebalo bi sada misliti na to, što je ženama činiti, da ih se opet štuje? Neka mužkarcima pokažu svoju pravu vrijednost, neka očituju svoje nutarnje prednosti, bogatstvo srдца, te ga što jasnije stavljaju pred oči, i neka izbjegavaju sve, što bi moglo pobuditi pozornost na njihovo tijelo, da razdražuje spolnu pohotu mužkaraca. No opet se zapaža upravo protivno!

Tko želi razumjeti promjenu mode sa svim njenim popratnim pojavama, najprije mora biti na čistu, da moderne konfekcije imaju najveći interes za što bržu promjenu mode. Na drugom smo mjestu uočili, kako je u ženskoj osebnini duboko ukorienjena želja da svrati pozornost na sebe. Za premnoge je pak upravo nepodnosivo, što se ne mogu odievati po najnovijoj modi. Što više gospodari djevojkama težnja za dopadnošću, to veću vrijednost polažu na to, kako da se odievaju po hirovima najnovije mode, a — konfekcije prave sjajne poslove.

Pretjeranost mode može se međutim tek tada posve shvatiti, ako se znade, da »moderni način odievanja obično uvode djevojčure. Tako je utvrdio prof. Dr. Liepmann »da su kratke suknje i svilene čarape nosile djevojčure grada Pariza davno prije nego li su doprle do nas. Izpočetka je sve bilo ogorčeno na ovu bezsramnost, no pomalo se na to priučivalo, i — usvojilo se. Na temelju svoga studija piše on dalje:

»Uvijek isto! Extravagantnu modu uvode prostitutke društvo je najprije kritizira kao prostotu i sjetilnu, a onda lagano, ali sada brže nego prije nalazi ulaz i primanje u najbolje krugove... Podupiranje ovog nastojanja, pokazati se naime liepom i dopadnom, kako to može učiniti priroda i umieće, pomoću samih majka, koje žele da vide samo jedno — zeta —, lagano dovodi do spoljašnjosti i plitkoće duha, što se nažalost može vidjeti još kod vrlo, vrlo mnogo žena. Pa kako bi mogao takav

odgoj, kojemu je jedini cilj sposobnost uloviti muža, stvarati druge vrednote?»

U svietlu ovih činjenica razumijemo, da moda što su je uvele prostitutke, prema riečima naših biskupa »sa svojim razgolićenjem ili izlaganjem tiela računa da podražuje spolnu putenost.«

Neke izjave nekatoličkih stručnjaka — još više objašnjuju mnoge pojave mode.

»Pravo i zadnje razjašnjenje mode leži u erotici. Zašto se uopće moda mienja, može se na koncu svesti samo na erotične momente. Odatle dolazi ciela igra odkrivanja i prekrivanja draži i čari« (Dr Aleksander Elster).

»Što se tiče spolnog obzira, moda se ukazuje osobito rafiniranom, kad ona, u doba direktorijuma tako i sada, ostavlja ne samo što je više moguće neprikriveno, već i ono što sakriva, upotrebom vrlo lakih i na tijelo podpuno prilegatih tkanina, formom i kretnjom daje toliko vidjeti i dalje naslućivati, da djeluje jače erotično, nego da je podpuno razgolićena« (Dr. van de Velde).

»U erotici zato djelomično razgolićenje tiela, uporabu prizirnih tkanina igra osobitu ulogu, pri čem osobito pazi na to, da se mašti ostavlja dosta mjesta (to vrijedi osobito i za kratke suknje). U potrazi za mužkim idealom pokušala je svaka nova generacija žena, uvijek iz nova, da promieni oblik svoga tiela. Nikakova neudobnost, nikakova muka, nikakova šteta za tijelo nije uzdržala i ne uzdržaje ju od toga« (prof. Dr. W. Liepmann).

»Žene znadu, kojom mekom mogu sebi i kćerima svojim uhvatiti muževe... Bezsramnost žena, koje ne prezaju da izlažu svoje tijelo modom, koju su usvojile od prostitutaka, i koje izazivaju putenost...« (Tolstoj).

Promotrimo li držanje ženskoga svieta prema modi, to moramo razlikovati tri vrste tipa. Jedne oponašaju djevojčure i namjerice traže ono, što podražuje pohotu. No ove sačinjavaju samo mali dio.

Druge se boje, da će biti nemođerne, ne budu li stupale uporedo s najnovijom modom, a kako to već druge nose, nije to više za njih ništa nepristojno. One dakle tako rade iz taštine i majmunisanja, od straha pred ljudima i pomanjkanja svoje osobnosti.

Treće su komotne i bez misli. One idu u prvi dućan konfekcije i dadu si što god izabrali od bilo koje pomoćnice, a da

i ne misle, kako će u toj haljini izgledati. Konfekcija pak izrabljuje ličnost onih, koje ne misle, i težnju za dopadnošću taštih, samo da što bolje trguje. Što je haljina više napadna, to se prije baci i kupi nova.

Možda bi bila i smiješna ova ludost i taština, kad ovakovo odievanje ne bi opasno podraživalo pohotu mužkaraca.

Vanredno je značajna sliedeća naredba Ravnateljstva holandskih željeznica u kojoj je naglašeno, da nastranost mode djeluje na radnu sposobnost mužkaraca: »U suglasnosti s modom, koja zadnjih godina sve napadnije teži, da žena razgoljuje ne samo glavu već i vrat i ruke, mnoge činovnice obavljaju svoju službu u odijelu, koje — osobito gdje su mužkarci i žene zajedno zaposlene — slabo ili nikako ne odgovara napredku posla. To se ne smije dopustiti. Žene — činovnice moraju biti za vrijeme uredovnih sati što jednostavnije obučene. Dajemo na znanje da su sve namještenice dužne nositi u službi haljine jednostavne, neprozirne, oko vrata zakopčane i s dugim rukavima«.

Zašto moderno odievanje ne odgovara »dobrom i uspješnom napredku posla«? Jer se njime draži spolna čežnja i time se odvraća pažnja kod rada.

Mnogi su se mladići gorko tužili, da se ne mogu družiti s nekim djevojkama i ženama nesmućeno radi njihova bezstidna odievanja, da se moraju boriti s teškim napastima i da su podlegli. Kako je već prije navedeno, može već pokret prirodnog nagona, koji sam od sebe dolazi, da bude dosta tegoban mladiću. Prema tome osjeća vrlo neugodno svaki, koji plemenito misli, ako ženski svijet neprestano draži spolnu putenost »tendencioznim razgolićenjem ili izticanjem tjelesnih draži«. Oni, koji nisko misle, promatraju to bezstidnim pogledom i nedozvoljenom požudom. Ne moram posebno ni naglasiti da je težak grijeh namjerno ili svjestno odjećom izazivati i buditi u drugoga tešku napast.

Onaj koji mirno razmišlja, ne može nikako pojmiti kako djevojka i žena lako primaju sve nastranosti mode, premda od toga mora i trpjeti njihova čast, a često i njihova nevinost. One zaboravljaju ili neće da znaju, kako načinom odievanja odavaju svoje unutarnje mišljenje. Mužkarac, koji želi da navede djevojkicu na nečudoredni odnošaj ili na slučajno obćenje, znađe vrlo dobro, da će to lakše doći do cilja, što je ona slobodnije odjevena, dok iz suzdržljiva načina ponašanja i odievanja odmah zaključuje da ta djevojka ne će podleći.

Djevojke se ne smiju nikako čuditi, ako mužkarci, kojima one ne mogu da pruže ništa drugo i uzvišenije nego draži svoga tiela, i na prvome mjestu ne traže od njih ništa drugo. Oni s ovakovom ženom ne će u braku postupati kao sa životnom drugaricom, već kao s predmetom pohotne naslade.

Jasno je, da su ovakovi mužkarci mnogo krivi u tim i sličnim nastranostima, jer podbadaju djevojke svojim držanjem na t. zv. »sloboštine«. Oni ih gotovo i sile na to, jer naprosto i ne svraćaju pozornosti na one, koje nisu »moderno« odjevene. Događa se pače, da takove izsmjehivaju na svečanostima i plesovima. Ne može se dosta oštro osuditi ovakovo njihovo potajno mišljenje. To ujedno dokazuje najniže shvaćanje žene, kada ih ona ne može da zanima, ako ne pruža nikakav podražaj njihovoj pohoti. Oni se ne brinu za duševnu prednost i ljepotu, za to nemaju nikakova razumievanja. A što više mlade djevojke pristaju uz takovo mišljenje, to više one opet same pridonose, da se ovakovo mišljenje o njima učvrsti u mužkarcima, pače da ono bude sve bezstidnije. Dakle je i to samo na štetu ženske časti.

Ovo bi se žalostno stanje moglo popraviti, kada bi se djevojke istoga mišljenja, kojih se samosviest buni protiv ove tiranije i poniženja, složile, te bi stajale kao uzor djevojke, koje ne počinjaju ovih bezsramnosti, ali bi s druge strane također trebale nastojati da se što ukusnijim odievanjem i očitovanjem svojih duševnih odlika i sposobnosti preporučuje mladićima, koji plemenito misle.

Ti moraš dakle svjestno nastupati protiv nepromišljenosti kod kupovanja odjeće. Nastoj da stвориš svoj vlastiti sud o tome, što je ukusno, a ujedno i pristojno, tako da možeš sama odabirati u trgovini, a ne da podlegneš pretjeranoj hvali prodavačice. Odaješ veliki manjak vlastitoga suda i samosviesti, ako ti je prodavačica autoritet, te bez kritike povjeruješ svakoj rieči, kojom ti želi nametnuti robu.

Kod malo mirnijeg promišljanja uvidjet ćeš da je sva njena rječitost tek »kšeft«. Prodavačice su svakojako upućene, da, često prisiljene da strankama narivavaju zalihu robe. Koja to ne zna ili ne radi, dolazi u opasnost da izgubi svoje mjesto. Što je koja djevojka gluplja i što ima manje duha prosuđivanja, to si prije dađe narinuti stvari, koje se ne bi dale prodati, nego samo zavodljivim riečima, da su osobito »šik i moderne«. Ne budi za to tako luda, da se i ti dađeš uloviti, pa da ti se kasnije prodavačica smije. Ti si moraš stvoriti svoj vlastiti, samostalni sud.

Ne nadeš li u dućanu, što bi odgovaralo tvome ukusu, imaj snage izaći. Ne žali truda i napora da pođeš do krojačice, pa da si naručiš po svojoj želji haljinu, koja će ti pristajati, ili da si je sama sašiješ. Onda će se napokon i konfekcije ravnati prema želji stranaka, ako ove budu kritički odbijale sve, što izazivlje. Odreci se slavohljeplja, da se ne odievaš po najnovijoj sezoni. Bolje da te drže »malogradankom«, nego djevojurom.

Želiš li, da te mužkarci štuju, da u tebi ne vide samo spolno biće, već plemenita čovjeka, pravu ženu s njenim divnim unutarnjim odlikama, onda nastoj da svoje tijelo pokrivaš odjećom tako, da ni na koji način ne draži na putenost. Iz svega tvoga vladanja i načina odievanja neka odsijeva tvoja plemenita duša.

Treba doduše pozdraviti da momentana moda više pazi na zdravlje no prije, te ćeš ti s nešto dobre volje i finog osjećaja za ono, što se pristoji i što je pobudno, lako pogoditi put, da na dopušten način zadovoljiš smjer mode i da se odievaš dostojno, čedno i ukusno.

PLES

Ples je sam po sebi umieće u posebnom kretanju prema taktu ili ritmu jedne melodije. Nekim se plesovima izražava nadmoć duha nad telom, drugi služe kao izraz radosti, ili su opet sredstvo okretnosti. Ples može pružiti umjetnički užitak u liepom držanju takta u koraku i u kretnjama.

Budući da djevojka ima više smisla za ljubkost i milovidnost, zato ima i mnogo više talenta za ples nego li mladić. Kako se već u malom dječaku pokazuje sklonost za rvanje i divlju igru, kojom može pokazati svoju snagu i smjelost, tako se u djevojke pokazuje ljubav za igru, ples, pjevanje. Smisao i veselje za ritmičko gibanje prirođeno je djevojci i kod žestite, nepokvarene djevojke nema ništa seksualno. Djevojke rado plešu međusobno, što se kod mladića događa rietko. Razumljivo je, da kasnije radije plešu s mladićem, jer je prema njezinoj naravi, da se daje voditi. Ni to još nije izljev seksualnosti. Često djevojka radije pleše s ocem ili bratom, nego li sa stranom osobom.

U sva su se vremena smatrali nekoji plesovi simbolikom, znakovnim prikazivanjem ljubavnog života. Mužkarac nudi ruku, — djevojka pristaje i oni se vesele međusobnom približenju i prolaznom uzajamnom posjedovanju. I ta se simbolika može održati u dozvoljenoj i častnoj formi. Ako to tako biva, kao što se događa kod mnogih obiteljskih svečanosti i sličnih zabava, ne može se plesu ništa prigovoriti.

Lako je sada protumačiti da niži nagoni u čovjeku traže da probiju dozvoljenu formu simbolike ljubavnog života i da ga prikažu prema svojim željama. I tako je došlo i dolazi do plesova, od kojih se nekoji mogu još bez prigovora plesati, ali ipak pružaju mogućnost da izazovu podražaj putene naslade, dok oni drugi nisu više simbolika, već zbilja. Umjesto da se pleše po liepoj melodiji, pleše se po razdražljivoj muzici divljih Afrikanaca, ili po najnovijim »šlagerima« varieteja, a njihov ponajviše prostački tekst mora naravno da zna i pjeva svaki »obrazovan«, ma da svojom nutrinom i ne pristaje uza nj. Mjesto veselja u liepom gibanju, dolazi veselje u uzajamnom primicanju i doticanju.

Ako sada i opet promotrimo posve raznoliko nastroj enje mladića i djevojke, lako ćemo spoznati, kako može unutarnji stav prema plesu da bude kod oboje njih posve raznolik. Nepokvarena, bezazlena djevojka, u koje još spava prirodni nagon, možda i ne sluti i ne zna, što znači već prilično jasna simbolika nekih plesova, te ih pleše posve nedužno kao svaki drugi ples, kome nema prigovora. Kod mladića je to posve drugačije. U njega nije toliko, ili nije gotovo ništa razvijena prirodna radost nad ritmičkim gibanjem kao u djevojke, već je u njega veoma razvijen prirodni nagon, koji u djevojke još driema, te ga sili da popusti. Sviestan toga više ili manje, izvojuje si prirodni nagon sve, što draži putenu nasladu i prema tome vidi u mnogim plesovima priliku, koja pogoduje njegovim željama.

Tu je opet odlučno, kako se pojedinac drži prema navali prirodnoga nagona. Mladići, koji plemenito misle, znat će ga sputati i tražiti u plesu samo dozvoljenu radost, ali pokvareni momci, koje smo već prije ocrtali, vide u mnogoj plesnoj zabavi samo dobro došlu priliku, da popuste svojoj putenosti.

No i dobrim mladićima i djevojkama prieti opasnost od mnogih modernih plesova. Ovi su, kako je rečeno, zamišljeni i složeni kao simbolika ljubavnoga života, i tako oblikovani. Glasba i kretnje rodile se iz toga duha. Zato se lako događa, da oni započnu bez ikakove nizke namjere, ali se za vrijeme plesa probudi pohota od unapried proračunanih kretnja i doticaja i lagano se pojačava. Još je veća pogibao za djevojk u, ako mladić započne ples s već unapried smišljenom nečudorednom namjerom.

Raznim okolnostima mogu se sve ove pogibli još i snažno povećati. Djevojke idu češće bez ikakvih misli ili iz taštine u lakim plesnim, po modi sašivenim haljinama. Time se nužno budi požuda u mlada čovjeka. Uživanjem alkohola, koga većina djevojaka ne može podnieti, jer nisu na nj naučne, slabi se mirno promišljanje, savjest se zaglušuje, a krv se ugrije. Već jedna jedina čašica vina djeluje tako kod većine djevojaka. Vrlo laka i čuvstvena glasba probudi raspojasano razpoloženje, koje teži za užitkom. I tako bude djevojka i previše spremna da se posve preda simbolici, koja je plesom prikazana, te da se što više privija uz mladog partnera. K tome dolazi u današnje doba toliko obljubljeno pušenje, koje čini mlade »dame« tako »interesantnim«.

Nečudoredan mladić zaključuje po svim ovim znacima — po bezstidnom odievanju, po slobodnom, nametljivom ponaša-

nju — prema tome na lakoumno mišljenje djevojke, što dolazi njegovoj požudi ususret. I on traži zgodu, kako bi za vrijeme odmora ili na povratku kući mogao biti s njom na samo. Pa ako je u nje svim utjecajima alkohola i plesa kao obamrlo mirno mišljenje i odporna snaga, može vrlo lako doći i do pada. Tako mnogi plesovi uzbuđuju želju za onim, što označuju, i to tako snažno, da svršavaju s onim, što prikazuju: plesni satovi ljubakanjem, plesna zabava bludom.

Nekoliko mjesta iz djela nekatoličkih liečnika i učenjaka — stručnjaka — kojima neće nitko predbacivati prenavljanje ili nepoznavanje svieta, mogla bi to potvrditi. Neki su njihovi izrazi ublaženi.

»Značenje gotovo svakoga plesa je snubljenje, ašikovanje, uzajamno približavanje i milovanje između osoba raznih spolova. Sve to imade samo taj cilj, da izazove spolno razdraženje. To se tim lakše događa, što kod plesa počne raditi više osjetnih organa kao posrednici spolnog osjećanja: opip radi izmjeničnim dodirivanjem prilikom kretanja, sluh zavodljivom glasbom, koja naravno pripada plesu, a osjetilo njuha pojačanim izparivanjem kože... Kod nas je također ples najveći svodnik u ljubavnom životu. Imade naime mnoštvo modernih plesova, koji samo simboliziraju izpunjenje ljubavnoga akta i to na najprozirniji način. Po svojoj biti svi su plesovi jednaki. Ples dozvoljava da se muž i žena naslađuju u neposrednoj blizini u takovoj situaciji, koju inače zakoni moderne etike drže nepristojnim i nedozvoljenim«. O plesu »tango« se govori, da je »kao grozna pošast projurio svijetom. Ako obični ples služi kao predigra ljubavi, on je bio nešto drugo. U njemu nije težnja, on je neka vrsta zadovoljenja, ne znači ići napried, već biti na cilju. On opisuje posve jasno ono, čemu ostali plesovi služe samo kao uvod« (Dr. med. O. F. Scheuer).

»Ples nije ništa drugo, nego u stiliziranu ritmiku odjevena erotika: bludjenje« (Eduard Fuchs).

»Ples dakle stvara gomilanje svih podraživanja na spolno osjećanje... Oponašanje razuzdanih pokreta, obuhvat kao priprava bludu, kod naših je najmodernijih plesova tako očito, da se može sakriti samo podpunoj naivnosti posve mladih djevojaka... Pokvaren život nekih djevojaka iz uglednih porodica započeo se na plesnom tlu, na koje su stupile s najnaivnijim shvaćanjem, a tada su nadošli svi posrednici ljubavnoga života: osjet, opip, vid, njuh i sluh, zamaljiva glasba i napokon, kad su ožednjele i ugrijale se, omama i uzbuđljivo djelovanje alkohola, da povuku mlado stvorenje sviestno i ne-

sviestno u vrtlog pohote, odakle se mogu da izvuku na površinu samo riedke karakterne naravi« (prof. Dr. Liepmann).

Iz sveg toga proizlazi, da se obćeniti sud o dopuštenosti plesa, ne može izreći. U svakom pojedinom slučaju ovisi ponajprije o vrsti plesa, zatim o načinu kako se pleše, i napokon o stavu plesača, kod čega se opet mora uzeti u obzir, da stav djevojke može biti posve drugačiji nego stav mladića.

Za svaku djevojku, koja neće da griěši, sliedi zaključak, da ona kod plesa mora uvijek paziti, da se njeno bezazleno veselje ne zlorabi na njoj i da je ne povuče u ponor pohotnoga veselja. Prije svega neka ne želi da bude najmilija plesačica, jer će to tek onda postići, bude li svojim slobodnim ponašanjem išla ususret pohotnosti mladića.

S obzirom na ove grozne ćudoredne pogibli, koje priete djevojci na bezbrojnim javnim plesovima, ne može se shvatiti lakoumnost i nepromišljenost mnogih, koje, što je moguće slobodnije odjevene, bez ikakova nadzora jure na plesove, tamo se vladaju najslobodnije, te se dadu pratiti kući od mladića. One stavljaju sve na kocku. Jedan prekršaj može uništiti ćitavu životnu sreću. Najnerazumljivije je pak, ako djevojke, mjesto da dobro paze, kako će prikladnim nadzorom odkloniti svaku opasnost, taj nadzor odklanjaju. Da roditelji se moraju često bojati, da će im se ljudi izsmjehivati, prate li svoju kćerku na ples. To se još dade shvatiti, ako dolazi od mladića, kojima ne godi prisutnost osobe autoriteta, jer su smetani u svojim nećudorednim namjerama, ali je nepojmljivo da tako misle i djevojke, makar one zapadaju u pogibao, da budu izrabljene kao žrtva pohote od razpuštenih mužkaraca, pače da budu silovane, pa da ih doćeka neizreciva bieda izvanbraćnog materinstva ili spolnih bolesti.

Djevojka, koja još drži do svoje ćasti i nevinosti, ne polazi naćelno takovih plesnih zabava, na kojima mužkarci na nju vrebaju, da je pohotno izrabe. Isto tako ona ne sudjeluje na plesovima, koji se plešu nećudoredno. Ona mora imati nadalje toliko samosviesti i ponosa, da odbije razvratnog plesača. Bolje je, da je skromna kao zidni cvietak. Na plesu neka osvane u pristojnoj plesnoj haljini, neka je oprezna u piću i u pušenju. Ožedni li, neka radije narući ćašu svježe vode, nego li da užitvanjem alkohola doće u pogibao, da izgubi sposobnost mirnog promišljanja. Cielim svojim ponašanjem neka pokazuje samosviestnu suzdržljivost, koja odaje, da je sposobna samo za zabavu i dolićno veselje. Prije svega mora izbjeća-

vati, da za odmora i na povratku kući bude sama s mužkarcem, jer se mora bojati, da on teži za tim, da je zavede na grieh.

I tu bi se moglo i te kako oćekivati poboljšanje mnogih nećudorednih pojava, kad bi se složile djevojke istoga mišljenja i ćvrsto izstupile protiv svake nepristojnosti i svakog lakoumlja, te pokazale, da se može i na plesu zabavljati na po-sve pošten naćin, te da je ćisto, nevino veselje ugodnije nego podraživanje omamljive pohotnosti. Ne svjetuje se nikako, da se one, koje dobro misle, naćelno klone dopuštenoga plesnoga veselja. Tada razuzdane daju ton zabave i kvare sve. Djevojke, sviestne svojega cilja, moraju nastojati, da mlade ljude uzdižu, a ne da se one dadu svladati njihovom pohotom.

ŠPORT

Svakako treba s veseljem pozdraviti, što se sada daje više važnost svim vrstama športa, bilo to tjelovježba, mačevanje, plivanje, trčanje, i t. d. Radi toga su kod mladih ljudi sušica i slabokrvnost znatno popustile. Šport je osobito važan za one, koji po svom zvanju ne rade tjelesno na svježem zraku, ili premalo. Cilj svih nastojanja mora biti: jačanje zdravlja, razvijanje mišića i gibkost tiela. Cielo tielo mora pravilno rasti, a unutarnji organi moraju se potpuno razviti. Pojačanim osjećajem snage nužno napreduje i zdravlje. Razboriti šport čini čovjeka veselim i zdravim. Prema tome je šport izvrstno sredstvo za oporavak.

Nije dakle čudo, što je pohota, koja traži da osvoji mladenačko srce na tisuće tajnih putova, otkrila u tome nastojanju povoljnu priliku, da postigne svoj cilj. Na sve je moguće načine znala svoje djelovanje u športu udesiti prema svojim željama. Po tom se mogu lako protumačiti sve nastranosti športa. Bilo bi međutim posve naopako, ako bi se zato htjelo suzbijati šport. Ukloniti treba samo njegove nastranosti.

Nastranosti dakle imaju svoj temelj u tome, šta se nečiste sporedne namjere više ili manje svjestno ušuljaju u šport. Ponajprije bi to mogla biti težnja za dopadnošću kod djevojke, težnja da bude »interesantna«, da pobudi pozornost i da na se privuče pogled mužkaraca. Daljna je pogibao u nastojanju, da se pod izlikom športa postigne približenje mužkarcu bez ikakova nadzora, čega radi može brzo doći do opasnih posljedica. Ujedno se nalaze u športu premnoge mogućnosti neprirodne pomamnosti djevojaka, koje žele, da se u svemu povode za mužkarcima. Napuštanje pak ženske biti veoma je štetno za djevojku. Najopasnije je, što se bezbroj djevojaka dade voditi nastojanjem, da u športskom ili kupaćem odielu izlažu mužkarcima na pogled svoje tielo, ili da u kupaćem odielu satove proleže s mladićima na piesku (t. zv. sunčanje na obali) ili na kupalištu, ili se u istom okolo šeću. U tom se slučaju više ne može reći da se bave športom radi športa samog, već su ga rinuli u službu pohote.

Da se kod najvećeg broja posjetilaca, t. zv. obiteljskih kupki ne radi toliko o tome, da se oni tjelesno osvježe, već o nečem posve drugom, svjedoči ova novinska viest: U nekom gradu na Rajni bila je koncem lipnja otvorena obiteljska kupka. Dnevno je bilo do 800 kupališnih gostiju, dok se 250 osoba moralo odbiti radi nedostatnoga prostora. Koncem srpnja uvela se rastava spolova kod kupanja. Uzprkos toplom vremenu broj je kupališnih gostiju iznosio u celom kołozovu ukupno 1000 osoba, dakle odprilike toliko, koliko prije u jednom danu.

Temeljno bi pravilo za djevojku imalo prema tome biti, da i kod športa treba voditi računa o njezinoj posebnosti, a prije svega o njezinom osjećaju stida. Mora se s veseljem pozdraviti spoznaja, da tjelovježba za djevojke mora biti posve drugačije sastavljena, nego li za mladiće, te se već uveo poseban način, koji odgovara ženskomu svijetu i on imade u sebi dragocjene obrazovne momente. Dok natjecanje odgovara više mladićima, to športska igra leži bliže biti djevojaka. Kod mladića se rado divimo snazi i odvažnosti, dok kod djevojke ljubkosti i gracioznosti. Prema tome će rado športašica, koja teži samo za rekordom, odbojno djelovati, jer kod toga ne računa sa ženskom vlastitosti. Liečnici pače upozoruju, da prejaki razvitak nekih mišica može imati za djevojku opasnih posljedica kasnije, kad postane majkom.

Želi li djevojka da postane kao mužko, ona napušta ženske odlike i time škodi svojoj biti. To vriedi i za sva lična nastojanja, koja žele da izbrišu razliku spolova. Ovo odricanje svoje vlastitosti imade teške posljedice za djevojku, jer nema nakon toga više nijedne odlike, koju može da pruži svome mužu kao žena. I tada se mogu čuti žalbe pravih mladića, kako se s poštenim gnjevom i prezirom tuže na djevojke-mužkarače. One su im upravo odvratne. Dakle »uspjeh« u tome pravcu ide na štetu njihovoj najdubljoj naravi, te je skupo plaćen.

Kod športa prije svega valja štedjeti ženski nježni osjećaj. Značenje i važnost osjećaja stida već je prije razrješen. Po Božjoj je odredbi on u djevojke osobito nježan i osjetljiv, jer se ona radi svoje naravne sklonosti dade voditi više čuvstvenim vrednotama, dok na mladića više djeluje razumno prosuđivanje. Prema tome je osjećaj stida najjača i glavna zaštita za nju i njenu čistoću. Ako ga izgubi gubi, svaki čudoredni oslon. Može se često utvrditi, da i mladi čovjek, pače i u nečudorednom životu radi mnogo razboritije, nego li mlada djevojka. Radi mirnijeg razmišljanja njemu će lakše uspjeti da se opet pridigne, nego li djevojci, koja nakon izgubljenoga stida

nema više ništa, o što bi se mogla uprijeti i zaustavati. Ako dakle djevojka odbaci osjećaj stida, te bez potrebe i lakoumnno svojim odievanjem otkriva tajnu svoga tiela, onda postoji velika pogibao, da ona ne će više prezati ni pred daljnim izlaganjem svoga tiela, jer je svukla stid, koji bi je od toga imao zadržavati.

Punim su dakle pravom toliko puta digli svoj glas naši biskupi i Sv. Otac protiv javne tjelovježbe i plivanja djevojjaka. A njihova se presuda osniva najprije na tome, da se izlaganjem tiela u javnosti stvara jedna neženska vrsta. Zadaća žene jest i takova ostaje, da djeluje u tišini u domaćinstvu, da činom pokazuje svoje materinstvo. Pokazivanje njihove športske djelatnosti pred neizbranim množtvom gledalaca, a nada sve utakmice i natjecanja, nastadoše samo od težnje da oponašaju i da rade isto, što i mladići. Najoštrije valja osuditi loš običaj, da se djevojke u svojim kupaćim ili športskim odielima miešaju među gledaoce.

No glavni prigovor protiv javnih priredaba leži u tome, što one loše djeluje na mladiće. Oni su navikli da vide žensko tielo odjeveno. Radi toga nenaviklo razgolićenje djeluje razdražljivo na pohotu. Zato mora biti svakoj djevojci jasno, da slobodnim odievanjem neminovano nužno prouzrokuje ovu pohotu. Kako sami stručnjaci potvrđuju, vid djeluje nada sve podražljivo. Odstraniti ove učinke, što ih vrši pogled na žensko tielo u kupaćem ili športskom odielu na naravni nagon, može samo zrio čovjek čvrstog karaktera, dok velika većina to ne će moći učiniti, a ponajmanje lako razdražljivi mladići. Razumljivo je pak, da se kod takovih priredaba nađe množstvo takovih mladih ljudi, koji bi se rado naslađivali pohlepnim pogledima na tim prikazivanjima. Pače i dobronamjerni dolaze pri tom u pogibao da podlegnu ovom razdraživanju. Tako su mi na moje pitanje priznali mladići, koji su tome prisustvovali, da su više pazili i gledali na tielo, nego na sposobnost i gipkost.

Prikazujući sve ove pogibli, htio bih osobito naglastiti: Ovim se prigovorima ne misli reći, da bi na samom mjestu došlo do grješne razuzdanosti, — ali se i to događa u divljim morskim kupalištima i sličnim prilikama, tako da slučajni prolaznici moraju biti spremni na najnevjerovatnije stvari, — nego zato, što se gledanjem u mladih ljudi tako snažno razbukti strast, da se ona kasnije nastoji zadovoljiti. Spomen na videne stvari uporno stoji u pameti, mašta odrazuje slike redom i iznosi ih u zamamljivim bojama i podražuje na popuš-

tanje. Svaki, koji je samo malo zavrio u duševni život mladića, znade, kako oni moraju da pate od ovakovih prodočbi svoje mašte. Za svakoga mladića, koji želi ostati ćudoredan, mora vriediti načelo da održi svoje misli čiste od ovakovih slika, koliko najviše može. Rieč u knjizi Jobovoj: »Sklopio sam savez s očima svojim, da uobće nikada ne gledam i ne pomislim na djevojjku«, mora za njih vriediti i u tome slučaju i na taj način, da se uklanjaju svim pogledima, kojima bi u njihov duh mogle prodrieti slike opasne njihovoj ćistoći.

Prigovara se tome, da bi bilo uputnije da se mladež privikne na takove poglede. Time da bi tielo drugog spola gubilo moć draženja pohote i ne bi više utjecalo na nj. Ovaj prigovor liepo pokazuje površan i kratkovidan način, kako se mnogo puta sudi o ovim težkim pitanjima i njihovim zlim posljedicama. Tu se posve pušta iz vida, da je silna razlika između radoznalosti i prpošnosti (Vorwitz). Prva se zadovoljava, ako dozna, što je željela znati. Posve je nešto drugo prpošnost. Njeno naime pokretalo nije želja da nešto sazna, već pohotna naslada, što teži za sredstvom razdraživanja, kojim se može uzbuditi i zadovoljiti. Prpošnost za jedan čas, ali ne trajno, jer se putenost nanovo budi i tjera prpošnost, da traži nova podražila.

Stalnim se navikama na ove podražbe može razdražljivost ipak dotjerati dotle, da ona napokon ne će imati nikakova utjecaja na pohotnu strast. No iz toga ne sledi, da bi se ona time zadovoljila, već traži jača podraživanja, da ponovno razigra otupjele živce. To nam pokazuje Grčka i Rim, to nam pokazuju već i slične prilike kod nas. Nećudorednost se time ne će protjerati, nego će biti još protuprirodnija. Upućivanje na činjenicu, da su liečnici i njegovateljice neosjetljive na draži tiela, ništa ne dokazuje. To biva naime doista samo tada, kada su posve zaposleni nastojanjem, da bolestniku pomognu, tako da je njihova pozornost time dovoljno zaokupljena, ali takova ozbiljna, plemenita namjera posvema manjka na morskim kupalištima, kod plivačkih i tjelovježbenih priredbi.

Sveti Otac Pio XI. u svibnju 1928. govorio je vrlo ozbiljno povodom takovog ženskog natjecanja u Rimu. Njemu, koji je prije izbora uživao evropski glas u alpinistici, ne može se prigovoriti, da nema razumievanja i ljubavi za zdrav šport. On je naglasio, da je mnogo o tome promišljao i molio prije nego se odlučio na taj korak, ali da je držao, da se ne bi slagao s njegovom dužnošću pred Bogom i cielim svietom, ako bi šutio-

On se tuži »da se iza 20 stoljeća kršćanstva pokazuje slabije osjećaj i pažnja za delikatne obzire koji se duguju mladim ženama i djevojkama, nego li u poganskom Rimu. Premda se Rim snizio do tako duboka pada čudoređa, da je od pobiedene Grčke preuzeo javne igre, tjelovježbena i atletska natjecanja, ipak je iz načela fizičkog i običajnog reda s čistim osjećajem čudorednosti izključio djevojke, koje su u ostalom bile izključene i u mnogim gradovima Grčke, a ova je ipak bila i te kako pokvarena«. Sveti Otac prije svega upućuje na osobito nježne zahtjeve ženskog odgoja, koji je zato osobito delikatna i potreban obzira, jer taj odgoj hoće i mora da bude posve kršćanski. Nitko pametan ne misli, da se time izključuje i omalovažuje sve ono, što treba pružiti tielu, naime: okretnost, gibkost, plemenita gracioznost, zdravlje i dobra snaga, nego se predpostavlja, da se uklanja sve, što se ne slaže sa suzdržljivošću i pristojnošću, koje su pravi ures i zaštita mladeži, te da se izbjegava svako podraživanje taštine i silovitosti.

Mora se samo kratko spomenuti, da se važnost športa vrlo često pretjeruje. To se može pokazati najprije time, kako se pretjeruje da postigne bilo kakav uspjeh, na primjer kod natjecanja za prvenstvo, a preveliki napor škodi zdravlju.

Može nadalje zanimanje i zanos za šport tako obuzeti mladenački duh, da pogazi sve druge obzire. Tako se dolazi do precjenjivanja športa, a time i tjelesnih sposobnosti. Duh i duša stoje u pozadini. Nastupa zaprepastivo dražbovanje. Ne moramo li se čuditi, ako se neki čin, na primjer, ako je netko kod natjecanja trebao za 1.8 sek. manje, nego drugi, kao »najveći događaj na cielom svijetu« odmah svuda brzojavlja, živo razpravlja i slavi. Ovakovo shvaćanje dovodi pomalo do duševne mlitavosti i zanemarenosti, što nije ni malo zavidno. Da djevojka izbjegne ovu pogibao, mora uvijek imati na umu, da je šport samo sredstvo za obrazovanje tiela i za ojačanje, ali da nije tielo već duša njen najdublji »Ja«. Nju mora ona obrazovati i njegovati s mnogo više zanimanja i pomnje.

Zajednička putovanja (izleti) mladića i djevojaka valja kao nada sve opasnu izopačenost posve izbaciti, jer oni cielu sedmicu ili barem nedjeljom bez ikakova nadzora prolaze šumama i noćivaju bilo gdje. Iz svega se lako razabire da razuzdani mladići teže za ovakovom osamljenošću, uglavnom zato, jer se nadaju, da će moći nesmetano udovoljiti svojoj pohoti. Zato im se pruža prilika na veliko. Tome ne smeta ništa, što se izleti prave u skupinama. Mladići »poznaju« jedan drugoga i

paze, da se sastaju samo istomišljenici, koji ne moraju jedan pred drugim ništa sakrivati.

Vrlo se lako može vidjeti, kako štetne posljedice prouzrokuje ovakovo zajedničko putovanje u djevojke, ako se samo površno promatraju ovakove »grupe«, negdje na putu ili na stanici. Na ovim zapuštenim ženskim nema ni traga ženskom osjećaju, dostojanstvenoj suzdržljivosti.

Dapače i tada, ako su svi sudionici puta dobronamjerni, ipak prieti opasnost. Što se reklo u poglavlju o »prijateljstvu«, vrijedi i ovdje: Učinci podražaja jednoga spola na drugi ne mogu se izključiti. K tome se valja sjetiti neugodne moći prirodnog nagona u mladića, koja može i najboljemu prirediti najtežu napast. I tako se lako dolazi do povjerljivosti, kod kojih možda u početku nema zle namjere, ali tada ide sve dalje i dalje, kako je već prije prikazano.

Dobronamjerni bi se morali već i zato odreći zajedničkog putovanja, da se oni drugi ne mogu na njih pozvati. Osim pogibli, koja im prieti, ima međutim još jedan uzrok, koji ih mora od toga odvratiti. Svatko znade, što se može dogoditi na ovakovome putovanju i što se često događa, ali nitko ne zna, da se tom prigodom nije ništa nepristojno dogodilo. I tako se djevojka zbog zajedničkog putovanja izlaže sumnji, da je i ona svoju nevinost pokopala. Ona više ne može zahtievati, da je drže nepokvarenom.

Svi su ovi navodi, da još jednom naglasimo, upereni samo protiv nastranosti športa, koji nanosi ženskoj osebini i ženskoj stidljivosti tešku štetu, a čudorednost mladića i djevojke veoma ugrožava. Svako pomanjkanje stida djevojci škodi ovdje toliko, što mladić iz toga zaključuje, da je i djevojka bezsramnog mišljenja.

Osuda ovih izopačenosti ne treba ti pomutiti veselje za zdravi šport. Ti se možeš baviti športom i uzto biti pristojna. Ti ćeš to tada učiniti, budeš li doista vazda imala u vidu samo pravi cilj šport i budeš li pazila na osjećaj stida. Brini se zato za pristojnu odjeću. Po njoj se mora odmah prepoznati, da ti znadeš, što se pristoji. Imade, kako žene uvjeravaju, pristojnih i uz to praktičnih odjela za kupanje i šport, a ima ih prostih i »nevjerojatnih«. Što se reklo u pitanju odjeće, vrijedi i ovdje. Ne kupuj nikada nešto nepromišljeno, a da si kritički ne predstaviš, kako ćeš u tome izgledati. Mora ti biti jasno, kakova treba biti odjeća, da ne povriediš svoj osjećaj, a niti osjećaj

stida drugih ljudi. Prije svega ne kupuj ništa napadno iz taštine, a onda ne daj da bi okolina mogla misliti, da ti je manje stalo do športa, nego više do toga, da na spretan način izlažeš pogledima svoje tielo.

Prije svega nastoj, da mladićima ne dadeš povoda za ne-dozvoljene misli, poglede i pohotu. Pazi da se uvijek tako vladaš, da sačuvaš svoju čast i poštenje. I ne zaboravi napokon ni kod športa na obrazovanje srca i njegu svoje duše!

ANDEO ILI ZAVODNICA

Svaki koji dublje zaviri u život i poviest, zna vrlo dobro, kako žene imaju izvanredan upliv na mužkarce — bilo u dobru ili u zlu. Poznata je rieč: »Cherchez la femme!« t. j. potražite ženu, — koja iza toga stoji. To vrijedi za sva velika djela, za najgore opačine, kao i za najveća junačka djela. Windhorsk je izjavio god.1879. na skupštini katolika u Aachenu: »Upliv je žene u svim odnosima života neobično velik. Ako proučimo poviest, moramo mi mužkarce kod temeljitoga pregleda priznati, da su žene počevši od Eve sve do današnjeg doba imale mnogo i vrlo često veći upliv na razvitak svjetske poviesti, nego li ponosni sinovi Adamovi«.

Uzrok leži u onoj Bogom određenoj osobitosti obaju spolova: »Nije dobro da je čovjek sam, načinimo mu družicu«. --- Muž, koji se razvija, a osobito već odrastao, teško osjeća potrebu dopune svojega bića. Za njega imade ženska osobitost nešto neopisivo privlačivo, zapanjujuće, umiljato, čarobno. Pomisao na ženu, koju ljubi, za koju on radi, čini, da lako podnosi sve muke, žrtve i odricanja. Za nju je spreman na sve. I upravo je začudno, kakav čudnovati utjecaj može vršiti jedna žena nad svojim mužem. Taj utjecaj može biti blagoslov, ali i nesreća, već prema tome, kakovih je ona sklonosti. Mnoge kreposti i vrline muževa samo su odraz vrline njihovih žena, posljedica njihova odgoja. Mnogi poroci i prekršaji mužkaraca iznikla su sjetva đavolske žene.

Već djevojka, koja se razvija, vrši svojim bićem, svojim držanjem, utjecaj na mladića, te ga oplemenjuje, a da to i ne sluti. On mora u doba razvitka obično teško trpjeti od napasti proti svetoj čistoći, kako to njegova sposobnost sa sobom donosi. Njega privlači strast prostotama, a ipak živi u njemu težnja za čašću i čistoćom, pače i onda ako je već i duboko pao. I događa se ne rietko, da ga je već samo pogled i pomisao na plemenitu, čistu djevojku izvukla iz pakla.

»Bio sam dosta pokvaren, ali je jedna djevojka učinila na me takav dojam, da sam izbjegavao grieh«. To priznaje jedan, koji se nije s njom nikada družio. Evo nekoliko drugih pri-

znanja: »Nedavno sam upoznao čistu i plemenitu djevojku. Time sam potpuno izgubio moje prijašnje pohotne osjećaje: mislio sam na to još samo s čuvstvom najružasnijega zgražanja. I nisam se više usudio, da ma samo i na čas s veseljem pomislim na pohotne radosti s drugim djevojkama«. «Ona me je često, ako sam bio u pogibli da sagriješim, od toga sačuvala time, što se njena slika u meni pojavila i kazala: »Sagriješ li sada, nisi više vriedan da me pogledaš«. »Ja sam i mislima grišio. Ali kada sam ugledao djevojku, njene nedužne oči, tada bih bio mogao sam sebe izpljuskati, i bio sam radi toga biesan, da sam tako što mogao samo i pomisliti«. — »Ako me spopanu ružne misli i nizka priroda sili na popuštanje, tada me kod pomisli na ovu djevojku često pograbi poštenu gnjev i upravo se gadim sam sebi«. — »Upoznao sam jednu djevojku, koju sam poštivao. Ona je bila moj anđeo i takova je još uvijek«.

Slična se priznanja čuju neprestano, a najviše slučajeva nisu oni s djevojkom imali nikakav bliži odnos. Neki nisu uopće ni govorili s njom, drugi su je sastajali samo slučajno u krugu porodice ili u sličnim prigodama. Već sam pogled na njeno čisto, plemenito, uzvišeno biće, imao je toliki utjecaj na njih, da su postali bolji ljudi. Oni su gledali ono, što su u najdubljoj dubini duše svoje tražili, vidjeli su to kao utjelovljeno prod sobom: čistoću, otmjenost, čast, smirenje i ljepotu. Taj ih je pogled, ta ih je pomisao uzdigla. Tu vriede rieči Goethea: »Ono što je vječno žensko (t. j. ono, što ženu na osobit način čini sličnom Bogu, što je njena osebina: potpuna čistoća, nježnost, dobrota i uzvišenost), to nas privlači«.

Treba međutim čuti i druga priznanja, koja pokazuju, kako nesretan utjecaj vrše lakoumne djevojke na mladiće: »Dosada nisam osjećao nikakvo poštovanje prema djevojkama. One su bile često povod mome griehu«. — «Većina današnjih mladih dama toliko su nametljive i bez stida, da to ne mogu podnositi ni gledati«. — »Često je u meni pogled na djevojku koja je izazovno sjedila, ili bila izazovno odjevena, izazvao najniže nagone«. — Svuda vidim pomužkarčenje žena. Kako lete okolo s kratkom kosom i s kratkim suknjama! Teško je onda za njih sačuvati bilo kakovo poštovanje«. — »U današnje doba ima toliko djevojaka, i iz boljih krugova, koje su toliko omamljene težnjom za dopadnošću i sličnim, da se naprosto i ne da opisati. Ovakove osobe mogu nekoga duševno gotovo upropastiti«. — «Djevojke same otežavaju da se o njima uzvi-

šeno misli«. — Već su me mnogi mladići pitali: «Ta gdje se mogu naći djevojke, koje su takove, kako ih vi opisujete?»

Može se mirne duše reći i bez pretjerivanja: »Čudoredna se vriednost muža mjeri po njegovu stavu prema ženi. Taj je stav opet ovisan o tome, kako se ona ponaša prema njemu. Gleda li je on kao skupni pojam čistoće, uzvišenosti, časti, ona će ga blago, ali sigurno uzdizati u čudoredne visine. Nastupa li ona prema njemu kao utjelovljena pohota, povlači ga u ponor zlobe i prostote, u koji tada zajedno s njim propada.

Na tebi je da biraš, što hoćeš da budeš jednom mužkarcu: anđeo — ili — zavodnica. Ti ćeš njemu biti ono, što sama učiniš iz sebe.

BRAČNI DRUG

Osobito jaku i važnu ulogu za bračnu i porodičnu sreću igra izbor bračnog druga. To je izbor za čitav život, a posljedica njegove odluke djeluje blagoslovno ili nesretno na djecu i na djecu djece, na sve potomke.

Spomenuo sam rieči Colome: »U životu muževu imaju pravu samo dvije žene mjesta: njegova majka i majka njegove djece«. Čovjek se čudi, što naprosto ne kaže »njegova žena«. Što je povod da upotrebljava ovo opisivanje? Tko poznaje osobito duhovit način prikazivanja Colome, znade, da se iza ovog opisivanja sakriva duboka misao. On hoće kazati, da muž ne smije gledati u svojoj ženi ono, što je onaj njemu, već u prvome redu mora vidjeti u njoj majku svoje djece i s njom kao s majkom svoje djece postupati.

Jedna izvanredno fina, plodonosna misao! Zato mora mužkarac kod izbora svoje družice da traži na prvome mjestu majku za svoju djecu, pa neka pazi da dađe svojoj djeci takovu majku, kakovu im on mora željeti. Isto tako ne smije djevojka, koju mladić snubi, nikada zaboraviti, da će on, ako ona njemu privoli, biti otac njene djece i kod toga mora dobro promisлити, da li je on doista sposoban, da bude vjieran i brižljiv, plemeniti otac, kakova mora poželjeti svojoj djeci. Ona se ne treba bojati, da će sama trpjeti, ako se dađe voditi ovakvim mislima. Naprotiv! Prije svega će spriječiti pogibao, da se kod izbora dađe zavesti obzirima, koji za vlastitu njenu sreću nemaju nikakova ili slaba značenja, a možda je ometaju ili razaraju.

Istina, najviše se ljudi uzimlje iz obostrane sklonosti, kako je osnovano u prirodi čovjeka. No moglo bi biti vrlo kobno, ako bi se oni slijeпо podali nagnuću, a da prije mirno ne razmisle, može li njihova veza biti temelj sretnom braku, da li može prije svega iz njega poteći zdrav i plemenit naraštaj.

Zadnjih par desetljeća stvorila se posebna grana znanosti koja se bavi nasljedstvom i utvrdila je mnoge vrlo važne činjenice. Nasljedstvo se ne proteže samo na izvanjske znakove,

kao što je stas, oblik lica, nosa, i t. d., već i na sklonost, a to veoma utječe na duševni život potomstva. Ne radi se dakle o nasljedstvu duševnih sposobnosti. To je nemoguće, jer je duša izravno od Boga stvorena i udahnuta u novo stvorena čovjeka. No duša treba tielo kao sredstvo za svoju duhovnu djelatnost, pa tako ona bitno ovisi o kakvoći ovog oruđa.

Njegova kakvoća nije dakle djelo slučaja, već je nuždna posljedica nasljeđenja. Ona ovisi o nasljednim sklonostima, koje diete dobiva od svojih roditelja. Pa i kod stvaranja ovih sklonosti ne upravlja slijepi udes, nego je svaka životna klica tako reći odrazna slika dotičnog čovjeka, pa prema tomu i nužno sadržava i njegove sklonosti, što ih je ovaj od svojih roditelja naslijedio. Mogli bismo prema tome označiti ove sklonosti (nastrojenja) kao nasljedstvo pređa, jer iskazuju dio nasljeđa i starih predaka.

Valja spomenuti, da se ne nasljeđuju sve sklonosti roditelja. Životna klica naime, kad dozrieva, dieli se u dvie polovice, od kojih se jedna izlučuje. Time dakle otpada i polovica sklonosti. Prema tome je u svakoj zreloj životnoj klici samo polovica stanične jezgre, tako da se kod sjedinjenja obih polovica opet stvara ciela jezgra. Tako se ima protumačiti da svako diete ne prima isti dio djedovskog nasljeđa, jer uvijek stoji do toga, koje su sklonosti ostale u drugoj polovici stanične jezgre. Kod jednoga se djeta iztiču više jedne, kod drugoga druge sklonosti.

Mora se međutim utvrditi, da svako diete može imati samo takove sklonosti, koje su već njegovi roditelji bili naslijedili, dakle one, koje su oni posjedovali. Obrnuto: nužno naslijedene sklonosti roditelja prelaze nasljeđenjem na njihovu djecu. Stoga nasljeđenje može stvoriti obilje plemenitih sklonosti i svojstava, ali može postati i otrovno vrelو grozne nesreće, ako stvara nakaze i manje vriedne ljude ili privodi bolest i ranu smrt.

Život treba gledati otvorenim očima, da se nađu bezbrojni dokazi za izpravnost ovih znanstvenih tvrdnja. Iztaknute osobe imaju zahvaliti svoju visoku nadarenost sretnoj mješavini sklonosti otca i majke. Istina, njih treba još odgajati. Postojeće sklonosti valja probuditi, uzgojiti i obrazovati na pravi način. Poželjno je, da se pružaju i potrebne prilike, da se ove sklonosti mogu podpuno razviti i djelovati. Tako se može dogoditi, da neko dragocjeno djedovsko nasljeđenje dolazi do pune vriednosti tek u unucima i praunucima, jer je djeci manj-

kala mogućnost da ga razviju. Uvijek se može zapaziti, da se sklonosti iztaknutih osoba nalaze već kod njihovih predaka, te se i opet pojavljuju kod njihovih potomaka.

No to nasljeđenje može pokazati svoju važnost na užasan način, ako se u porodični rodovnik ušuljaju bilo kakve bolestne sklonosti. Jasno je, da se stečene sposobnosti ne nasljeđuju tako, da jedan čovjek s normalnim sklonostima, koji krene stranputicom, svojim rđavim životom obično ne pogorša djedovsko nasljeđenje, već ga nepromienjeno predaje svojim potomcima. No iskustvo nas uči i to, da se djedovsko nasljeđenje može opljačkati utjecajem otrova na sastav klice i tim izazvati nakaznost, nagrdnu potomaka.

Osobito grozno razorno u tom pogledu utječe alkohol i to time, što prouzrokuje gubitke sklonosti, što ima za posledicu slaboumlje, padavicu i slične bolestne duševne smetnje. Dosada se još nije moglo ustanoviti, da li strastveno pušenje imade slično djelovanje na nasljednike. Prekratko je još vrijeme opažanja. No kako je i nikotin upravo tako otrov kao alkohol, može se s pravom uzeti da imade iste posljedice, ako priđe u krv uvlačenjem dima u pluća, kako se to događa u mnogo slučajeva tako omiljelog pušenja. Kod toga je najgore to, što se izgubljene sklonosti djedovskom nasljedstvu ne mogu više vratiti, dok su naprotiv bolestne sklonosti nasljedne. Nasliedena zla svojstva jesu neizlječiva, ali se dobrim odgojem neke pojave mogu ublažiti. Kod malovriednih roditelja međutim obično nije dostatan odgoj, tako da sklonosti, primjer i okolina zajedno vrlo štetno djeluje na razvitak mladeži.

Znanost, koja se bavi nasljeđenjem, izvješćuje o raznim porodicama, koje pokazuju jezovitu sliku biede, što se proteže od jedne jedine malovriedne osobe na sve potomstvo. Tako je od 709 nasljednika Ade Rukes bilo 64 duševno bolestnih, 174 lakoumnih djevojaka, 196 vanbračnih, 77 zločinaca, a od tih 12 ubojica; 142 je osobe morala izdržavati općina.

Osobito je poučna poviest dvostruke porodične loze. Neki mladić iz dobre porodice, zavede kao vojnik jednu slaboumnu djevojku, te je prepusti biedi i nevolji. Kasnije je sklopio valjan brak. 496 potomaka iz tog braka bili su bez izuzetka normalni, djelomično iztaknuti ljudi. Diete grieha, slaboumni dječak, oženi normalnu djevojku. Od majke baštinjena slaboumnost nasljeđivala se dalje, pa su između 480 potomaka njih 143 bili slaboumni 46 normalni, ostatak nepoznat ili dvojbni. Osmorica su bili vlasnici zloglasnih kuća, 24 alkoholičara, 33 čudoredno propalih, 3 zločinca. Promotrimo li ovu dvostruku porodicu,

koja je potekla od jednog mužkarca a od kojih jedna imade gotovo samo zdrave, liepe ljude, dok je u drugoj mnogo nesreće i zločinstva, lako ćemo shvatiti, kako veliku važnost imade izbor muža za sve potomstvo. Uciepi li se na porodično stablo samo jedan jedini put bolestna mladica, po njoj će se prenieti užasna nesreća na potomstvo.

Ako se to sve dobro promisli i prosudi, na koji li se način sklupaju mnoge zaruke, tada se pitamo s užasom, kako je moguće, da se mogu mlade djevojke tako neshvatljivo i lakoumnno odlučiti, kada se ipak radi o najvažnijem koraku za čitav njihov život i za dobro potomstva.

Kada seljak obrađuje polje, očisti što bolje može tlo od korova, koji oduzimlje hranu usjevu, te uzima najbolje sjemenje, što ga može dobiti. A ne bi li ljudi, kad sklupaju brak morali upotriebiti bar isto toliku pažnju, gdje se ipak radi o čovječjem životu, ljudskoj sreći, o vlastitoj djeci, najvećoj dragocjenosti, što je ima na ovom svijetu? Mislilo bi se, da se tu oni ne će bojati nikakove muke, da ne će bježati ni od kakove žrtve samo da odstrane sve, što bi moglo škoditi plemenitom plodu braka; da će učiniti sve, da dobiju zdravo i dobro potomstvo. To bi morao nositi u srcu i savjesti svaki plemeniti čovjek. Djevojka ne smije svoj izbor kod zaruka ravnati u prvom redu po sporednim, osobnim željama i probitcima. Dobrobit potomstva mora joj biti izpred svih drugih obzira. Pa ako uvidi, da bi veza, koju njeno srđce želi, mogla biti opasna za djecu, tada je dužnost njene savjesti, da pridoneše žrtvu, te da se odreće njega, a možda još i drugih prednosti.

Mlada djevojka, koja se misli kasnije udati, mora biti svjestna goleme odgovornosti, koju ima za sve svoje potomstvo. Ova joj odgovornost sama nalaže i dužnost, da plemenitim životom sačuva djedovsku baštinu, kako bi je neumanjenu mogla predati svojim potomcima. Ona se nadalje mora na svaki način sama spremati za svoju kasniju zadaću žene, domaćice i majke.

Prema tome, ona mora paziti da čuva i jača svoje zdravlje, da bude dorasla u braku zahtjevima materinstva. Svaka se bolestna sklonost razbukti ponajvećma za vrijeme trudnoće: slabost srđca, sušica, bolest bubrega, žila itd. Zato se drži načela, da što više jačaš tielo u dobu razvitka. Mnogo svježeg zraka, izdašan san, izbjegavanje svih otrova, k tome što manje razdražljiva hrana, dovoljna izhrana. Dakle: nikakovo glado-

vanje radi vitke linije, vanjštine. Što nepovoljnije djeluje tvoj posao na tvoj rast, to više moraš paziti da tielo jačaš na drugi način.

Izbjegavaj zato prije svega bezsmisleno pušenje cigareta. Tu i tamo ne može škoditi jedna cigareta, ali strastveno, neprestano pušenje jako djeluje na srce, čiju snagu treba žena u doba trudnoće i poroda. Isto tako škodi i plućima, koja se tada ne mogu dovoljno razvijati. Upotrijebi sav svoj ponos na to, da budeš u svakom pogledu vriedna djevojka, pa prepusti to glupim i taštīm djevojkama, koje se pušenjem cigareta hoće svidjeti, pa žele biti »interesantne«, a slabe i podkapaju svoje zdravlje.

No više nego tielo valja ti uzgajati duh. Iza udaje ostaje malo manje vremena za odmor, prije svega ostaje malo za duševnu sabranost. Tada treba crpsti iz onoga, što se već posjeduje. Koja ne izkoristi godine u mladosti, ta ne će zacielo kao žena doći do produblivanja za to. Ona će tada povećati broj onih površnih djevojaka, koje su do 14. ili 17. godine učile, a poslije nisu ništa više dodavale. A ipak bi svaka majka rado mnogo dala djeci za život. Odakle da uzme, kada sama nije naučila u mladosti?

Mnogi današnji nesporazumak između roditelja i djece najvećim je dielom radi udobnosti roditelja, koji se nisu naobrazili u mladosti. Ima li žena marnu djecu, koja se mnogo trse, ona im ne može ništa biti, ništa dati, ona im je posve strana. Ima li pak ljenu djecu, ta će poći njenim stopama, te će biti isto tako površna i plitka, prosječni ljudi, koji se mogu održati na površini, ako sve dobro ide, ali kod udarca sudbine zataje i propadaju.

Djevojka bi nadalje morala misliti i na svoju opremu. Koliko se bude stvar, ako se udaje na ništa, i obrnuto, kako je blagotvoran i udoban dom, kad u njemu ima što treba. Istina, štednja je teška, već radi političkih prilika i konkurencije inostranaca, a na drugoj strani djeluje razkoš zamamno sa svih strana. Mora biti čvrst karakter, da ga se odreče. Kako se malo treba, vidi se u ratno vrieme. Takova štednja nije potrebna, ali predratno je vrieme bilo udarilo upravo protivnim putem. Rublje i odjeća nisu mogli biti dosta fini i nesolidni u očima obožavateljica mode, zabavne prostorije dosta razkošne, a putovanja dosta daleko. A iza toga dolazi crna bieda, jer se nije mislilo na budućnost. Mnogi i mnogi roditelji nisu mogli dati svojim kćerkama miraz, ali oni su ih dali

izobraziti i time dali djevojci mogućnost, da sama nešto uštedi za miraz.

Djevojka se napokon mora trsiti da se izobrazī u svim granama kućanstva. Mnogo biede i nevolje dolazi u porodicama odatle, što žene ne znaju gospodariti. Pa kako bi bile spremne, kada to nisu učile! Sve misli i nastojanje mnogih mladih djevojaka teže za tim, da im bude što udobnije, da dožive nešto interesantno, da igraju ulogu mladih «dama» i da popuste svakoj namisli taštine i samodopadnosti. One nemaju volje za rad, da svuda podpomognu i nauče temeljito svaki rad, koji ih kasnije u životu čeka. Svuda se čuje tužba, da se teško ili uobće nikako ne mogu dobiti kućne pomoćnice, koje bi radile na zadovoljstvo, a ipak je, posve prirodno promatrano, »najveća prednost djevojke«, ako se ona u kućanstvu, dakako gdje se s liepo postupa, »temeljito izobrazī«. No to je mladim »damama« prenisko i tegobno, a prije svega premalo interesantno. Udobnije je kupovati uvijek nove stvari nego li staro krpati, krpati čarape, popravljati i sama si šiti rublje i haljine.

Kod svega je toga najgore to, što ovakove djevojke gube svaki smisao za kućanstvo te nemaju nikakova razumijevanja za blagoslovno veselje tihog nesebičnoga izpunjivanja dužnosti. Tada će im i kasnije biti grozno dosadan jednostavan tihi obiteljski život. One se boje materinskog zvanja, jer im se čini pun žrtava i sprečava ih da i nadalje uživaju život. Tako se takav krivi stav sve nesretnije razvija i postaje propast za djecu.

I zato treba mnogo odvažnosti i samosvjesti, da se odrečeš svih mogućih ugodnosti i da se odupreš bezbrojnim zamamljivanjima. Ta mi nismo ovdje zato, da uživamo život, već da ga koristno izgrađujemo. Tiho djelovanje uz vjerno izvršivanje dužnosti donosi mnogo više pravog unutarnjega zadovoljstva, nego sve zabave svieta. Osim toga uči sve, što je potrebno da možeš kasnije postati vrsna domaćica i da stвориš svojima udoban obiteljski život.

S druge strane ne bi smjela djevojka pokloniti svoje srce prvom mladiću, koga slučajno upozna, već treba prije dobro promisliti i razpitati se, da li bi to mogao biti dobar brak. Mnoge pak djevojke prečesto odlučuju o tom pitanju tek po svojim čuvstvima, i tu se mogu dobro primieniti Schillerove rieči: »Zanos je kratak, kajanje je dugo«. Budi na čistu, da ti ne može pružiti sretan bračni život elegantan plesač najfinije vanjštine, bezprikorna i po najnovijoj modi skrojena

i sašivena odiela. Možda je dosad izdao svoj dohodak ili zaslužbu samo za lagodan život, a za svoju kasniju porodicu nije ništa uštedio. Kako će onda kasnije s istim dohodkom, koji jedva njemu dostaje, još uzdržavati i hraniti svoju porodicu? Kako će se on moći oduprijeti udarcima krute sudbine, bolesti i t. d. ?. On se ne može odreći zadovoljenja svojih potreba, na koje je navikao. Nije naučio doprinositi žrtve. Htio bi i nadalje lakomisleno živjeti. Ni on nema nikakva smisla za tihe radosti obiteljskoga života, za udoban domaći život, pa kako da to bude plemenit, kršćanski obiteljski život?

Djevojka mora zato biti veoma oprezna kad izabira bračnog druga, da od zdravoga, dobrog oca priedu na djecu samo plemenita svojstva.

Kod ovog izbora dakle *na prvom mjestu* treba se obazirati na takova svojstva, koja obećavaju po ljudskoj uvidavnosti zdravo i dobro nastrojeno potomstvo. Prije svega je to duševno i tjelesno zdravlje. Svako od ovih obuhvaća sklonosti kao i stečena svojstva.

Mlada djevojka neka nastoji saznati po nesebičnom savjetniku, da li u porodici mladića koji je prosi, ima ikakvih bolestnih sklonosti, koji duševni smjer vlada u njoj, kakve ima vjerske i ćudoredne nazore. Isto neka si tako nastoji stvoriti sliku o osobnim svojstvima i navikama mladića, da može prosuditi, hoće li moći očekivati duševno sporazumievanje. Doduše, uobće svako žensko stvorenje imade izvjestnu sposobnost prilagođivanja drugoj osobi, tako da se žena razmjerno lako uživi u različne karaktere, te može prema tome udesiti svoj stav. Zato je najvažnije pitanje, da li je — predpostavivši kod njega zdrave sklonosti — pravi kršćanski odgoj u njemu probudio i uzgajao sve kreposti, koje osposobljuju mladića da uzmogne biti vjerman muž i dobar otac. Na pojedina gledišta, koja su osobito važna, još ćemo se obazreti.

Muž je glava porodice. Po Božjoj odredbi žena mora biti podložna mužu. To će ona rado činiti, ako ga može iz dubine štovati, ali to može ona tek tada, ako je on ćvrst značaj, religiozan muž, koji izpunja svoje dužnosti prema Bogu i prema svojim roditeljima. Svaku porodicu stizavaju brige, muke i udarci sudbine, ali samo pobožna duša može se u njima snaći i ne slomiti se pod teretom boli.

Najozbiljnije odvrćamo zato od svakog mješovitoga braka. Svaki uvjeren katolik znade, da je katoličku Crkvu ustanovio sam Gospodin Isus Krist. Sve ostale vjerske sljedbe,

koje se nazivlju kršćanskima, odciepile su se od nje i u zabludi su. Istina je, da se mogu i oni spasiti, koji su bez svoje krivnje izvan prave Crkve, slušaju li svoju savjest. Zato je svakome, nekatoliku duboko usađena u srdce odvratnost protiv katoličke Crkve, prikazane u veoma nakaznoj slici, koja ih napunja mržnjom protiv nje.

Glavni je preduvjet za pravu bračnu sreću duševno stapanje. Kako bi se pak to moglo zamisliti, ako u najvažnijim životnim pitanjima vladaju protivni nazori? U svim neprilikama života vjera je jedina prava utjeha.

Za djecu vriede još znatno teže opasnosti. Kako mora strašno djelovati na nježni osjećaj i ćud djeteta, ako otac ništa ne vjeruje od svega onoga, što mu se prikazuje kao najvažnije, kao sveta volja Božja. Kako je neutješivo za diete, kada dođe dan prve pričesti, a otac ne ide i ne može s njim dieliti sreću! Vrlo nesretan utjecaj mješovitoga braka na djecu najbolje osvjetljuje činjenica da i ona kasnije lako pristaju na mješoviti brak, k tome često bez katoličkog vjenčanja i odgoja djece, tako da već unuci ili prauunci većinom nisu katolici. Bolno dira ćovjeka, kad promatra rodoslovlje dobre katoličke obitelji i tada zapazi, kako je jednoć jedan ćlan sklopio mješoviti brak, kojim je ćiela sporedna loza bila izgubljena za katoličku Crkvu. Ćovjek se mora zgroziti kada pomisli na odgovornost, koju ovakav korak donosi sa sobom.

Još treba samo ovo spomenuti, da nekatolici drže raztavu braka mogućom, da u njih vlada vrlo lakoumno shvaćanje s obzirom na šestu zapovjed. Vrlo se često događa, da se ne drže obećanja o katolićkom odgoju djece.

Štete mješovitih brakova vrlo su teške, te se Crkva osjeća prinuđenom da ih novim crkvenim zakonom strogo brani. »Najstrože zabranjuje Crkva sklapanje mješovitoga braka« Kan. 1060. Postoji li pogibao da bi katolićki ćlan braka ili djeca, koja su katolici; mogli izgubiti katolićku vjeru, tada je mješoviti brak zabranjen i Božjim zakonom. Dade li se vjenćati jedan katolik od nekatolićkoga svećenika, izobćen je iz Crkve i brak nije valjan. Zabluda je dakle naziranje, ako neki misle, da mogu mirno sklopiti mješoviti brak, samo se moraju prije pobrinuti za dispenu. Tko lakoumno zapoćinje mješovito poznanstvo, a da ne postoji po ljudskom naziranju siguran izgled da ne prieti nikakova pogibao za vjeru katolićke stranke i djece, taj se teško ogrješuje, te bi morao u savjesti osjećati dužnost, da poznanstvo prekine.

Što se tiče zdravlja, treba prije svega biti protiv braka u rodbini. Lako se može dogoditi da u jednoj lozi postoji neko opasno nasljeđe, koje se ne pojavljuje ili vrlo slabo, dok članovi ove loze sklapaju nerodbinsku vezu. Ali u braku s rođakom mogu se sjediniti ove nesretne nasljedne sklonosti, i to može imati grozne posljedice, što narodna poslovice ovako izražava: »Rano umrieti bez potomka znači propasti«. (»Früh sterben, ohne Erben, verderben«). To može biti još groznije, ako je među bračnim parom dvostruko rodbinstvo, na pr. kad bi se među predcima brat i sestra oženili s drugim bratom i sestrom. Tada su svi njihovi potomci u dvostrukom rodbinstvu. Budući da vrlo mnoge bolestne sklonosti skrovito driemaju, te se ne daju dokazati, zato treba odgovarati od rodbinske veze i braka i onda, ako se ne pokazuje nasljedno opterećenje. Žalostne posljedice rodbinske veze i braka mogu se vrlo lako ustanoviti na selu, gdje postoje t. zv. rodbinski brakovi. Škole za slabo nadarenu djecu posjećuje u glavnome njihovo potomstvo. Veliki dio slabo nadarene, slaboumne, gluhonieme ili inače nesretne djece, potječe iz brakova među rodbinom. Zato je vrlo opravdana odredba svete Crkve što zabranjuje rodbinsku ženidbu.

U naše se doba javljaju sve više glasovi, koji zahtijevaju da se prije vjenčanja nabavi svjedožba savjestnog liečnika o zdravlju mladoga čovjeka. Prema onome, što je rečeno o spolnim bolestima, ovaj je zahtjev i ovdje posve opravdan. Koliko bi bilo ušteđeno gorkih razočaranja i teške boli, kada bi se uvijek upotrebljavala ova dobro zamišljena i čvrsto zasnovana mjera opreza.

Osobito je važno za mladu djevojku, da si po mogućnosti pribavi jasnu sliku o predživotu mladoga čovjeka, prije nego li u njenom srcu nikne osjećaj i sklonost. U tom bismo pogledu mladiće razdijelili u tri razreda:

U *prvi razred* računamo one, kojih je prošlost bezprikorna: njihovo ponašanje prema roditeljima kao i njihovo čudoredno ponašanje ne zadaje povoda ni za kakovu ozbiljnu sumnju. Nije potrebno naglasiti, da je za djevojku neobično velika sreća, ako je prosi ovakav čovjek. Samo je po sebi razumljivo, da i ona mora biti njega vrijedna.

Drugi razred sačinjavaju oni, čija je jezgra i odgoj bio dobar, ali su radi protivnih okolnosti zapali u mnoge teške prestupke. Napokon je ipak pobiedilo u njima dobro i oni se vraćaju urednom kršćanskom životu. Može se razumjeti, da se

djevojka s time pomiri, i odluči se da takova mužkarca uzme. Ali je valja svjetovati, da se ona tek tada odluči, pošto se je prije posavjetovala s razboritim, dobrim ljudima, koji je mogu uvjeriti, da se radi više o zastranjenju, nego li o zabludama, koje se temelje u sklonostima i u značaju. Osobito se opreznost preporučuje onda, ako mladić započinje uredni život tek onda, kada prosi djevojku.

Imade mnogo slučajeva, gdje mladić, koji je prije provodio buran život, najednom postaje samo zato solidan, da može postići bogatu ili inače kakovu »povoljnu partiju«. Na taj je način, na pr. uspjelo jednom mladiću da oženi mladu djevojku iz ugledne obitelji. On je polazio svake nedelje sv. Misu, primao redovito sv. Sakramente. Kada ga je prve nedelje iza vjenčanja pozvala, da pođe s njom na svetu Misu, izjavi joj on otvoreno, da je to činio s »proračunanom namjerom«, samo da je može oženiti. Zato neka ga odsada pusti na miru s vjerskim dužnostima.

U *treći razred* idu oni, koji su živjeli više ili manje javno nečudorednim životom, čiji su nazori o braku i ljubavi nizki, koliko se može samo pomisliti, a sada bilo iz kojeg razloga misle stvoriti vlastiti dom. Ne može se djevojku dosta odgovarati, da se ne udaje za takvoga čovjeka. On donosi sa sobom u brak nazore, po kojima je dosada živio i prema njima će tako i sa ženom postupati.

Djevojka se ne smije dati zavarati time, što se on prema njoj uvijek uljudno panaša. Vrlo često nastavljaju ovakovi razvratni ljudi svoj nečudoredan život za vrijeme zaruka, a možda i u braku. Još bih jednom upozorio, da upravo djevojka gleda ideal u onome mladiću, kome je darovala naklonost, a njegove odlike, koje na nju djeluju, čine joj se kao u njemu utjelovljene. Zaljubljenošću se ova slika bezgranično povećava, a iza vjenčanja dolazi bezgranično — razočaranje.

Kako liečnici vele, potrebna je sva nježnost plemenita muža, da svojoj mladoj ženi objasni, da predanje određeno od Gospodina mora biti izvor ljubavi i znak duševnog stapanja. Odakle bi mužkarac s ovakovim predživotom došao do ovako visokog shvaćanja za ovu plemenitu nježnost, kada je gledao i gleda u ženi u prvom redu sredstvo za zadovoljenje svoje putene naslade? Ne smijemo se stoga čuditi što imade žena, koje se nalaze u duševnoj bolnici, jer su tek iza vjenčanja uvidjele, za čim je zapravo mužu bilo stalo u braku. Druge nisu imale iza udaje nikada više ni jednog sretnog časa, jer su spoznale, uz kakovu su nakazu vezane cio život.

Čuj, što kaže jedan od najznamenitijih liečnika za živčane bolesti, Dr. Forel: »Meni je poznat cio niz slučajeva, u kojima je surova i prosta požudnost mladoga muža ne samo prouzročila, da se sanjarska ljubav djevojke prometnula u najdublju ogavnost mlade žene, već je prouzročila, kod nje i poremećenje uma. Još gore djeluje kad mlada žena naknadno otkrije bezstidno mišljenje muževu u pogledu seksualnog obćenja i ljubavi uopće. Tada nastaje u ženskoj duši teška borba s razočaranjem i izgubljenim iluzijama i ljubavnoj sreći, često se brzo uguši uzvišena ljubav žene i onda se može raditi samo o podnošenju i trpljenju.«

Ovdje prieti ženi još i daljna pogibao, a na koju smo upozorili već u članku »prijateljstvo«. Kod neljubljenoga muža žena ne nalazi nikada zadovoljenja, budući da pri svemu mora biti sa svojim srcem. Težnja se prema tome uvijek nanovo budi, ali se nikada ne smiruje. Ako se ona sada susretne s nekim drugim mužkarcem, koji joj odgovara, može se u njoj razbuktiti tako strastveni zahtjev za njegovom sklonosti, da ona ne će mirovati i ništa propustiti da ga ne predobije za se. Ako dotični mužkarac nije čovjek, počinje preljubni odnošaj sa svim kobnim posljedicama.

Osim toga brak nije nikakav neprekidni lanac spolnih užitaka. Ako i pruža mogućnost da se zadovolji spolni nagon na dopušten način, to ipak nipošto ne dopušta neograničeno izpunjenje svih njegovih želja. Ponajprije zahtjeva prava ljubav nježnu obzirnost na želje i prilike žene. Kruna je ljubavi i čuva je. Nadalje dolaze časovi i okolnosti, koje traže podpunu suzdržljivost muža, a to mu je i dužnost. Oni muževi, kojima to nije dovoljno jasno, ti si prema tome nisu prisvojili potrebno svladavanje, te mogu svojoj ženi učiniti život nepodnosivim sa svojom bezobzirnošću i svojim zahtjevima. Odatle dolazi da u svakoj od posljednjih godina imade u Njemačkoj oko 30.000 raztava braka?

Moralna bi zato svaka djevojka — ako joj mladić nije već dulje poznat iz obiteljskoga saobraćaja — izpitati preko roditelja, braće ili koje druge povjerljive osobe, podpunu istinu o predživotu, da joj se oči ne otvore tek onda, kada je već prekasno.

Za bračnu je sreću napokon vrlo potrebno, da se oboje dobro razumiju i istinski ljube. Prevelika razlika u odgoju i načinu naziranja prečesto sprečava, da se bračni drugovi duševno zbliže. Uvijek iznova osjeća na pr. fino odgojena stranka

odbojnost od prosječno naobražene. Zato je i opravdan zahtjev izvjestne jednakosti staleža, ma da u povoljnim slučajevima može biti i izuzetaka, a staležki ponos ne smije preusko povući granica.

Pod pravom se ljubavi ne smije razumievati »vruća ljubav« zaljubljenih ljudi, koja se često vrlo brzo ohladi, dapače se može izroditi u nesklonost i mržnju, već se misli duboka međusobna sklonost koja se očituje u uzajamnom uvažavanju, dobrohotnosti i u dobrim djelima. Ovakova ljubav u prvom redu ne traži sebe i svoju prednost, već dobrobit drugoga. Ona se trudi, da bude ono i daje ono, što zahtjeva dobrobit ljubljene osobe.

Ovdje treba uzeti u obzir, da čovjek nipošto ne ljubi najviše one, od kojih prima mnogo dobra, pa ni one, koji mu izpunjaju sve njegove želje, već mnogo više one, za koje se on muči i žrtvuje i kojima on čini dobro. Razmaženi su ljudi ponajviše nezahvalni i naplaćuju pretjeranu nježnost ravnodušnošću ili bezobzirnošću. Prava se ljubav ne očituje samo uslišenjem, ona se može kadkada još više očitovati time, da odbije ljubljenoj osobi izpunjenje neopravdanih želja i žrtvuje joj vlastite. Samo tada, ako oboje postojano rade, što može unaprijediti pravu sreću drugoga, samo onda će njihova uzajamna ljubav biti ojačana i produbljena.

Ova se nesebična ljubav mora naučiti. Ona ne dolazi sama po sebi. Snaga se za nju postizava tihim, požrtvovnim vršenjem svoga zvanja, junačkim svladavanjem samoga sebe i spremnom poslušnošću u roditeljskoj kući.

Iz ovih se navoda jasno vidi, da se ovo mora dobro promisliti, prije nego je nastupio osjećaj »zaljubljenosti«, jer je ova kadra čovjeka tako zasliepiti, da je uvjeren da će sadanja sklonost ostati stalna, i da sve nebeske vrline, koje on misli da vidi na ljubljenoj osobi, nju zaista rese. Ova je pogibao osobito velika za djevojku radi njene osobitosti. »Ovaj juriš sklonosti kvari sud«, kako kaže jedan liečnik, »pušta da se pregledaju najjače pogrješke, sve se bojadiše nebeskim bojama, jednoga »zaljubljenoga« čovjeka ili dvojicu zaljubljenih uzajamno zasljepljuje i sakriva svakomu pravu nutrinu drugoga«. Istom kada prođu prvi dani, tada se osvieste, razvija se prava ljubav ili ravnodušnost, ili pače mržnja ili opet izmješano miešanje ovoga trojega, već prema tome, što više odgovara. Iz toga je razloga naglo zaljubljivanje uvijek opasno. Samo dublje i dulje poznanstvo obojice s nekom izvjestnosti dopušta nadu, da će brak biti trajno sretan.

Prema tome mlada djevojka ne može nikada biti dosta oprezna i suzdržljiva, kad prvi put osjeti sklonosti srдца. Tada treba da sačuva podpunu prisutnost duha, da joj nagnuće ne osvoji na juriš srće, da joj ne smrači moć mirnoga promatranja i ne sputa joj volje. Izkustvo uči, da se mladi ljudi, kad su jedno u drugo zaljubljeni, nalaze u takovom stanju, da niti mogu samo mirno prosuđivati, a još su manje pristupaćni razlozima razuma. »Ljubav je sliepa«, kaže narod. Time dolaze često još i tjelesna svojstva, koja probuđuju dopadnost: sad boja glasa, sad kosa ili pogled ili inače koja druga liepa vanjština. Kada je već život takav, tada mora svaka djevojka naučiti da drži svoje srće zatvoreno protiv ovakovih podražaja pohote i ne dopusti da utječu na nju. Ona mora biti sposobna da mirno obći s mladim ljudima, kojima se sviđa, a da pri tom i ne pomišlja, da bi im dala kakav izraz svoje sklonosti. Samo će tada moći nepomućenom snagom prosuđivanja i neoslabljenom voljom promisliti, da li mladić, kome je njeno srće sklono, posjeduje potrebna svojstva, nuždna za osnutak sretnoga braka. Istom tada, kad dobije pozitivan odgovor na ovo pitanje, može otvoriti svoje srće.

Moram još spomenuti, da djevojka tek tada treba da misli na udaju, ima opravdan izgled, da to može biti u dogledno vrijeme. Liečnici oznaćuju za djevojku dobu od 22 godine, za mladića nekoliko godina više, kao onaj čas, kada je duševna i tjelesna zrelost toliko usavršena, koliko zahtieva poziv otca i majke. Prerani brak smeta još nezrelome razvitku i može na pr. kod žene pospješiti preranu uvenulost.

Već sam upozorio na mogućnost da se djevojka obiteljskim saobraćajem prerano upozna s mladićem, pri čemu se pokaže, da se oni dobro sporazumiejevaju i misle da se poslije uzmu. Tome se ne može ništa prigovoriti, dok to oni oboje uglave i ćvrsto se drže odluke, da ne smiju za to vrijeme nikako bliže pripadati jedno drugome. Takovo je druženje bio mnogima ćvrst oslon u rapastima. Nije njima stalac da već sada okušaju ugodnosti obostrane sklonosti, već žele jedan drugoga čekati, dok budu mogli sklopiti vezu za ćitav život.

Napokon, zarućnićki se odnos mora svladavati obostranom odlukom, da netaknuti stupe pred oltar, da Gospodin blagoslovi njihovu vezu. Ćastna je duždnost mladićeva da drži na uzdi požudu prirodnoga nagona, da nevinost i ćast njegove vjerenice ne bude njegovom žrtvom, ali i djevojka ima duždnost izbjegavati sve, što bi moglo razulariti strast mladoga ćovjeka, i upotrebiti sav svoj utjecaj, da se on svladava.

Kao divan uzor plemenite ljubavi za kršćanski braćni par jesu Tobija i Sara. Tobija je obićavao moliti Gospoda: »Ti znadeš, Gospode, da ne uzimljem iz pohote moju sestru (po biblijskom naćinu govora isto što i roćakinju) za ženu, već samo iz ljubavi prema potomcima, koji će slaviti Ime Tvoje u sve vieke« (Tob. 8, 9). A Sara govori: »Ti znadeš, da nisam nikada željela muža i da sam dušu saćuvala od svake pohote. Ali pristala sam da uzmem muža od straha pred Tobom, a ne na moje zadovoljstvo« (Tob. 3, 16, 18). Oni su se tada iza vjenćanja još tri dana suzdržavali od braćnoga općenja, da izmole Boždji blagoslov. Slićna odluka doniela bi osobito mladome ćovjeku blagoslov Boždji, kada bi išao i povrh odluke, da saćuva vjerenicu ćistuu, i tu odluku još jaće utvrdio u svojoj volji.

Za vrijeme vjeridbe se odlućuje, kakovi će kasnije biti braćni odnosi. Ti ćeš u braku zauzeti ono mjesto, koje si si prije osvojila. Radi se o tome, da li ćeš biti doživotna drućica ili robinja pohote svoga muža.

Prema svemu, što si ovdje ćitala, ti se ne ćeš ćuditi, ako prirodni nagon u mlada ćovjeka strastno teži za zadovoljenjem. Gdjekoji put mladi ljudi moraju dugo čekati, dok se mogu uzeti. Zato se i može lako protumaćiti da pojaćana sklonost sve žešće teži za prirodnim izraćajem. No kako je zadovoljenje spolnoga nagona dozvoljeno samo u braku, to se treba boriti i odricati, da se vjerenićko stanje ne okalja teždkim griesima.

Mnoga se mlada djevojka dade zaluditi strahom, da će svoga izabranika izgubiti, ako ne popusti njegovoj želji. Ćinjenica je, da su mladi plemeniti ljudi — koje je zavela strast, te su stavljali vjerenici nećudoredni zahtjev — bili sretni, kada je ona ostala stalna, i ponosni, da su našli tako divnu djevojku. Isto je tako nadalje ćinjenica, da i oni mladići, koje je oćuzela strast, ipak izjavljuju: »Nikada ne bih uzeo djevojku, s kojom sam se zaboravio«. — Neki mladi ćovjek, koji je imao poznanstvo, sastane jednog dana svoga prijatelja i izprića mu, da se poznanstvo razišlo. Prije nekoliko dana on se s njom zaboravio. »I zato je ona ućinila svemu kraj?« — »Ne ona, već ja! — Ja sam odlućio, da je netaknutu poveden pred oltar, ali sam se prije nekoliko dana napio i dao sam se zavesti. Naćin, kako je ona na to pristala i meni se podala, toliko mi se zgadio, — ne, nju ne mogu više uzeti za ženu!«

Događa se takoćer neriedko, da mladići u poćetku doista namjeravaju da djevojku oćene, ma da su od nje zahtievali,

da se već prije poda, ali, pomalo sve više nestaje štovanja prema njoj, jer se tako lakoumno predala, te bilo iz kojega povoda prekinu svako poznanstvo.

Ako li bi pak mladić napustio saobraćaj, jer ti ne čiš da griješ, budi sretna! On te nije dostojan! Kada bi u njega bilo i malo plemenitosti, bio bi s tobom ponosan. On te osavlja, jer nećeš da se poniziš, da budeš robinja njegove pohote. Bolje je da se ne udaš, nego da budeš rokinja jednoga razuzdanca!

Djevojka, koja se za vrijeme zaruka daje upotriebiti od mužkarca, koji ju doista kasnije uzme za ženu, može s najvećom sigurnošću računati, da je i u braku ne će poštivati i da ne će imati nikakova obzira, već će je i nadalje smatrati onim, do čega se ponizila, naime — predmetom svoje pohote. Ako se sada nije mogao suzdržati od teškog grieha iz uzvišenih obzira na čast i nevinost svoje vjerenice, u braku će još više šutjeti svi viši obziri.

Želiš li dakle, da muž u braku postupa s tobom nježnom obzirnom ljubavlju, tad moraš mladića odgojiti tako, kako je potrebno, da ti je on već sada izkazuje. Ti mu moraš tvojim odievanjem, tvojim ponašanjem uliti poštovanje prema ženskoj časti. Prije svega važno je da se kod vaših sastanaka ne ograničite na to, da pokazujete riečima i milovanjem svoju sklonost, nego da se što više ozbiljno pozabavite osnovama za svoju budućnost i drugim životnim pitanjima. Promislite, kako da dođete do liepog, udobnoga doma, izbjegavajte sve što je nevaljalo, prije svega pak svaku lakoumnu rieč o seksualnim pitanjima.

Prema onome, što je rečeno već prije, jasno je, da u povjerljivom zajedničkom sastajanju leže najveće pogibli za nevinost. Zato traži kršćanski čudoredni zakon, a u katoličkim krugovima vriedi kao zakon pristojnosti, da zaručnici izbjegavaju da budu sami i da spavaju pod istim krovom. No to ne izključuje da idu zajedno na šetnju i to onuda, gdje ih drugi vide, ili da su zgodimice tamo, kamo svaki čas može netko nađoći. Sviest, da ih drugi mogu promatrati, neka ih čuva pogibli da se zaborave. Plemeniti mladi ljudi ne smiju ovaj običaj pristojnosti smatrati kao dosadnu ogradu, već kao dobro došlu pomoć, koja ih čuva od ludosti i nesreće. Već radi dobra primjera morali bi se savjestno držati ovih propisa, ako već misle, da za njih ne postoji opasnost. Da zaručnici, koji još drže do svoje časti, ne smiju nikada ići sami na putovanje, suvišno je gubiti rieči.

DJEVIČANSTVO

Nisu sve djevojke pozvane, da stupe u sveti ženitbeni stalež, u brak. Zbog prilika, što je časovito njihov broj veći nego li broj mladića, mnoge se ne mogu udati. Druge se dragovoljno odriču braka, bilo iz kakvog zemaljskog ili sasvim idealnog uzroka. Tako se može svuda naći djevojaka, koje se upravo herojski žrtvuju za druge. Jedne smatraju svojom životnom zadaćom da podupiru svoje stare i bolestne roditelje ili da preuzmu brigu za svoje mlađe sestre i braću; druge se pak posvećuju odgoju djece, njezi bolesnika i sličnim zadaćama. — Već je opetovano spomenuto, da će one samo tada imati ono pravo nutarnje zadovoljstvo, ako si odrede životni zadatak, kome će se posvetiti celim svojim bićem. U njihovome materinstvu, koje vuče svoju bit i svoju snagu iz njihova ženstva, a ne iz bračnoga stanja, leži uvijek prava vriednost žene, i samo tada mogu učiniti nešto veliko, kada ga mogu razviti. Inače postoji opasnost, da budu nakaza pravoga ženstva.

Neudavanje nije istovjetno s Bogu posvećenim djevičanstvom, o kome hoću govoriti. Crkva je izjavila, da je ovo zadnje uzvišenije od braka, dakle još ne vriedi nikako za sve neudate, osobito tada ne, ako je uzrok neudavanja udobnost, težnja za užitkom, strah pred teškoćama materinstva, ili opet želja da ostanu nevezane, ili pak ako se djevojka ne može udati protiv svoje volje. Ova se hvala proteže samo na djevičanstvo, koje je izabrano dragovoljno i na slavu Bogu zavjetovano, iz viših, nadnaravnih obzira »radi kraljevstva nebeskoga«, kako kaže Spasitelj. Kada bude u sliedećem odlomku govora o »djevici«, tada će se ova rieč upotriebiti samo u ovome smislu.

Zavjet je djevičanstva više nego nakana ili odluka. To je obećanje učinjeno Bogu, da ćeš ostati uvijek djevicom. Od toga zavjeta može odriješiti samo Sv. Otac, ako je položen bezuslovno i iza navršene 18. god. života. Povreda djevičanstva teškim griehom bila bi ujedno svetogrđe. Prema tome morala bi svaka djevojka, koja se osjeća zvanom da položi zavjet djevičanstva, ponajprije obaviti dulje vremena kušnju pod vodstvom

izkusna duhovnika. One, koje ulaze u red ili vjerske zadruge, također se godinama prokušavaju prije nego li im se dopusti da polože vječni zavjet. Ona bi se mogla zavjetovati na čistoću najprije na godinu dana, a tada zavjet ponoviti, dok ne spozna i ne dokaže da će moći svoj zavjet zauviek održavati. Bez posavjetovanja s izpovjednikom i bez temeljitog izpitivanja same sebe, položiti ovaj zavjet zauviek samo radi časovite pomisli, bilo bi nerazborito.

Što dakle znači, da djevičanstvo mora biti odabrano »radi nebeskog kraljevstva«, da bude uzvišeno iznad braka? Koji su to razlozi, što su djevojku ponukali na tu odluku?

Doista je čast materinstva velika, neizmjereno velika. Ta ono dopušta ljudima da budu na izvjestan način sudionici stvaralačke moći Božje. Krist ga je sv. sakramentom oplemenio i posvetio. Ta čast donosi i izpunjenje prirodne težnje svake djevojke. Prema njezinoj prirodi — duševni je nagon u nje osobito jako razvijen — ona teži ponajprije za plemenitim, vrijednim mužem, koga bi mogla poštivati, kod koga bi se osjećala zaštićenom. No prije svega: čeznuće i želja pravežene jest dom pun djece. Ona svuda hoće da prispije svojim srcem, i nikada se ne osjeća sretnijom, nego kada može u vlastitom kućanstvu po svojoj volji upravljati i raditi, kada može muža i djecu, brigom i ljubavi obavijati i usrećiti ih.

Kako je god ovo nastojanje liepo i plemenito, ono je ipak jako veže uz ovu zemlju. Svagdanje joj brige za kućanstvo gotovo posvema oduzimlju njezino vrieme, njezin interes, njezinu snagu. Ona se u njima posvema iztroši. Osim toga donosi bračni zajednički život osjetne užitke, koji — i ako su očišćeni plemenitom ljubavlju — ipak nisu čisto duševni. Postoji pače pogibao da duh u braku dođe u ovisnost tjelesnih želja. Ove traže da čovjeka povuku niže, tjeraju ga na pretjeranosti, na zloupotrebu onoga, što je dozvoljeno. »Oženjeni trpe mnogo od tjelesnih patnja«, veli sv. Pavao.

Što je duša plemenitija, to bolnije osjeća teret zemaljštine. Ona bi bila najsretnija kad bi se oslobodila posve od svjetskih briga, da posveti svoje srce samo uzvišenim stvarima. Ne treba se zato čuditi, ako se odlične duše odluče, da se odreknu svega što je zemaljsko, da oslobode svoje srce od svega što ovisi o dobrima zemaljskim, te da svoju ljubav posvete jedino Sinu Božjem, tako da mu pripadaju dušom i tielom, te da postanu Njegovom zaručnicom. I samo u Njegovoj službi i iz ljubavi prema Njemu hoće da izvršuju svoje materinstvo.

Davno je to izrečeno u molitvi breviara riečima sv. Agnete: »Ljubim Isusa Krista, koji me vodi u dom kao zaručnicu, čija je Majka Djevica, a čiji Otac ne pozna žene. Ljubim li Ga — čista sam; dotičem li se Njega — ostajem nepovređena; primam li Ga — ostajem djevica. S Njime sam zaručena, kome anđeli služe, čiju ljepotu obasjava sunce i mjesec. Samo Njemu ostajem vjerna. Njemu se predajem svom ljubavlju svojom. Moju je ruku i moj vrat uresio dragim kamenjem, a kao naušnice darovao mi neprocjenjive dragocjenosti. On mi je pokazao svoje neuzporedivo blago, koje mi je obećano. Ukra- sio me divnim blistavim draguljima, i na čelo mi utisnuo znak, da ne pripadam nikome drugome, nego Njemu samome. Na prst mi je nataknuo prsten, a na glavu stavio divni diadem.« I kada su je vodili na stratište da umre mučeničkom smrću, razširi ona ruke svoje prema nebu moleći srdačno: »Gledaj, dolazim k Tebi, koga sam ljubila, koga sam tražila, za kojim sam uvijek težila. Moje tielo, kojim bi se mogla ljudima dopasti, neka propane, jer mi nije stalo, da se drugima svidi! Tebi pripadam, moj Isuse, za kojim čeznem svim srcem svojim.« A s neba nama dovikuje: »Za čim sam težila, to sada vidim, čemu sam se nadala, sada imam, s Njim sam sjedinjena na nebu, koga sam na zemlji svom dušom ljubila:«

Ovo dragovoljno i iz ljubavi prema Bogu odabrano i Njemu zavjetovano doživotno djevičanstvo je plemenit cviet čistoga mišljenja i svesrdne ljubavi prema Bogu. Ona ne pita, što mora Bogu dati, već koliko može dati. Nezadovoljna s običnim stvarima, diže se visoko stazama savršenosti i nalazi svoje veselje u tom, da više učini nego se traži.

Zadaća je čovjeka, da se u slobodnom samoodređenju podlaže Božjoj volji, da se bez obzira predaje Bogu, te Ga tako veliča. Djevica to izvršuje na osobit način. Ona se ne predaje Bogu samo toliko, koliko to On zahtieva, već se Njemu na veću čast i slavu odriče svakog veselja i užitka, koji bi si mogla priuštiti, a pri tome i nadalje ostati u Božjoj milosti.

Najveća je odlika čovjeka da je slika Božja, slika čistoga duha. On treba to u svome životu dovesti do izražaja tako, da u njemu duh vlada, i sve nisko podvrgava njegovoj volji. Djevica, ne samo da nikada ne izpunjava nedopuštenih tjelesnih želja, već se tako daleko udaljuje od tiela, da i za same u braku dozvoljene sjetilne užitke nema interesa i lako ih se odriče. Svoju sreću traži izključivo samo u Bogu i samo u uzvišenim stvarima nalazi svoju radost. Što je moguće duhov-

nijim životom želi da se što više sviđi svome nebeskome zaručniku.

Što krepitosti zahtievaju, to njoj nije dosta. Ona polazi i dalje. Mudrost upoznaje pravu dobrotu, Bogom rasvjetljena odabire ono, što je bolje. Pravednost daje svakome svoje, ona daje još više. Umjerenost ravna tjelesne užitke glasom savjesti, ona se odriče i onoga, što joj zavjet dozvoljava. Jakošću stalno podnosi svako trpljenje, nadvladava teškoće, dragovoljno preuzima veće žrtve i borbe. Darežljivost i revnost u dobru slave u njoj sjajno slavlje. Odlike čudorednosti i čistoće privodi k najljepšem razvitku. Što Bog ne zapovjeda, već samo savjetuje, to je njoj upravo drago. Ona obično kruni svoje djelo time, da stupa u koji red i da se tamo sasma posveti službi Božjoj.

Snagu za ovu žrtvu nalazi u razmatranju nebeskih stvari, koje joj svojom ljepotom, svojim miljem posve izpunjuju srdce, tako da nema mjesta ni ikakvog razumievanja za čisto zemaljske radosti. Svoj oslon nalazi u oduševljenju za uzvišene ciljeve, kojima se posvećuje iz ljubavi prema svome božanskom Vjereniku Isusu Kristu. Snagu za ovakav uvijekobnavljani život žrtve i podpune predanosti crpe u dnevnoj sv. Misi i sv. Pričesti, gdje se Sin Božji iz nepojmljive ljubavi za nju žrtvuje i daje joj se za hranu, te se s njome najtjesnije sjedinjuju. »Žrtva za žrtvu, predanost za predanost, ljubav za ljubav«.

Krist obećaje djevici stostruku nagradu na zemlji (Mat. 19, 23). Za sve, čega se odreće, bit će obsipana višim duhovnim radostima. Istina, to je za nju velika žrtva, što nikada ne će darovati svoga srдца mužkarcu, već će cieli život ostati sama. U ljubavi prema svome nebeskome Zaručniku nalazi ona zato preobilje blaga milosti. Njemu posvećuje cio svoj život ljubavi. U svim nevoljama može naći kod Njega svoje utočište i dnevno se s Njime sjediniti u sv. Pričesti. Kod Njega nalazi duboki mir duše koji joj sviet svojim radostima ne može dati (Iv. 14, 27). Ne tište je brige za porodicu sa svojim nemirom, strahom, nadama, očekivanjem, razočaranjima. Bezbroj obzira mora imati žena prema mužu, djeci, njihovim željama, osebinama, pogrješkama, njihovom zdravlju, naobrazbi, napredku, rodbini, vanjskom položaju obitelji. Djevica je slobodna, nezvana. Njezino je srđce prosto od svega svieta, zemaljskog i ljubavnog života s njegovim stalnim nemirom, bolestima i bolima. Time joj ostaje mira i snage duha, koji je nesmetan i nije povučen u sudioništvo.

Tako je djevica slobodna od mnogih spona, te se može uzdignuta i ojačana nerazdjeljivošću i duševnom snagom posvetiti s mnogo većom predanošću i izdržljivošću uzvišenim zadatcima, koji je čekaju u službi Božjoj. Odričući se braka ona se ujedno odriče svih plemenitih nagona, koje je Bog povezao s ljubavlju prema mužu i djeci, tako: požrtvovne ljubavi, materinske skrbi, te se može posve posvetiti službi odgoja djece, njegovanju bolesnika, siročadi i drugih, koji trebaju pomoći. — A po sv. Pavlu može bračni život da bude zapreka ozbiljnoj molitvi (Kor. I. 7, 5). »Tko je neoženjen, brine se za Gospodnje, kako će ugoditi Gospodinu, a koji je oženjen, brine se za svjetsko, kako će ugoditi ženi, pa je razdijeljen« (Kor. I. 7, 23, 33). Na ovaj se način uklanja sve, što bi moglo narušiti duševni mir, a unapređuje sve, što mu služi. Uzvišeno nastojanje sa svojim uspjesima i divnim planovima pruža duši najplemenitije, najčistije radosti i užitke.

Krasna je nagrada djevičanstvu čast, odlika, čime ih razveseljuje Sin Božji. One osvjetljuju na najsajjniji način njihovu divnu ljepotu i napunjaaju srđce djevičino dragocjenim uzvišenim čuvstvom i neizrecivom ugodnošću.

Mnogih se stvari Spasitelj odrekao od jaslica sve do smrti na križu. Tek jednoga se nije odrekao: pogleda na ljljan netaknuta djevičanstva. Htio je, da ga gleda, kada je prvi puta otvorio oči u betlehenskoj stajici, pogled na nj trebao je da ga osveži, kada se odmarao u Nazaretu nakon dnevnog posla i još ga je jednom htio vidjeti, prije no što je sklopio svoje umiruće oči na drvu križa. Tako prekrasnu ljepotu i privlačnosti imade za Nj neokaljana čistoća, da je svoju sve-mogućnost upotriebio za jedno jedincato čudo, da Marija ostane Djevicom kad postane Njegovom Majkom. Niti jedan nehotični pokret pohote nije smio oskvrnuti njeno sveto tielo. Samo na srđcu posve bezgrješne Djevice osjećao se dobro.

Svi, koji su mu za života bili u blizini, počim othranitelj, preteča, apostol-ljubimac, svi su oni bili djevičanske duše. Među svojim je apostolima trpio kradljivca-izdajicu, ali nije trpio nijednog čovjeka, koji ne bi bio čist. On dopušta da Ga nazivlju buntovnikom, zavodnikom naroda, bogohulcem, pijanicom, da je obsjednut vragom ali nije dopustio, da itko dirne u Njegovu neoskvrnjenju čistoću. Kako su mu draga nevina djeca! Kada njih vidi, zaboravlja na svoj umor, u njihovoj nazočnosti srđce Mu se napunja milinom. A na nebu je konačno, kako izjavljuje sv. Ivan, jedna četa, kojoj se na čelu blista

ime Jagnjeta, i ona pjeva novu pjesmu, koju nitko ne zna pjevati. To su one duše, koje su dušu i tijelo uvijek sačuvale u djevičanskoj čistoći. Zato sada i sliede Janje, kudagod Ona ide. Bez ljage stoje pred prijestoljem Božjim (Dj. ap. 14. 1. ss).

Čovječanstvo bilo je zapanjeno na ovu viest. Prvi put prepoznalo je visoku cijenu, divnu ljepotu ove kreposti, jer joj je Sin Božji dao toliku prednost. Ako i jesu i kod poganskih naroda prinosile žrtve izvjesne djevice, koje su visoko štovale, radilo se tu samo o vanjskom, sasvim prisilnom neudavanju, koje ne bijaše doživotno. Razumijevanje za nutarnju ljepotu i uzvišenost svojevolutno odabranog djevičanstva iz ljubavi prema Bogu, ostalo je njima nepoznato. Krist je ovu krepost presadio na zemlju. »Ona potječe iz neba, gdje nema braka (Mat. 22, 30). U vrtu Crkve, i to samo u njemu, procvali su mnogobrojni ljiljani, te su svojom prekrasnom bjelinom i divotnim mirisom očarali svijet.

Ti si srdce i čuvstvo pasla na ovoj divoti. Oduševljeno je duša udisala divni miris ove kreposti i osvježivala se na njenoj snježnoj bjelini. No čovječji je jezik, preslab, da doličnim riječima slavi ovu neopisivu čarobnost i dragost djevičanstva. Ne bi li i ti mogla živjeti u društvu ovih plemenitih duša? — »Ne shvaćaju svi ove riječi do oni kojima je dano« (Mat. 19, II). Držiš da nisi zvana? Ili se još nisi odlučila? Međutim, i ti pripadaš u ovaj vrt ljiljana čistih duša, sve dotle, dok ti desnicu ne uresi vjenčani prsten od Crkve blagoslovljen, i ne uvede te u Božji vrt kršćanskog braka.

Šapuće li ti tvoje srdce: Pripadam među odabrane? Držiš li da čuješ ove riječi: »Čuj kćeri, pogledaj i obrati k meni uho svoje, zaboravi narod svoj i dom oca svojega. I Kralju će omiljeti ljepota tvoja; jer je on Gospodin tvoj, i njemu se pokloni.« Tada uzdigni svoj duh u svietle visine, gdje odabrana četa sliedi Jaganjca, i moli se za snagu, da očuvaš neoskvrnjeno svoje tijelo i srdce!

TVOJ UZOR

Mi se ljudi moramo često truditi i upotrebljavati razna sredstva da postignemo neki cilj. Božanskoj je pak mudrosti vlastito, da oživotvoruje bez muke jednim sredstvom najraznovrstnije ciljeve. Najdivnije se to očituje u kršćanstvu. Uzimljem jedan zaključak Božji, njegovo utjelovljenje po Prečistoj Djevici. Marija Mu je ne samo dala čovječju narav, već po planu Božjega spasenja, Marija izpunja velike i najraznovrstnije zadaće. I ovdje se ograničujem na njezino značenje kao najdivniji uzor za sav ženski svijet.

Marija nam ponajprije očituje pravu *veličinu* i *dostojanstvo* svakog čovjeka.

Predstavi si, da si usnula osobiti san. Bog da je stvorio tvoju dušu davno prije rođenja tvojih roditelja. Ti si kao anđeo, koji može svuda lebdjeti nevidljivo na zemlji. I Gospodin ti kaže: »Prepuštam ti posvema, da se rodiš od roditelja, koje želiš i u prilikama, kakve želiš, da odrasteš. Reci mi samo svoje želje i učinit ću sve kako želiš.« Ti sada razmišljaš, što sve treba da pokloniš svojoj majci. Poželjet ćeš joj ponajprije nada sve dobrostivo, plemenito srdce, puno ljubavi. I gdje bi opazila na kojoj ženi koju liepu certu, poželjela bi je također i svojoj majci. Ona mora da bude idealna slika plemenitog ženstva. Razmišljaš nadalje, iz kakve porodice da potječe. Potražuješ joj najbogatiju, najodličniju, koju samo možeš naći. Za nju se mora spremiti palača, kakove svijet još nije vidio. I sve mora biti uređeno najbolje, najljepše, najudobnije. Prekrasan je vrt opasuje. I ne ćeš žaliti truda, da za svoju majku pronađeš sve najdivnije i najljepše, što samo može pružiti ovaj svijet.

To je za te samo san. Samo za jednoga je bila to istina: za Sina Božjega. I ne samo da bi ljudska pamet mogla razmišljati, i Božja neizmjerena mudrost mogla je cijelu vječnost promišljati, kako bi opremila svoju Majku. A Bog je ljubio svoju Majku! Svi ljudi zajedno ne mogu tako ljubiti svoje majke, kao Bog Onu, koju je odabrao, da ga rodi kao čovjeka. I Marija je morala biti velika, koliko je bilo moguće, Njega

dostojna. Ona je mogla uzkliknuti: »Jer mi učini velike stvari Onaj, koji je silan... odsad će me blaženom zvati svi naraštaji«. Njemu i nije bilo ništa nemoguće.

Što je dakle Bog u vječnosti razmišljanja našao divno i liepo, da daruje svojoj Majci? On joj daje najljepša svojstva duše i srдца, ali Ona je već odmah kod svog Začeca dobila dar kakav nije nitko dobio, tko potječe od Adama i Eve: milost posvetnu i s njome mnoštvo drugih milosti. Što joj je Bog darovao? Od svih zemaljskih dobara, koja bi ti bila željela svojoj majci — ništa — ama baš ništa. Ona nije bila bogata, nije bila ugledna, nije imala ništa od užitaka ovog svijeta. Pa zašto, zašto Njoj Bog nije darovao od tih dobara? Ako o tome razmišljaš, uvidjet ćeš odmah, da je izključeno, da bi to Bog bio mogao zaboraviti, ili da se nije za Nju dosta brinuo. — Zašto dakle Njoj ipak nije ništa dodielio od tih dobara?

Kao što će milijarder darovati svojoj kćeri za udaju samo nakit od zlata, dragog kamenja i diamanata, a ne patvorine i staklo, ni krive dragulje, gledaj, tako je Gospodin darovao svojoj Majci samo ono, što uistinu vrijedi: pravo, neprolazno blago, a ne nevriedne zemaljske stvari! — Zar Marija ne bi bila sretnija, veća, da joj je Bog darovao još ova zemaljska dobra? Isto tako ne, kao što ni milijarderova kćerka ne bi bila sretnija, kad bi joj otac dao još pune škrinje kriva zlata i nakita.

Raspoznaješ li sada, u čemu se sastoji tvoja veličina i tvoja čast? Ne u vanjštini, ne u zemaljskim dobrima, već u tvojoj nutрини nalazi se tvoja veličina, tvoje bogatstvo! A prije svega u milosti posvetnoj, tom jednom daru, što ga je Bog darovao svojoj Majci, čim je stupila u život.

Tako stoji pred tobom najsvetija Djevica i govori ti: »Diete, ne traži svoju sreću i svoju veličinu u dobrima i nasladama svijeta. Vidi, mene je Bog učinio svojom Majkom, Kraljicom neba i zemlje, pa ipak nisam imala ništa od svega toga!«

Marija ti nadalje pokazuje u čemu je tvoja zadaća na zemlji. Kada je anđeo saobćio Mariji odluku Božju, reče ona: »Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po rieči tvojoj!« *Izpunjenje volje Božje*, bila je njezina jedina životna zadaća. Što je Bog od nje zahtievao, zato se dalje nije brinula. Hoće li je uzvisiti do najviše časti, ili će zahtievati da pod križem stoji, Ona poznaje samo jednu misao: On je Gospodin, On ima odrediti, ja sam Njegova službenica i moram slušati. Glavni smisao Njena života bio je tada, da u potpunosti skrovi-

tosti izvršuje svoje Materinstvo. I Ona to čini veselo i spremno. Ali je u tišini razvila svoju djelatnost, koja još i sada gotovo iza 2000 godina širi svoj blagoslov, te upravo time pokazuje djevojkama, da je i njihova zadaća, da po volji Božjoj iz svog materinstva čine dobra djela u nesebičnoj, požrtvovnoj ljubavi. Pa još i sada, kada je Kraljica neba, ne poznaje ljepše zadaće, nego li da posluša svoje srđce i vrši svoje materinstvo. Ta mi je nazivljemo: »Zdravlje bolestnih, utočište griješnika, utjeho zalostnih, pomoćnice kršćana!« Od Nje nauči ovu milosrdnu, dobrotivnu, nesebičnu, požrtvovnu i punu utjehe ljubav.

Marija stoji pred tobom kao najdivniji, *svietli uzor »djevičanske čistoće«*.

Čudoredno stajalište čovječanstva ovisi o ovome pitanju: Kako stoji poštivanje žene? Nečudorednost je istovjetna s ponizivanjem žene. To nam pokazuje poviest naroda i svakog pojedinca. Kada je Krist došao, vladalo je najgroznije nečudoređe. I u ono je vrijeme bila žena prezrena i osramočena, da se ne da niže ni pomisliti. Ista slika i danas! Gdje Kristov duh više ne živi u ljudskom srđcu, tu se često pod onom prijaznošću i susretljivošću, kojom se susreću žene, krije najniže i najsramnije mišljenje. Svaka bi djevojka, koja drži do svoje časti, zavikala od straha, pobjegla bi, kada bi mogla kadkada zaviriti u srđce mužkarca, koji je susreće laskavom udvornošću.

Kad je Krist htio da podigne čovječanstvo na plemeniti život, morao je prije svega povratiti ženi njeno dostojanstvo i čast, a muževe napatiti, da je poštuju. Zato nam je dao u preblaženoj svojoj Majci najdivniji uzor djevice i majke. Po Njoj mora ženski svijet da upozna u čemu je njegova čast.

Promisli, što nas uči vjera o Mariji. Nju je Bog izabrao za Majku. On ju je mogao stvoriti takovom, kakvu je god želio. Zemaljska su Mu se dobra činila ništetnima, premalenima za Nju. Samo jedno dobro učinilo Mu se kraj milosti tako divno, da nije štedio s čudesima, da može svojoj Majci u potpunosti ljepoti darovati: *neokaljanu čistoću, netaknuto djevičanstvo*.

Bez ijedne ljage grieha bila je začeta. Dok se inače svaki čovjek začne okaljan iztočnim griehom, Marijina je duša izašla posve čista, bez ljage iztočnoga grieha iz ruku Boga Stvoritelja. No, to Mu ne bijaše dosta. On hoće da nikada ne učini ni najmanji svojevolutni laki grieh. Zato Joj je darovao pre-

obilje milosti, koje su je čuvale od grieha. Ni to Mu još nije dostajalo. — Neka njeno sveto tielo nikada ne oskrvne ni jedan nesviestni pohotni pokret. Zato je učinio tako, da se taj uobće nije mogao u Njoj probuditi. Njenu čistu dušu nije nikada ni dotakla nikakova ružna, prosta misao. Ni to Mu još nije bilo dosta. — Marija je morala biti posve čista, djevica bez ljage, ne samo kad je postala Njegovom Majkom, Ona je morala takovom ostati: čista, bez ljage, ma da je postala majkom. Zato je učinio ovo nečuvano čudo: Marija postala Majka, ali ostade neokaljana Djevica. — Pazi dobro: mnogi ljudi drže pohotnu nasladu kao nešto najljepše i najvriednije na svijetu, tako da nedozvoljenoj pohotnosti žrtvuju što imaju najdragocjenije. A Bog je jednim posebnim čudom pošteđio Mariju, kada je postala majkom, od dozvoljenih sjetilnih užita. To nije bilo za nju. — Kao što je bilo začće, tako je djevičansko trebalo biti i porođenje Spasiteljevo. Slično, kao što je na Uzkrš izašao iz groba, a da nije ošteto pečata, tako je kod rođenja izašao iz neoskrvnjenog krila Djevice. Mi molimo: Koga si, Djevice, rodila. Marija je ostala neoskrvnjena Djevica, kao što je bila prije Navještenja.

Želi li i nas Bog oduševiti za neku krepost, tad nam je obično predočuje po svojim svetcima, da nas njihova ljepota zanese. Mi većinom nismo u stanju, da ih isto tako gojimo kao oni, no treba nastojati da ih barem donekle nasljedujemo. Zato ovdje moraš uskliknuti: Kako divna, kako čudesno liepa mora biti u očima Božjim neokaljana čistoća, neoskrvnjenost tiela, kad On čini takova čudesa, da je sačuva svojoj Majci!

A sad pitam tebe: Možeš li uzdignuti svoj pogled k ovoj Djevici, koja stoji pred tvojim duhom, okrunjena ovom veličinom, ljubkošću, čašću i čistoćom, koja mora oduševiti svako srce, a da ne probudi u tvome srcu želju: O, da sam Njoj bar slična, tako plemenita i čista! — Možeš li si predočiti, kako milijuni kršćana svih vremena upravo zato veličaju Mariju, jer je ona jedina ostala tako čista, bez ljage, a da i tvoje srce ne zahvati visoko štovanje ove čistoće, koja je čini tako divnom, da radost ne prožme svu tvoju nutrinu, jer i ti posjeduješ isto blago, koje Bog tako nada sve cieni? Bi li mogla divići se promatrati, koliko se Bog trudi, da ovaj biser netaknutoga djevičanstva umetne kao najkrasniji dragulj u sjanu krunu svoje Majke, a onda ovo isto blago lakoumno baciti u blato radi časovite naslade?

Možeš li dokučiti, kako Bog zato, jer tako svesrdno ljubi svoju Majku, nečuvanim čudom čuva Njoj ovo dobro netaknutoga djevičanstva, pa da onda smatraš ljubavljju, ako ti jedan mladić hoće oteti isto blago grješnim putem? Ovo blago, kojega te gubitak izlaže sramoti? Bi li ti mogla još s ljubavljju i počitanjem podići oči prema najčistijoj Djevici, ako ti manjka upravo ono, što Nju čini tako divnom i velikom?

Nije moguće! Djevojka, koja čuti da je Marija privlači, koja Nju štuje kao najdivniji uzor, ne može naći zadovoljstva u prostotama. Želja, da joj bude slična, mora osvojiti njezino srce neodoljivom snagom. Ona bi rado da joj bude slična poput ljljana, koji doduše niče iz prljave zemlje, ali se svojom stabljikom uzdigne i u čistom zraku razvije svoje sjajne biele cvjetove. Ako i mora da hoda zemljom, to ona ipak ne mora imati posla s prostim i prljavim stvarima, njena se duša ugodno osjeća tek u plemenitom, čistom zraku.

Ti vidiš na rukama Djevice diete. Na oko ti je to djetesce kao i drugo. Ti ipak znaeš da je Ono više, nego se čini. U Njemu je Božanstvo. Mi prigibljemo koljeno pred Njim. Ne kaže li ti to: Svako je diete više, nego li se čini? Nema li ono dušu, koja je stvorena na sliku i priliku Božju, koja mora živjeti navieke? Za koju je umro Sin Božji na drvu križa? Nije li ono iza krštenja slično više Bogu nego čovjeku? Ne bdije li uza nj anđeo Božji? Da, svako je diete nešto veliko, sveto. No i to je nešto veliko i sveto, kad se započinje novi čovječji život. Ne mora li Svesilni Bog i tu sudjelovati, dok stvara dušu djeteta! Postati majkom — ne znači li to sudjelovati u sve-moćnoj stvaralačkoj moći Božjoj? Nije li Krist ženitbu uzvisio na sveti sakramenat? Zapaziš li tada, kako je Bog kod Utjelovljenja svoga Sina uklonio sve, što se Njemu ne bi dolikovalo, ne ćeš li tada i ti kao plemenita djevojka pomisliti: tu ću i ja sve izbjegavati, što se ne dolikuje? Uviek ću nada sve poštivati i cieniti čast oćinstva i materinstva, i sve što se na njih odnosi! Ne smijem ništa zloupotrebljavati, okaljati.

Sjeti se napokon, kako sv. Josip iz strahopoćitanja prema Majci Božjoj i iz ljubavi prema djevičanskoj čistoći nije nikada zloupotriebio svoja supružka prava, te je bio cio svoj život zaštitnik Marijina djevičanstva. — Istina, slično ne zahtieva Bog od drugih braćnih parova. Nije li ti blizu suzdržljivost sv. Josipa prema Mariji, pa ako imaš slično kao Marija vjerenika, da od njega očekuješ da on bude kao i sv. Josip vitežki zaštitnik tvoje nevinosti, a ne — tvoj zavodnik, da i on u braku s tobom postupa s vitežkim poštovanjem?!

Razumiješ li sada, kakovo ima značenje za te štovanje Presvete Djevice, ako ga ozbiljno gojiš, a ne moliš joj se tek tada, kada treba da ti pomogne u zemaljskim potrebama? Ona mora da ti bude uzor prave žene i da te potiče da joj po mogućnosti budeš što sličnija.

»Kevelaarski zavjet« udruženja katoličkih djevojaka u Njemačkoj glasi: »Mi smo svjestne, da Crkva i domovina trebaju u današnje doba našu neokaljanu mladenačku snagu, našu djevičansku čistoću i našu djelatnu ljubav. Zato smo radostno spremne, da našoj Nebeskoj Majci, kojoj smo se posvetile, budemo slične u djevičanskoj materinskoj namisli, da budemo vjerne danomice od Boga nam danom ženstvu, da bude drugima i nama samima na spas i blagoslov. Da budemo vjerne svojoj domovini, koja bez čistih djevojaka ne može živjeti i opet ozdraviti«.

A TI?

Mi smo pri kraju. U uvodu smo vidjeli plan Providnosti Stvoriteljeve i upoznali zadaću, koju je On namienio ženi. Tada smo razumjeli ozbiljnu: Ti ne smiješ! Šesta i deveta zapovied moraju čuvati upravo djevojke od nesreće i poniženja. Ti si vidjela u čem sastoji udes žene; ako bilo kako pređe granicu, koju joj je Bog odredio, to ide uvijek na njezinu štetu.

Sve ti je bivalo jasnije, da možeš birati: ili da postepeno padaš u groznu biedu, ili da se postepeno dižeš do plemenitog i uzvišenog ženstva, ili da kao anđeo vodiš mužkarce u svietle visine, ili da ih povlačiš u močvaru, da te onda oni nemilosrdno ponize. Ti nosiš u sebi ili blagoslov ili propast. Svaka djevojka ima veliko, silno značenje. Ti ne ćeš izginuti sa zemlje bez traga. Tvojim držanjem, tvojom rieči, tvojim primjerom ti utječeš na druge, a taj utjecaj djeluje i dalje. Ti moraš dakle izpuniti veliku zadaću, koju ti je Bog odredio. I morat ćeš jednoć položiti račun pred tvojim vječnim sudcem o načinu, kako si riešila svoju zadaću.

Što se od tebe traži, neka ti pokažu izvadci, koje je napisala ženska ruka. Oni su zato uzeti, jer potvrđuju ono, što je rečeno u ovoj knjizi. U »Kölnischer Volkszeitung« (1928. br. 573) piše Anna Beckmann, Bonn:

»Kršćanska žena kao žena, a prije svega majka kao duša i središte porodice, uzimlje si kao svoje pravo, da bude nositeljica i čuvarica života, a istodobno i kršćanskog oblikovanja života. To leži osnovano u njenim po prirodi i po Bogu danim sklonostima. Gdjegod ona ostane vjerna ovome svom ženstvu i gdje je vode uzvišeni kulturni ideali kršćanskog čudorednog zakona, tu može izvršiti mnogo vriednih i uzvišenih stvari. Mislim ovdje na vjerni, tihi rad žene u krugu svoga doma i ženskoga životnog poziva. Jaka snaga dobrog primjera vriedne majke često je davala takt cielim generacijama. Razumljivo je stoga štovanje, koje je majka i žena uživala u normalnim prilikama kod kulturnih naroda i tako je neizrecivo tužna činjenica, da mi u današnje doba doživljavamo sve više i više protivno od toga, makar sada slavimo »Majčine dane«, gotovo

da rekнем »forsiramo«. Svaki dan doživljavamo, kako se nizko cieni čast žene i njen poziv u svim narodnim krugovima.

Pa što znači žena i majka kod naše moderno usmjerene generacije? Vanjski život, kako ga često zaprepastljivo prikazuju u pozorištu, slikokazu, štivu, u promičbi i t. d., pokazuje nagrdnu ženske časti. Dapače, i ne gledajući na surove izrasline, dolazi se do gorkoga izkustva, da se žena smatra još samo kao spolno biće, kojemu se uzkraćuje sviestno ili nesviestno osobna vrijednost.

Zna se doduše za različna nastojanja, koja se bore za tu vrijednost, ali meni se čini, da sâm ženski svijet konačno drži u ruci najdjelotvornije sredstvo, ako se unatoč svim zabudama pojmova i uvaženosti mode, neprestano sve više i više sjeti starih kršćanskih i nacionalnih ženskih ideala, te kada mu bude jasno, da najprije mi same moramo opet zaadobiti izpravnno mišljenje o ženskoj časti i odgovornom pozivu žene. Nisu li premnoge od nas pojurile za modernim strujama vremena, koje se ne dadu sjediniti s pravim kršćanstvom? Žena ne može nikako očekivati, da će je drugi opet poštivati, ako ona sama svojim cilim izvanjim držanjem, bilo to odjećom ili odviše slobodnim neženskim vladanjem prikazuje, da ona sama sebe ne poštuje.

Ne možemo dovoljno upozoriti, kako težku odgovornost natovaruje žena na se, ako svoju djecu, osobito sinove, ne šalju u život s idealnom slikom pravog, čistog materinstva. Onda više nije čudno, ako svi ovi ne izkazuju fino, viteško poštovanje svim drugim ženama, koje u životu susreću. Njima je posve nepoznat pojam ženske časti i čistoće i time su širom otvorena vrata neobuzdanom spolnom nagonskom životu.

Odgjoj mladih djevojaka zadaje danas veoma težkih problema. Preveliki višak žena oduzimlje mnogim djevojkama na dugo mogućnost, da se kasnije zaposle u svojem najosobnijem pozivu žene i majke. Po tome se može zaključiti, da je sigurno s time u uzročnoj vezi onaj žalostni lov i naganjanje za mužem, želja za udajom na svaki način i uz svaku cieniu, ili protivno: težnja da se ženska mladež pomužkarči. Neka nam ovdje uspije probuditi uvjerenje, da se bračna sreća preskupo plaća na štetu ženske čistoće i časti, i da se izvan braka može naći samo tamo prava sreća i nutarnje zadovoljstvo žene, gdje ostaje podpuno i posve vjerna svome ženstvu.

U knjizi »Etika« (1926, str. 71) piše I. Pachali, Berlin: »U borbi za dušu njemačkog naroda, u radu za njegov prepo-

rod, za čudorednu obnovu, moja rieč opomene u prvome redu vrijedi za žene, jer je njihov utjecaj na čudorednom području odlučan, ili na propast ili na spas. Tko ne želi propast, već život, taj mora biti sviestan svoje odgovornosti, svoga zadatka. Ali zato moramo posve triezno razjasniti, kako izgleda u današnje doba u njemačkom ženskom svijetu. U tihom desetljetnom sitnom radu i u službi spasavanja, oko mi se izoštrilo za pogibli i potrebe, za dužnosti i zadatke ženskoga spola i ono što mi se nameće u pogledu na današnje doba, pokušat ću ukratko izreći.

Pomisao na njemačke žene u sadašnjosti — pobuđuje u duši prije svega osjećaj vrlo duboke boli, jer o velikoj ženskoj biedi govori sva sadašnjost. Ne samo o vanjskoj biedi. — Ovdje je grozan položaj, koji do neba vapije, ali on je samo jedan dio žalostne veze vremenskih odnosa i unutarnje, čudoredne biede žene. Bieda prostitutiranih, koje su ipak i naše sestree, bieda mnogih siromašnih djevojaka, koje postaju žrtvama pohotnih mužkaraca, jer ne mogu poštenom zaslužbom svoj život uzdržavati, bieda onih, koje se osjećaju suvišnima, bieda onih, koje iz očaja griše proti Bogu i čudorednom poredku života, koje same učine kraj svome životu, ili dožive svoj konac u duševnoj bolnici. To je bieda žene u današnje doba i zato i bieda narodna, samo s nekoliko crtica označena. Ali još je ozbiljniji drugi glas, koji tu dovikuje: Ženska krivnja.

Gruba je to rieč puna duboke istine, koju je netko jednod izrekao: Ako jedan narod nema čudorednosti, nisu žene izvršile svoje dužnosti! Opet moramo triezno i jasno pogledati i pitati: Gdje leži krivnja njemačkih žena u pogledu čudorednog pada?

Tu nije dosta htjeti naprosto osuditi druge, koje onda obilježuju kao zabačene, propale i pokvarene članove ženskoga spola, a da ne pitamo, kako su došle u taj položaj? Moramo priznati da postoji zajednička krivnja, ako želimo da bude bolje. To je u vezi, da započnemo s najtamnijim poglavljem, s najvišom prednošću žene, s njenom plemenitosti i njenim dostojanstvom da žena, ako se odreće ovoga svoga plemstva, pada brže i dublje od mužkarca. Samo da jedno navedem: Mnoge sablažljive stvari napisale su žene, a poguban utjecaj zavodljive žene koja je zaboravila svoju žensku čast proteže se ne samo na mladića, već uobće na mužkarca, kako nam potvrđuju mnogi žalostni slučajevi. Je li previše rečeno, ako nje-

mačka žena, koja vjerno ljubi svoj narod, bolnim srcem kaže: Toliko pohlepe za užitkom, lakoumnosti, površnosti, toliko slabosti u moralu bračnoga života, kako se danas opaža u najširim krugovima ženskog svieta, dostaje nam, te se ne čudimo da imade kod nas toliko teške čudoredne štete. Koliko žena imade na pr. između nas, koje se, a da »pri tom ništa ne misle«, drže u odievanju mode, koja svojim razgolačivanjem mora ubiti svaki osjećaj stida i razdražljivo budi pohotnost.

No to se čini, kako upravo spomenuh, »da pri tom ništa ne misle« — i time dolazim do zadnjega poglavlja ženske krivice, poglavlja punog najteže odgovornosti. To je ona grozna ravnodušnost nebrojenih žena prema biedi vlastitog naroda, naime, ovdje mislim čudorednu biedu. Samo ništa da ne čuju o tako tamnom području kao što su spolna pitanja.

No ono, što sam rekla o ženskoj biedi i krivici, samo je priprema za treći povik: Zadaća žene! — Jedan noviji pisac veli u svome romanu, koji vrlo ozbiljno osvjetljuje čudorednostanje: njemački je narod obolio po ženi, i samo onda može da ozdravi, ako može opet da postane čist, jak, velik tek po njemačkoj ženi. Mužkarac, koji se u ljubavi približi čist ženi, dobit će osjećaj, kao da imade posla s nečim svetim, što se ne smije nečistim rukama i nečistim srcem ni dotaći.

Zadaća žene u biedi sadašnjosti! Mi trebamo za naš narod žene, koje su majke, majke u onom smislu da to ne smatraju robstvom, već uzvišencem, od Boga im danom časti i svetosti, da daju djetetu život, da ga uzgajaju sa svom pomnjom duše i tiela. Majka za odraslu djecu, osobito u ono doba razvitka, kad sve vrije i bukti u mladoj duši, i kad od djeteta treba postati čovjek. Odgoj za jednostavnost i štedljivost, za revnost i veselje u radu, i smisao za domaćinstvo treba majki dati narodu, pa će tada opet biti veća mogućnost sklapanja braka.

Da budu čuvarice odgoja i čudorednosti, čistoće i nevinosti, to je najplemenitija zadaća žena. Po čistim ženama, ka-žem još jednom, može naš narod čudoredno ozdraviti. Borba protiv svega, što je nečisto, neliepo, protiv smrada i gada u rieči i slici, protiv bezsramnosti u odievanju, protiv smutljivih zabava, borba za čistoću porodičnoga života i održanja svetosti braka — a glavno je oružje u toj borbi vlastiti primjer, nap- pače i sam život čistih, jakih, nevinih žena. Odvraćanje od bezglavog učestvovanja, spoznaja velike, ozbiljne odgovornosti. I napokon: njemačke bi žene morale biti svećenice, koje dižu svoj protestni glas, kada uztreba, da se potisnu pogubni utjecaji — držati ga kao opomenu i upozorenje, kao zahtjev

na čudorednom području. Žena neka izkoristi pravo, koje joj daje ovo doba, da upotriebi vidljivo svoj utjecaj u Crkvi, u obćini, u društvu, u zastupanju naroda.

A sad na kraju! Gledam dvie slike budućnosti našega naroda — a jedna se mora obistiniti i to, ne samo slučajno, već po nama!

Jedna slika pokazuje propast, pokazuje narod, koji propada u odgoju i u nečudoređu, koji više ne pozna čisti obiteljski život, nikakovu svetost braka. Narod, koji su upropastili bludnost, spolne bolesti, nazadovanje poroda i neobuzdani užitak strasti.

Druga pak slika pokazuje život, pokazuje narod doista izvana siromašan, ali ipak po odgoju i umjerenosti, jednostavnosti, štedljivosti, vrijednosti i čudorednoj čistoći.

Ne bi li bila uzvišena, divna misao, kada bi se jednoć moglo kazati: njemački je narod bio u pogibli da pretrpi štetu na svojoj duši, na narodnoj snazi, ali tada su žene stvorile plan, čvrstu falangu, punu svete bojne odvažnosti i njima zahvaljuje domovina da je napredovala u odgoju i čudoređu, snazi i zdravlju.

Posljednji su izvodi osobito vrijedni, zato jer su nađeni u časopisu, koji ne stoji na katoličkom principu, a pitanje se promatralo čisto prirodno s domovinskog stanovišta. Za katolikine vrijedi sve to još više, jer se radi o volji Božjoj.

Pitam li sada: »A ti?« — onda to znači: Ti se moraš odlučiti, kakav ćeš stav uzeti prema ovome zadatku, koji ti je Bog zadao. Tome ne možeš izbjeći. Hodaš li bezbrižno, ne osvrćući se na Njegovu svetu volju, to ne znači drugo, nego kao da protiv Njega radiš. Ti bi tako i dalje svjestno živjela protiv zakona Božjega, te bi se mogla tek tada opet dostojno ispoviediti i pričestiti, kad bi se odlučila, da ćeš se odsada pokoriti Njegovoj svetoj volji. Ti nemaš prava, da nešto pred Bogom zadržavaš, da izjavljuješ da su to tvoje osobne stvari, u kojima On nema što da govori. Nema područja, nad kojim Bog ne bi bio Gospodar!

Držim da su ova razlaganja u tebi probudila ili učvrstila odluku, da sve učiniš, što od tebe zahtieva vlastita čast, tvoja vlastita sreća: da postaneš prava, plemenita, podpuna žena, a ne njena nakaza, ne bijedna slika! No onda treba da tu odluku i provedeš!

Poznata ti je ona riječ: »Put do pakla popločen je dobrim odlukama«. Izbroji jednom kamenje taraca od tvoga stana pa

do tvoje omiljele crkvice! Tada ćeš tek znati, koliko si dobrih odluka stvorila, a nisi ih održala. Svaki, koji želi održati odluku, mora odmah — čim je stvorio — pomisliti: kako da to učinim, da je provedem...? I, jer se to vrlo često zanemari, mnoge se odluke ne izvedu! Drugi se opet lako oduševavaju za neku odluku, ali čim zapaze kakovu težkoću, gube snagu. Ako je tvoja odluka ozbiljna, moraš čvrstom voljom poduzeti sve, da je privedeš u djelo. Ne smiješ se plašiti nijedne težkoće. No samom odlukom još nije sve učinjeno. Mi ne možemo našu volju jednom zauvijek ustaliti. U hiljadu i hiljadu prilika mora se odluka provesti, i u svakoj pojedinoj prilici mora se volja ponovno odlučiti. Ti moraš biti spremna na dugu borbu od godina i godina, što više od desetaka godina, a možda i na doživotnu borbu.

Nagon će se nepopustivo truditi, da predobije tvoju volju za sebe. On ne napušta nade ni iza stotine i tisuće odbijenih pokušaja, da će ipak postići svoj cilj. On ti govori, da tvoja sreća zahtjeva, da mu popuštaš. On ti se vješto znade umiljavati, da izkoristi svaku priliku, da svoje želje iznese pred tebe, da izkoristi svako tvoje popuštanje, da posve prodre. On se služi tvojim sjetilima, da osvoji tvoju predočbenu moć, i da ponjoj zaludi tvoju volju. On ima čitavu vojsku saveznika, koji podsjedaju tvoje srce i žele da prievaramo i silom prođu u nj: knjige, slike, časopisi, slikokaz, kazalište itd. On te upozoruje na primjere drugih da te sklone na popuštanje. Zove u pomoć alkohol, da ti smuti duh i da u tebi razpiri strast tako, da nisi svoj gospodar, pa da tako podlegneš. Ismijavanje i ruganje lakoumnih ljudi, koji su u njegovoj službi trebali bi te pokolebati, a izjave nesavjestnih liečnika, stvoriti uvjerenje, da je nemoguće, protunaravno, škodljivo za zdravlje, odrekne li se čovjek svega. I grijeh ti se približuje pod vidom ljubavi i naslade. Da, on ti se nameće, ti ga ne trebaš tražiti, treba samo da pristaneš, da se ne protiviš. Ti stojiš možda sama usred pokvarenog svijeta, koji ne pozna ništa uzvišeno, ništa osim sjetilnih užitaka, i nuka te, da se ne odrečeš tih najljepših radosti, već da ih uživaš. Ta samo si jednom mlada!

Svi na te navaljuju divovskom borbom. To je pravi svjetski rat. A kako da pobediš? Ne gubi srčanosti! Drugi su izvojevali pobjedu, izvojevat ćeš je i ti, samo ako je u tebe čvrsta volja, snaga, da upotribeš sredstva, koja ti jamče pobjedu.

Želiš li ostati čista, tad mora tvoja odluka prije svega biti izgrađena na sasvim kršćanskom mišljenju. Istine naše svete

vjere ne smiju biti sakrivine u kojem kutiću tvoje pameti, da ih tek kod zgrade možeš iznieti. Ne, one moraju posve ovladati tvojim duhom, tvojim mislima, nastojanjima tako, da je u tebi sve prožeto ovim istinama.

Ti moraš biti uvjeren, da ne živiš samo zato na tom svijetu, da uživaš, da okusiš mnogu i mnogu nasladu, već zato, da Boga proslavljuješ priznavajući njegovu Svevišnjost. »Sveti se ime Tvoje!« — »Nek se vrši Tvoja, a ne moja volja!« To je ono najglavnije, i jedino glavno, što moraš izvršivati na ovoj zemlji. To je ujedno i najviše, što možeš uobće da učiniš. Jer je to jedini cilj, zbog kojeg je Gospodin stvorio svijet. Sve ostalo naprotiv, ma koliko se činilo veliko, puno značenja i važnosti, sporedno je. Tko ne izpuni ove glavne zadaće, pred Bogom je bez vrijednosti, ma bio on tko mu drago. Za nj vrijeđi samo bezobzirni: »Dalje od mene«. Ali onima, koji na zemlji proslavljaju Boga, smije se vječna nedokučiva sreća.

Bog, tvoj Stvoritelj i sudac, ujedno je i tvoj neograničeni zakonodavac. On zapovijeda, a ti imaš slušati. Bez sumnje, On nije strašan tiranin, koji bi htio biti po tebi moćan i slavan. Po tebi On ne može ništa dobiti, On ti samo može dati od onoga, što sam ima. Jedino je ono zabranio, što je pogubno. On traži tek ono, što je potrebno za tvoj spas i za spas cijeloga čovječanstva. Prema Njemu moraš imati jedno stajalište: bezuvjetno priznavanje Njegove Svevišnjosti potpunim podlaganjem Njegovoj svetoj zapovijedi.

I ne zaboravi, kako je došao prvi grijeh na svijet. »Zašto vam je Bog zabranio, da ne jedete od svakoga drveta u vrtu?« Tako je napastnik šaputao Evi u uho. »Zašto?« Time je »zašto« bila prevarena Eva, a i danas se još dađu mnogi njime zaluditi. Pa k tome još i izgled: »Bit ćete kao Bog, i poznavat ćete dobro i zlo«, t. j. »bit ćete samostalni, te ćete sami odlučivati, što je dopušteno, a što nije. Ne dajte si ništa propisivati, pustite neka Bog i Crkva samo govore, oni ne razumiju ništa. Činite, što vam se čini dobro, i ne puštajte, da vam tko što zapovijeda i govori«. Tisućgodišnja bieda još nije ljude opametila, te uvijek padaju nanovo u istu napast, ma da pod njezinim posljedicama trpi i stenje cijelo čovječanstvo.

Protiv jasno spoznane volje Božje ne smije se prepustiti onome »Zašto«, a još manje smiemo prigovarati Njegovoj svetoj zapovijedi. Cilj je ovih izvoda bio, da jasno spoznaš, da zapovijedi Božje nisu izdane samovoljne, već su duboko opravdane za tvoje vlastito dobro.

K tome imamo primjer Spasiteljev pred očima, koji nam pokazuje, kako daleko moramo ići u svom vjernom vršenju dužnosti prema Bogu. Promatraj Njegov život, Njegovu smrt, Njegovu muku! Sve je trpio s ovom potpunom predanošću Oca, dok konačno nije pred smrt izustio onaj potresni »Svršeno je«. On, *Bog* i Čovjek, nije znao ništa važnije, nego do u tančine izvršiti volju Oca svojega Nebeskoga. Njegova smrt na križu nije samo ono najgroznije, nego i ono najuzvišenije što se ikada dogodilo: Sin je Božji dao najveličajnije priznanje Svemoći Božje, žrtvom podpune predanošću volji Otčevoj. Golgota je vrhunac slave Božje, koja se ne da nadvisiti. A ova se žrtva obnavlja svaki dan u našim crkvama. Ona neka nam je opomena, da je i naša nepokolebiva dužnost, veličati *Boga* — žrtvom naše predanošću Njegovoj volji.

Blažena nam se četa svetaca smieši s neba. Bili su ljudi kao i mi. Ljudi s osjećajima, koji su jednako stenjali pod utjecajem tjelesnih napasti, koji su često najgroznijim mukama i žrtvom — sjeti se toliko mučenika — priznali Svemoć Božju. Što im je škodilo, što su izgubili porodicu, imetak, što je njihovo tijelo propalo u groznim mukama? »Oni su u miru«, kako liepo kaže Sv. Pismo. Oni već preko tisuću godina uživaju neizrecivu sreću, i sretni hvale muke, koje su im pribavile tako divnu pobjedu.

To nisu pusta naklapanja već je to čista stvarnost. No te istine treba shvatiti, treba ih proživljavati. One moraju prosvjetljivati sav naš način mišljenja, tako da mi u tom svijetu živimo. One nam prije svega moraju biti mjerodavne za naš stav u spolnom pitanju. Dio naše dužnosti, da smo naime podložni Veličanstvu Božjem, leži u tom području. Mi smijemo samo toliko popuštati spolnome nagonu, koliko to odgovara volji Božjoj, ali čovjek ne smije stavljati svoje ugodnosti u opreku sa svetom zapovijedi Božjom.

Samo tada, ako naša odluka, da ostanemo čisti, proizlazi iz ovog uvjerenja bit će dosta jaka, da svladamo sve one težkoće, koje hoće da nas dovedu do pada.

Još je i nešto drugo potrebno. Ima i takovih prilika, u kojima osjetni utisci ili spoznaje tako moćno djeluju na duh, da potisnu sve ostale pomisli i privuku samo na se pažnju. Upravo putena naslada ima u borbi sa sv. čistoćom tu prednost, da može mnogo zornije izvoditi svoje motive. Ona može nada sve moćnim organskim osjećajima tako jako djelovati na duh, da preprieči miran rad razuma, i utjecati na volju tako, da je

pad gotovo neminovan. Ponajvećma možemo birati, da li ćemo sami tražiti takove prilike i da li ćemo u njima ustrajati ili ne ćemo. Zato je bezuvjetno zapovjedbno, da se izbjegavaju ovakove prilike, koje moćno utječu na spolni nagon. Ukratko još ponavljam sve, što sam rekao na raznim mjestima.

Mogu postojati utjecaji, koji posve otruju tvoje naziranje o braku i čistoći. Volja slijedi uvidavnost, a čovječji je rad izljev njegova mišljenja. Želiš li da ostaneš čista, tad si ne smiješ dati oteti tvoje plemenito, uzvišeno mišljenje. To bi se pak moglo dogoditi slušanjem lakoumnih razgovora, koji gode, čitanjem bezstidnog i nećudorednog štiva, gledanjem nećudorednih slikopisa ili sličnih prikazivanja. Time se ćupa iz srca štovanje braka, poštivanje žene, ljubav za čistoću, a unosi se u nj požudna naslada kao najljepše u životu ćovjeka. Grieh ti se pokazuje kao nešto posve razumljivo, vjernost se i ćistoća izsmjehava, ćisti se i ćudoredni ljudi nabacuju ruglom da su licemjerci ili zaostali. Gotovo je nemoguće svojevoljno živjeti u svijetu, koji je izpunjen ovakovim mislima, a da nam on ne predobije srdce za se.

Ujedno djeluju ove prilike vrlo utjecajno na nizke želje. Misli stoje u nutarnjoj vezi sa spolnim živćima i mogu ih tako moćno razdražiti, da oni dođu u tako napeto stanje, koje svom silom tjera na zadovoljenje niskih težnja. Pruži li se tada prilika pad je gotov.

O plesu se već dosta govorilo. A sada par rieć o alkoholu. Moderni bezvjerski psiholog piše: »Ćovjek, koji se u obićnom životu odupire mamljenju pohote, na što djeluju plemeniti nazori i načela, pada upravo ovome mamljenju kao žrtva, ako kemijskim otrovima (alkohol) odstrani zapreke i time otvori slobodan put djelovanju spolnoga podraživanja«. Glavno je djelovanje alkohola izvjestno omamljivanje upravo najviših sposobnosti duha, tako da sve, što je uzvišeno i sveto, nema više nikakva dojma, dok se pohotni osjećaji razdražuju.

Pruža li se gdje god *prigoda za grieh*, tad je najbolje da se izbjegava. Na tisuću se putova putenost znade ušuljati i tko je samo malo neoprezan, već je dalje, nego i sam sluti. I ovdje vriedi rieć pjesnokova: »Opasno je buditi lava«. Naćelno i bezuslovno to znaći, da se treba kloniti svih povjerljivosti, da se ne obistine rieći: »Na pola ga vuklo, na pola sam pade«. Samo ćvrstom odlučnoću možeš saćuvati ćistoću i nevinost, odlučnoću, koju nas ući Spasitelj: »Smeta li te desno oko (t. j.

povod je na grieh) a ti ga izčupaj i baci«. Moraš biti stalna u odluci da sve izbjegavaš, što bi moglo nepotrebno u tebi ili u drugima buditi nagon.

Ako si odlučila, da ostaneš čista, tada ne ćeš shvatiti ovaj zahtjev opreza kao tvrdu dužnost, kao bolno odricanje: ti imaš viši cilj, za koji rado žrtvuješ ove nizke ugodnosti, jer se oboje ne da spojiti. Ti težiš za čistom srećom.

Odklanjanje pažnje nadopunja opreznost na dragocjen način. Jedan od ovih stručnjaka, a koji nije na kršćanskom stajalištu, sudi ovako: » Obično će ozbiljan produžen rad, ako je spojen s odbijanjem svih podražujućih sredstava, suzbiti spolni nagon u granice umjerenosti«. Ništa nagon toliko ne podražuje, koliko pohlepa za užiticima, koja je obično združena s ljenčarenjem i razkošjem. Stara je, ali ipak istinita riječ: »Ludski duh nalikuje mlinu koji neprestano radi«. Ne brinemo li se, da melje žito, tad dođe zao neprijatelj, i iztrese u nj korov. Mladenački je duh vanredno pokretan. Neprestano misli, stvara za nečim teži. Poput tiela, koje raste i širi se, pruža se duh i teži za svojim ciljevima. Pobrine se dakle za uzvišene ciljeve, koji obuzimlju tvoj duh, tvoju pažnju, da ni za što drugo ne preostane vremena ni prostora.

Prema tome je moć rada i moć stvaranja velika blagodat za dušu i tielo. Nerađ i ljenčarenje znače uvijek zlo. Samo ozbiljnim radom, vjernim izpunjavanjem dužnosti možeš nešto postići. Rad prije svega čeliči snagu tvoje volje, podaje ti jakost, strpljivost, povjerljivost. Tko pak smatra rad samo kao mogućnost da stječe novac, i da se njim veseli, tome je rad teret, koji ga tišti, te prouzrokuje nezadovoljstvo i zavist. Spoznaš li u radu volju Božju, bit će ti i najteži posao lagan. Bit će pozlaćen požrtvovanošću za roditelje, braću i sestre, ili za tvoju buduću porodicu, za tvoj životni cilj.

Uz rad nastoj da se svestrano izобразиš u svome zvanju ili u kojoj drugoj struci. Zdrav odmor umjerenim športom, šetnjom, i t. d. osvježuje tvoje tielo i dušu. Dan s osam sati rada bit će samo tada za mladež blagosloven, ako svoje slobodno vrijeme na taj način koristno izkoristi, a ne da ga protrati u skitanju, pušenju, posjećivanju slikokaza i t. d. Mladež, koja ne poznaje uzvišenih ideala, nego samo nasladu, izgubi se vrlo brzo u kalu nečistoće.

Na trećem se mjestu zahtieva, da svladaš samu sebe. To je prieko nužno za očuvanje čistoće srдца. Tko izbjegava stegu, podlicže neobuzdanosti. Život je neprestana borba, u

kojoj se radi o tome, tko će u tebi prevladati: duh ili tielo. Nizka je narav slična nemani s bezbroj glava. Sada diže jednu, sad opet drugu glavu, samo da prodre. Sad je to lienost, sad udobnost, pa onda nesložnost, prkos, oholost, osjetljivost, prigovornost, pohlepa za uživanjem, lakomost, nepoštenje, neurednost i lažljivost i kako se već zovu sve te ljudske mane koje iznose tvome duhu svoje želje, tražeći da ih zadovoljiš. Tko im popušta, postaje njihovim robom. Uviek se veli: Nemam za to nikakova veselja. To mi ne odgovara. Za to nisam raspoložen. Tako eto nizka narav gospodari, a duh se mora pokoriti i slušati.

Svladavanje same sebe u današnje je doba veoma teško, jer duh bezbožnog, nečudorednog svieta pogoduje svim željama nizke naravi, njima se ulaguje, iztiče dapače kao najpotrebnije i za čim treba najviše težiti to, da valja svoj život urediti po svom vlastitom mišljenju, što udobnije i sa što više naslade. Tu treba mnogo odvažnosti, dapače prave herojske snage, da se uzmogne odoljeti svim napastima iznutra i zvana, te uprkos primjerima onih nebrojenih, koji ne znaju ni za što više nego da se neograničeno izživljavaju, ostati na pravom putu, odreći se mnogo čega, za čim strastveno teži nizka narav, ne činiti mnogo toga, što si drugi dozvoljavaju, i kod svega toga možda da te još izsmehivaju i ruže lakoumni ljudi.

Ovdje si moramo opet jasno dozvati u pamet, da je široki put svjetskih naslada još i danas zabranjen onim, koji izpunjaju svoje dužnosti prema Bogu i žele da spasu svoju dušu, te da se na kraju toga puta otvaraju široka vrata i da su svi koji kroz ta vrata prolaze — izgubljeni zauviek. To ne može ništa da promieni: nikakav napredak, nikakovo otkriće, ili iznašašće. Rieč Spasiteljeva vriedi još i danas i vriedit će do konca svieta: »Tko hoće da sledi mene, neka zataji sama sebe, neka uzme križ svoj i sledi mene«. I opet ona druga: »Nitko ne može služiti dva gospodara!« I opet na drugom mjestu kaže: »Tko nije sa mnom, protiv mene je«.

Promatramo li život i rad mnogih ljudi, koji još drže da su katolici, mogli bismo pomisliti, da ove rieči ne vriede više za ovo »napredno« doba, da su takovi nazori već preživjeli, da je odstranjena razlika između širokoga i uzkog puta. Svojom naime nutrinom, svojim naziranjem, svojim težnjama, ne razlikuju se gotovo ništa ili vrlo malo od onih, koji ne vjeruju u Boga i u vječnost.

Jasno je, da se ljudi, kojima je glavni životni cilj naslada i koji samo na to misle i nastoje, kako da si život što udobnije

udese, uklanjaju svakom svladavanju i samopriegoru. No onda je isto tako razumljivo, da nisu sposobni da se odupru mamljenju i pritisku najgroznije moći u čovječjem životu, jer nijedna krepost ne traži tako odlučno i uztrajno svladavanje same sebe koliko upravo čistoća.

Želiš li imati jakosti, da se odupreš svim navalama strasti, to si je možeš steći spremnom poslušnošću i točnim izvršivanjem svojih dužnosti. Mudra je rieč Hilty-a: »Ako je nešto dužnost, tada se o tome uobće ne promišlja, da li bi se to učinilo ili ne, jer time (t. j. promišljanjem) već počinje izdaja, a razlozi da se dužnosti ne udovolji, vazda su jeftini kao kupine«. Neka ti bude druga narav, da poslušáš svaki put svoju savjest, kada ti nešto prikaže kao dužnost, a da uobće više ne razmišljaš niti se osvrćeš na želje niže naravi.

Divan je cilj izvojevati si ovu nutarnju slobodu, biti svoj gospodar, a ne rob tisuću voljica i mušica, rob svjetskih naslada i duha vremena, rob mode i tuđeg mišljenja. »Nisam raspoložena«, Nemam za to veselja«, i t. d., neka za te ne postoji, — kad ti dužnost i razum pokazuju da je nešto pravo.

No ne zaboravi da iz načela prineseš zgodnom prilikom bilo kakovu »malu žrtvu«, da se čega odrečeš, da dadeš milodar. Svuda ima mnogo, mnogo gorke biede i krutog siromaštva. Mala žrtvica za dobru stvar jača ti snagu, podaje ti nutarnje zadovoljstvo i osigurava ti Božji blagoslov. »Što učinite najmanjemu od moje braće, činite meni«.

Konačno još *četvrto*: samo po sebi nemamo snage, da se odupremo napastima. Tako uči nepogrešiva Crkva. Napadaji su tako brojni i žestoki, spolni nagon tako silovit, zamamnost tako zavodljiva, da ih može pobediti samo milošću Božjom ojačana volja. Bog daje svakome dovoljno milosti, tako da može nadvladati napasti. Molitvom, dobrim djelima, a osobito najjačim sredstvom, sv. Pričešću, zaslužimo si obilne milosti, kojima mnogo lakše pobjeđujemo. Često postoji milost i u pobuđivanju na molitvu, i t. d. Tko zanemaruje molitvu, gubi osobitu milost Božju u napastima i podlieže im.

Samo tada ćeš ostati čista, budeš le se služila postojano i revno sredstvima milosti od Boga ti danim. Ako je želja tvoga srдца da ostaneš čista, tada ćeš svaki dan ovu želju preporučiti Bogu i Prečistoj Djevici, te moliti njihovu pomoć. Nebo mora vidjeti, da ti je mnogo stalo do tvoje čistoće i nepokvarenosti. U sv. Pričesti naći ćeš uvijek najbogatije vrelo milosti. — Zapitaš li svećenike ili redovničke osobe, odakle

crpe snagu, da se ciele život mogu oduprieti pohotnim željama, oni će te uputiti pred Sv. Otajstvo, pred oltar, pred pričestnu klupu. Izkusvo uči, da nema boljeg sredstva za očuvanje čistoće, nego li je upravo ova nebeska hrana. Nebrojani su ljudi izkusili, da ona jedina ima upravo čudesno djelovanje. Napasti često za dulje vremena izostanu ili se dadu lako nadvladati.

Evo ti oružja, kojim možeš pobediti: kaciga vjere, oklop opreznosti, štit vlastitog obuzdavanja, mač molitve. Samo tada, ako se njim služiš, pobedit ćeš, a pogotovu boriš li se pod ljiljanskom zastavom Presv. Djevice.

Završetak ove knjige, neka ukrase rieči naših biskupa, koje su iznieli u svom pastirskom pismu 1903. god. kojim pobuđuju djevojke na borbu protiv nečudoređa:

»Rado bismo vas vidjeli, djevojke, kao junakinje u našim bojnim redovima. Da, potrebna vam je u današnje doba herojska odvažnost i herojska snaga, da branite vašu plemenitost, vašu čast, proti hinbenoj lukavosti i zamamljivosti, proti zavodjenju i surovoj sili, protiv opakih ljudi, kojima ženska čast i poštenje ništa ne vriedi. Ali, ne očajavajte i ne bojte se! Sve dotle, dok držite svetište vaše duše čisto i dokle god držite u rukama oružje molitve, dokle god se združujete u čestoj sv. Pričesti s nebeskim Zaručnikom, dokle god ostajete pod ljiljanskim barjakom Prečiste Djevice, i pođ njim se borite, dotle vam sva moć zlih ljudi i sva moć pakla ne će moći nauditi«.

S A D R Ž A J :

	Strana
Pristup hrvatskom izdanju	5
Uvod	7
Pogled u plan Providnosti Stvoritelja	9
Ne smiješ	22
Sudbina žene	34
Korak za korakom	43
Težnja za dopadnošću	45
Sanjarenje — snatrenje	50
Ljubakanje	54
Flirt	68
»Priateljstvo«	71
Odošaj	81
Prigodno obćenje	89
Neshvatljive zagonetke	92
Kino, Lektira, i t. d.	95
Odievanje	98
Ples	103
Sport	108
Anđeo ili zavodnica	115
Bračni drug	118
Djevičanstvo	133
Tvoj uzor	139

Imprimatur. Br. 4850. Zagreb, 10. svibnja 1939.

† ALOJZIJE,
nadbiskup.

